

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ADLİ MUHASEBE TÜRKİYE UYGULAMASINA
ELEŞTİREL YAKLAŞIM:
SUÇLAR VE YETKİ KARMAŞASI**

Halil Erdem GÜLTEKİN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Murat AZALTUN**

İSTANBUL, Haziran 2016

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ADLİ MUHASEBE TÜRKİYE UYGULAMASINA
ELEŞTİREL YAKLAŞIM:
SUÇLAR VE YETKİ KARMAŞASI**

**Halil Erdem GÜLTEKİN
(132008067)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Murat AZALTUN**

İSTANBUL, Haziran 2016

**T.C
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ADLİ MUHASEBE TÜRKİYE UYGULAMASINA
ELEŞTİREL YAKLAŞIM:
SUÇLAR VE YETKİ KARMAŞASI**

**Halil Erdem GÜLTEKİN
(132008067)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih : 02.06.2016

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Murat AZALTUN .....
Okan Üniversitesi

Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Hakan TAŞTAN .....
Okan Üniversitesi

: Doç. Dr. İ. Kıymetli ŞEN .....
İstanbul Ticaret Üniversitesi

İSTANBUL, Haziran 2016

ÖNSÖZ

Gerek kaynak gerekse içerik aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli meslektaşım ve üstadım SMMM Selçuk Gülten'e, röportajlar konusunda bana değerli zamanlarını ayıran Prof. Nejat Bozkurt Hocama, SMMM Muhsin Bilgi beye ve SMMM Baki Toraman beye, Adli Muhasebe Örnek Raporunu benle paylaştığını için yine SMMM Muhsin Bilgi beye, yine kendi çalışması olan "Adli Muhasebe Vekâletname" örneğini benle paylaştığı için yine SMMM Baki Toraman beye, kontrol aşamasında değerli arkadaşım SMMM Tuncay Akçasu beye ve de en önemlisi bu tezi hazırlarken maddi ve manevi birçok fedakârlıkta bulunan hamile eşim Nermin'e ve biricik oğlum Mehmet Erene ve bitirme aşamasında hayatımıza giren canım kızım Şûra'ma bana güç verdikleri için özellikle teşekkür ederim.

Halil Erdem GÜLTEKİN
İstanbul, Haziran 2016

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR VE SEMBOLLER	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
TABLO LİSTESİ	xiv
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
BÖLÜM 2. ADLİ MUHASEBE HAKKINDA GENEL BİLGİLER. 3	
2.1. ADLİ MUHASEBENİN TANIMI	3
2.2 ADLİ MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI.....	5
2.2.1. Sosyal Sorumluluk	5
2.2.2. Tarafsızlık ve Delile Bağlama.....	5
2.2.3. Tutarlılık.....	6
2.2.4. Özün Önceliği	6

2.2.5. İhtiyatlılık.....	6
2.2.6. Şahsilik.....	7
2.2.7. Kanunlara Bağlı Kalmak.....	7
2.2.8. Şüphencilik.....	7
2.3. ADLİ MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ	7
2.4. ADLİ MUHASEBE İLE İLGİLİ BİLİMLER	10
2.4.1. Hukuk.....	10
2.4.2. Denetim.....	11
2.4.3. Suç Bilimi	12
2.4.4. Psikoloji	13
2.4.5. Grafoloji	14
2.4.6. İstatistik.....	14
2.5. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ	15
2.6. ADLİ MUHASEBECİ MESLEK İLKELERİ	16
2.6.1 Genel İlkeler.....	16
2.6.1.1. Mesleki Yetkinlik.....	17
2.6.1.2. Bağımsızlık	17
2.6.1.3. Mesleki Dikkat ve Özen.....	17
2.6.2. Bilgilerin Elde Edilmesi ile İlkeler	18
2.6.2.1. Planlama İlkesi	18
2.6.2.2. Bütünlük İlkesi	18
2.6.2.3. Kanıt Toplama İlkesi.....	19
2.6.3. Bilgi ve Delillerin Değerlendirilmesi ile İlgili İlkeler	19
2.6.3.1. Tam Açıklama İlkesi	20
2.6.3.2. Görüş Bildirme İlkesi.....	20
2.6.4. Etik İlkeler.....	20
2.6.4.1. Dürüstlük.....	20

2.6.4.2. Çıkar Çatışmasından Kaçınmak	21
2.6.4.3. Mesleki Sırların Saklanması	21
2.6.4.4. Nezaket ve Saygı.....	21
2.7. ADLİ MUHASEBECİNİN ÖZELLİKLERİ.....	21
2.7.1. Sürekli Gelişim	22
2.7.2. Çalışma Prosedürleri	22
2.7.3. Şüphencilik.....	22
2.7.4. Sır Saklama	22
2.7.5. Analitik Düşünce ve Sezgi Yeteneği	23
2.7.6. İletişimde Başarılı Olma	23
2.7.7. Meraklı Olmak	23
2.7.8. Dirençli Olmak.....	24
BÖLÜM 3. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE	
UYGULAMALARI.....	25
3.1. ADLİ MUHASEBECİ MESLEĞİ.....	25
3.2. ADLİ MUHASEBECİ MESLEK MENSUBU OLMA.....	27
3.2.1. Dünyada Adli Muhasebecilik Mesleği.....	27
3.2.1.1. ABD’de Adli Muhasebecilik Mesleği.....	28
3.2.1.2. Kanada’da Adli Muhasebecilik Mesleği.....	29
3.2.1.3. Avrupa’da Adli Muhasebecilik Mesleği	30
3.2.1.4. Avustralya’da Adli Muhasebecilik Mesleği	31
3.2.2. Türkiye’de Adli Muhasebecilik Mesleği	32
3.3. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİNİN KONUSU	34
3.3.1. Dava Destekleri.....	35
3.3.2. Uzman Tanıklığı (Bilirkişi Tanıklığı)	36
3.3.3. Suistimal, Hile, Yolsuzluk Araştırmacılığı	38

3.3.3.1. Çalışanların Yaptığı Hileler	41
3.3.3.2. İşletme Sahibi ve Yönetici Kadronun Yaptığı Hileler	42
3.4. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE DİĞER MESLEKLERLE KARŞILAŞTIRILMASI	43
3.4.1. Adli Muhasebeciliğin İç Denetçiden Farkı	43
3.4.2. Adli Muhasebeciliğin Bağımsız Denetçiden Farkı	44
3.4.3. Adli Muhasebeciliğin Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirden Farkı	45
3.4.4. Adli Muhasebeciliğin Bilirkişiden Farkı	47
3.5. ADLİ MUHASEBECİLİK İŞLEM SÜRECİ	48
3.5.1. Müşteri Seçimi, İşin Kabul Edilmesi ve Sözleşme	49
3.5.2. Çalışma Programının Belirlenmesi	50
3.5.3. Raporlamanın Tamamlanması	51
3.5.4. Raporun Müşteriye Teslimi	51
3.6. ADLİ MUHASEBECİ MESLEK KONUSU OLAN SUÇLAR	52
3.6.1. Sapma ve Suç Kavramı	52
3.6.1.1. Ekonomik ve Finans Suç Sebepleri	53
3.6.1.2. Suçların Sınıflandırılması	53
3.6.2. Adli Muhasebeci Meslek Konusu Olan Suçlar	54
3.6.2.1. İcra İflas Kanunu ile İlgili Suçlar	55
3.6.2.2. İhale Kanunu ile İlgili Suçlar	56
3.6.2.3. Kara Paranın Aklanması Kanunu ile İlgili Suçlar	57
3.6.2.4. Sermaye Piyasası Kanunu ile İlgili Suçlar	58
3.6.2.5. Vergi Kanunları ile İlgili Suçlar	59
3.6.2.6. Boşanma Davaları ile İlgili Suçlar	59
3.6.2.7. Zimmetle Davaları ile İlgili Suçlar	60
3.6.2.8. Ceza Kanunu ile İlgili Suçlar	61
3.6.2.9. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku ile İlgili Suçlar	61

3.6.2.10. Ticaret Hukuku ile İlgili Suçlar.....	71
3.6.2.11. Borçlar Kanunu ile İlgili Suçlar	72
3.6.2.12. Ortaklık veya Hissedar Davaları ile İlgili Suçlar	74
3.6.2.13. Şahsi Yaralanma İddiaları/Motorlu Taşıtlar Kazaları ile İlgili Suçlar	74
3.6.2.14. Sigortadan İstenebilecek Tazminat ile İlgili Suçlar	74
3.6.2.15. Bankacılık Kanunu ile İlgili Suçlar.....	74
3.6.2.16. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile İlgili Suçlar	75
3.7. ADLİ MUHASEBECİLERİN KULLANDIKLARI TEKNİKLER.....	79
3.7.1. Defter, Fatura ve Evrak İnceleme	79
3.7.2. Yeniden Hesaplama Tekniği.....	80
3.7.3. Doğrulama (Teyit Etme) Tekniği.....	80
3.7.4. Analitik İnceleme	80
3.7.5. Fiziki İnceleme ve Gözleme.....	81
3.7.6. İfade Alma (Sorgulama).....	81
3.7.7. Yazılı İfade Alma.....	81
3.8. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİNDE YETKİ KARMAŞASI.....	82
BÖLÜM 4. ADLİ MUHASEBECİ MESLEĞİNİN TÜRKİYE	
UYGULAMASINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	84
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	84
4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	84
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	84
4.4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ.....	85
BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89

KAYNAKLAR.....	92
EKLER.....	99
Ek.1. Örnek Rapor.....	99
EK.2. Vekâletname	111
EK.3. Prof. Dr. Nejat Bozkurt ile Görüşme.....	113
EK.4. Muhsin Bilgi ile Görüşme	118
EK.5. Baki Toraman ile Görüşme	131
EK.6. Selçuk Gülten ile Görüşme	136
EK.7. Ali Örs ile Görüşme.....	142
EK.8. ACFE 2014 İş Suistimali ve İstismar Üzerine Uluslararası Rapor	146
Ek.9. Görüşme Soruları.....	154

ÖZET

ADLİ MUHASEBE TÜRKİYE UYGULAMASINA ELEŞTİREL YAKLAŞIM: SUÇLAR VE YETKİ KARMAŞASI

Türkiye’de adli muhasebe üzerine yazılan akademik makaleler tarihi 1990’lı yılların başına kadar gitmektedir. Daha sonra ise 2000’li yıllarda adli muhasebe üzerine çeşitli kurslar ve sertifika programları düzenlenmiştir. Bu kurslar ve programlar; birçok adli muhasebe uzmanını mezun etmiştir. Fakat bu kurslar ne yazık ki çok uzun ömürlü olmamıştır. Çünkü adli muhasebe üzerine piyasada yeterince talep oluşmamıştır. Adli muhasebeye dair talep oluşmamasının başlıca nedenlerinden bir tanesi yasal düzenlemelerin henüz yapılmamış olmasıdır.

Türkiye’de adli muhasebeye dair yasal düzenlemelerin olmaması, beraberinde birçok karmaşayı ortaya çıkarmıştır. Bir işletmede hile ve yolsuzluk olup olmadığına dair yapılacak bir denetimde adli muhasebecinin muhasebe finans dışında evrak ve işlemleri de kontrol etmesi gerekmektedir. Ancak yasal düzenlemeden yoksun oldukları için adli muhasebeci şirket yöneticilerinin ve çalışanların ancak izniyle bu işi yapabilmektedirler. Hile yapması muhtemel olan şirket ortağı ya da çalışanın bu izni vermesi de pek mümkün gözükmemektedir. Bu karmaşayı ortadan kaldırmanın yolu da öncelikle adli muhasebe hizmetini yasal bir statüye kazandırmaktan geçmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hile, Adli Muhasebe, Denetim,

Tarih : 02.06.2016

ABSTRACT

A CRITICAL APPROACH TO IMPLEMENTATION OF FORENSIC ACCOUNTANCY IN TURKEY: CRIME AND CONFLICT OF POWER

Academic articles written on Turkish Forensic Accounting date back to the 1990's. After that, in the following years from 2000 onwards several courses and certificate programs on Forensic Accounting were organized. Quite a number of experts have graduated from these courses and programs. But it is sad that these courses did not last for long as there was not much demand for Forensic Accountancy. One of the main reasons for the lack of demand for forensic accountancy is the lack of establishment of laws and regulations (for forensic accountancy).

That there are no laws and regulations for Forensic Accountancy in Turkey brings with it many confussions. When a company is audited for fraud and corruption, the forensic accountant should also audit documents and transactions outside finance and accounting. But due to lack of legal arrangements (that necessitates and regulates such audits), the forensic accountant can only perform such audits with authorization from the managers and executives of the same company. Those partners or executives involved in probable fraud would be unwilling to authorize such an audit. To eliminate such conflicts, Forensic Accountancy should be given a legal status (via necessary laws and regulations).

Keywords : Fraud, Forensic Accounting, Audit,

Date : 02.06.2016

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACFE	: The Association of Certified Fraud Examiners (Sertifikalı Suistimal İnceleme Uzmanları Derneği)
AICPA	: American Institute of Certified Public Accountants (Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Birliği)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
CA	: The Chartered Accountants (Ruhsatlı Muhasebeciler)
CFE	: Certified Fraud Examiner (Sertifikalı Suistimal Uzmanı)
CICA	: The Canadian Institute of Chartered Accountants (Kanada Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği)
CMK	: Ceza Mahkemesi Kanunu
CPA	: Certified Public Accountant (Sertifikalı Kamu Muhasebecisi)
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
IASC	: International Accounting Standards Committee (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
ICAA	: Institute of Chartered Accountants Australia(Avustralya Yeminli Mali Enstitüsü)
IFAC	: International Federation of Accountants (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu)
IRS	: Internal Revenue Service (Ulusal Gelir Servisi)
İSMMMÖ	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGK	: Kamu Gözetim Kurumu
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MB	: Maliye Bakanlığı

NACFE	: National Association of Certified Fraud Examiners (Sertifikalı Yolsuzluk Denetçileri Derneği)
NAFA	: National Association of Forensic Accounting (Adli Muhasebe Ulusal Birliği)
PCAOB	: Privacy Policy and Terms of Use (ABD Kamu Gözetim Kurulu)
PWC	: Price Waterhouse Coopers
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SMMMO	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
SPBDYK	: Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetimle Yetkili Kuruluşları
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TDK	: Türk Dil Kurumu
THP	: Tekdüzen Hesap Planı
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetleme Standartları Kurulu
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
USİUD	: Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Derneği.
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Şekil 2.1. Adli Muhasebenin İlgili Olduğu Meslek ve Bilim Dalları	10
Şekil 3.1. Adli Müşavirlik Dava Konuları	36
Şekil 3.2. Adli Müşavirlik Uzman Tanıklık Özellikleri.....	37
Şekil 3.3. Denetim Süreci	48

TABLO LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Tablo 3.1. Hileye Maruz Kalan İşletmelerin Bölgesel Dağılımı	28
Tablo 3.2. Denetime Yönelik Olarak AB Tarafından Getirilen Düzenlemeler	31
Tablo 3.3. Aklama Suçu ile En Çok Karşılaşan Meslekler ve Yüzdeleri	39
Tablo 3.4. 5510 Sayılı Yasaya Göre İdari Para Cezaları	62

BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ

Adli muhasebecilik terimi Türkiye uygulamasında hem yeni, hem de teorik olarak çok geniş kaynağa sahip değildir. Ülkemizde 1990 yıllara kadar uzanan teori kısmı, daha sonrasında ise 2000’li yıllarda kurslarda verilen eğitimlerle uygulama alanı bulmuştur. Yalnız adli muhasebeciliğin bir yasası henüz olmadığı için bu zamana kadar söylenilen ve söylenmeye devam eden hususlar diğer meslek yasalarından benzer ve örnek uygulamalar esasında anlatıla gelmiştir. Vergi ve finansal alanlarda artan suç oranları ilerde bağımsız denetimin, iç denetiminin ve adli muhasebeciliğin önemini artıracaklarını göstermektedir. Normal vergi denetiminde defter ve mali tablolarda gözükmeyen veya gösterilmeyen yani perdelenmiş birçok hususu salt vergi denetimi ile çözmek pek mümkün gözükmemektedir. İşte bu noktada adli muhasebeciliğin önemi ve işlevi ilerleyen yıllarda daha da artacağı beklenmektedir.

Adli muhasebecilik ile ilgili bugüne kadar genel de benzeri teorik bilgiler, yazılar, makaleler ve tezler yazılmıştır. Bu tezimizde ise öncelikle teorik kısım ele alındıktan sonra uygulama kısmında bu işi fiilen yapan adli muhasebecilik alanında uzman kişilerle görüşmeler ele alınmıştır. Çalışmada adli muhasebecilik nedir, nasıl yapılır, adli muhasebeciyle ilgili bilimler, adli muhasebecilik mesleğinin ilkeleri, adli muhasebecinin özellikleri, adli muhasebecilik mesleği ve uygulamaları, adli muhasebecilik mesleğinin konusu, kullandıkları teknikler, adli muhasebeci konusu olan suçlar, adli muhasebecilik işlem süreci Türkiye uygulamaları, uygulamada yaşanan zorluklar gibi sorulara cevap aranmıştır.

Tezde adli muhasebecinin Türkiye’de uygulamasında yaşanan zorlukları, yasal mevzuatta yer almamasından dolayı diğer mesleklerle olan yetki karmaşasını, hile ve yolsuzluk yaptığı düşünülen ve/veya iddia edilen insanlarla ilgili araştırmalarda delil ve kanıt ararken özel hayata girme handikabı ve bu benzeri sorunlara karşı çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Adli muhasebecilik tanımı, adli muhasebeciliğin temel kavramları, adli muhasebeciliğin ortaya çıkış sebepleri, adli muhasebecilik ile ilgili bilimler, adli

muhasebecilik mesleğinin tanımı, adli muhasebeciliğın ilkeleri, adli muhasebecinin özellikleri gibi adli muhasebecilik hakkında genel bilgiler ayrıntılı biçimde ikinci bölümde açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde adli muhasebecilik meslek olarak ele alınmıştır. Nasıl adli muhasebeci olunur, Adli muhasebeciliğın ilk çıktığı ülke olan ABD’de, Kanada da, Avrupa Bölgesinde ve son olarak Avustralya da adli muhasebecilik mesleğine dair nasıl uygulama vardır, adli muhasebecilik mesleğinin konusu, diğer mesleklerle karşılaştırılması, kullandıkları teknikler, adli muhasebeci konusu olan suçlar ve de en son Adli muhasebecilik işlem süreci ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde ise adli muhasebecilik hizmetini fiilen yapan adli muhasebeci uzmanlarına, adli muhasebe üzerine teorik ve uygulamada yaşanan zorluklar, adli muhasebecilerin bu zorlukları nasıl aşacağı, Türkiye’de adli muhasebeciliğın geleceği üzerine yapılan bir araştırma sonucu incelenmiş ve de Türkiye’de fiilen bu işi yapan uzman kişilerden alınan görüşmeler ele alınmıştır

Beşinci bölüm olan sonuç kısmında ise adli muhasebeciliğın ülkemizde uygulamasına dair eleştirel bir değerlendirme yapılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM 2. ADLİ MUHASEBE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. ADLİ MUHASEBENİN TANIMI

Adli kelimesi TDK Güncel Türkçe sözlüğünde “adaletle ilgili”; Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü bölümünde “tüzel”; Kişi adları sözlüğü bölümünde ise “söyleyiş” olarak tanımlanmıştır. (Web_01, 2015) Terim olarak adalet ilgili olan, adaletle ilişkili olay, nesne olgu, husus veya kavram gibi manalara gelmektedir. Çok eski bir sözcük olan adli kelimesi günümüz Türkçesinde “adli tıp” veya “adli sicil kaydı” örneklerinde olduğu gibi hala kullanılmaktadır.

Mahkemelerde yargılamaya, hukuksal çatışmalara ve kamuya intikal eden tartışmalara yönelik olarak kullanılabilen adli kelimesinin en genel anlamı hukuk bilimine ait her konu için kullanılabilir. (Gülten, 2010, s. 3)

Adli muhasebe terimi Türkiye için çok eski tarihlere gitmemektedir. Bu yüzden net tanımı ya da standart olarak kabul edilebilecek bir tanımı yoktur. Adli muhasebecilik uygulama olarak ilk Amerika Birleşik Devletlerinde görülmüştür. Daha sonralarında ise Kanada da uygulanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde kısmen uygulama alanı bulmuştur. (Çakır, 2015, s. 95-103)

Adli muhasebe dilimize “Forensic Accounting”den çevrilmiştir. Bu ifade daha çok mahkemeye ait olaylarla ilgili olduğunu ifade etmektedir. Adli muhasebe çok iyi bir muhasebe bilgisi, denetim, hukuk, sayısal yöntemler, istatistik, finans bilgisayar teknolojileri, psikoloji, araştırma teknikleri ve suç bilimi gibi alanda bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektiren adli alanda kanıt olarak nitelendirilebilecek bilgi ve belgeleri toplayıp, bunları analiz etme ve değerlendirmeyi kapsayan bir disiplindir. (Kasap, 2013, s. 121-132)

Adli muhasebe; mahkemeye intikal etmiş veya etmemiş ancak hukuksal bir çatışma yaratması muhtemel konunun esaslı bir boyutunu muhasebe ile ilişkili itilafların oluşturduğu, psikoloji suç bilimi gibi diğer bilim dallarından da yararlanan kendine has araştırma, sorgulama ve analiz teknikleri kullanarak gerçeği arayan bir bilimdir.

Gelişmiş ülkelerde yaygın uygulama alanı bulan adli muhasebecilik, adli sorunlarda muhasebeden denetlemeden ve araştırma yeteneklerinden faydalanmayı tanımlar. Mahkeme ve diğer hukukla alakalı işler için yapılan bu muhasebe, uzmanlık alanı avukatlar ile mali müşavirler arasında bilgi alışverişi yaparak köprü vazifesi görmektedir.

Adli muhasebeci terimi ilk olarak 1824 yılında İskoçyalı James Mc Clelland adlı muhasebeci tarafından kullanılmıştır. Bu kişi kendisini mahkemelerde ve tahkim işlerinde uzman tanık olarak tanıtmıştı. Bugünkü anlamda adli muhasebeci ise 1946 yılında Maurice e. Peloubet tarafından kullanılmaya başlamıştır. (Karacan, Hukuk İle Muhasebenin Kesişme Noktası: Adli Muhasebe, 2012, s. 3)

Mali alanda adli mercilere taşınmış veya henüz taşınmamış hukuki sorunların çözüme kavuşturulmasında sadece hukuki bilgi yeterli olmamaktadır. Bunun yanında iyi derecede muhasebe ve muhasebe denetimi alanında uzman olması gerekmektedir. Adli muhasebeci de sayılar ardına gizlenmiş hile ve yolsuzluk işlemleri varsa bunları ortaya çıkarmak için titiz ve standartları koyulmuş bir çalışma ile bunu çözüme kavuşturur.

Adli muhasebecilik, akademik literatürde birçok tanımlamalarına yer verilmiştir. Aşağıda bunlardan bir kaçına örnek verilmiştir:

Adli muhasebeci “bir araştırma kapsamında muhasebe, denetim ve hukuki kavram, ilke ve tekniklerin yasal, finansal ve sosyal problemlerin çözümünde kullanılmasıyla ilgilenen bir hizmet türüdür”. (Uğurlu, 2013, s. 21)

Adli muhasebeci, “mevcut deliller kapsamında finansal konulardaki yeteneklerin ve araştırmacılık mantığının çözülmemiş sorunlara uygulanmasıdır”. (Uğurlu, 2013, s. 21)

Adli muhasebeci "soruşturmacı tekniklerin kullanımı, muhasebe ve ticaret becerileri ile entegre olma, mahkemede tanıklık ve uzman tanıklar tarafından kullanılması için fikir ve düşünceler geliştirme, karmaşık finansal bilmeceleleri çözme, dolandırıcılık soruşturması, zararlara karar verme, işletmelere değer biçme ve diğer finansal tartışmaların çözümünde kullanılan sezgisel bir yaklaşım olarak görülmektedir.” (Akal, 2014, s. 5),

Adli muhasebe “ekonomik suç işleyen kişiler aleyhine suçla ilgili mali bilgileri bir araya getirip, mahkemede kabul edilebilecek bir şekilde sunmaya çalışan bir bilim dalı”dır. (Karacan , 2015, s. 108)

2.2 ADLİ MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI

Adli muhasebecilik mesleğinin her meslekte olduğu gibi belli bir tanımlamalar ve ilkeler içerisinde hizmet verir. Muhasebe mesleği adli muhasebeci mesleğinin temel dinamiklerinden olduğu için muhasebe ilminin temel ilkeleri adli muhasebeci mesleğinin temel ilkeleri arasında yer alır. Bu ilkeler adli muhasebeci mesleği icra edilirken ana ölçüler olması açısından da önemli tanımlamalar içerir.

Adli muhasebeci bir işi aldığı anda tarafların ırk, dil, din, mezhep, siyasi vb. gibi etkenlere göre ayırım yapmaksızın objektif ölçülere göre hareket eder. Kendi kişisel düşünce ve hayat görüşüne yakın kişilerin işini yaparken ona karşı aşırı iyimser veya tam tersi negatif bir ayrımcılık yapmamalıdır.

2.2.1. Sosyal Sorumluluk

Adli muhasebeciler mesleğinde hem serbest meslek olmaları hem de kamu hizmeti görüyor olmaları sebebiyle toplumda belli bir kesimi değil toplumu tümünün ortak menfaatlerinin düşünerek iş yapmalıdır. Toplumun sadece bir kesimine yönelik değil tamamını düşünerek ve adalet ve hakkaniyet ölçüsünden ödün vermeden objektif ölçülere göre hizmet vermelidir. (Pehlivan, 2010, s. 13)

2.2.2. Tarafsızlık ve Delile Bağlama

Adli muhasebeci hile ve yolsuzluğu ortaya çıkarırken tamamen tarafsız ve yansız olarak çalışırken ortaya koyduğu düşünce ve kanaatini bir delile ve evraka bağlı olmalıdır. Ortaya koyduğu düşünce ve görüşünü gerçek olmayan sahte bir evraka dayanarak değil hukuken geçerli olan bir belgeye dayandırılmalıdır. (Kurt, 2013, s. 45)

2.2.3. Tutarlılık

Adli muhasebeci hile ve yolsuzluğu sebebini ve sonuçlarını ortaya koyarken çalışma düzeninden, evrakları, belgeleri inceleme yönteminde ve olayları değerlendirme şekline belli bir sistem ve program dâhilinde hareket etmelidir. Aynı veya benzer olayların birisinde farklı bir değerlendirme ve yorum, başkasında ise farklı bir değerlendirme ve yoruma tabi tutarsa hem sağlıklı bir sonuca ulaşamaz hem de objektif çalışma sistemi ortaya koymamış olur. Bu aynı zamanda adli muhasebeci tarafsız ve eşitlik ilkesini sorgulanabilir olmasına yol açacaktır. (Şahin, 2011, s. 92)

2.2.4. Özün Önceliği

Adli muhasebeci kimi zaman evrakları ve belgeleri değerlemeye tabi tutarken net sonuçlara ulaşamayabilir. Kimi zaman eldeki dokümanların o işlemlerde hile ve yolsuzluk olduğuna dair kanaat oluşmasında tereddüt oluşturabilir. Adli muhasebeci böyle durumlarda olumlu veya olumsuz yorum yapmakta zorlanabilir. Adli muhasebeci böyle durumlarda o işlemin arka planında ve ya gözükmeyen noktalarda aslında ne olduğu neyi ifade ettiğini anlamaya çalışmalı ve ona göre yoruma tabii tutmalıdır. (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No: 22,, 2006, s. 148)

2.2.5. İhtiyatlılık

Adli muhasebeci inceleme ve araştırmaları esnasında bir yoruma ve sonuca ulaşabilecek yeterli kanıt ve delil olmadan bir yorum ve kanaat belirtmemelidir. Bir çalışanı veya iş sahibini yolsuzlukla suçlamak çok ciddi bir iddia olduğu için adli muhasebeci kesin ve yeterli delillere ulaşana kadar ihtiyatla hareket etmelidir.

Adli muhasebeci yeterli delil olmadan birisini yolsuzlukla suçlarsa iftiracı konuma düşerek hem mesleğin itibarına gölge düşürebilir, hem de hem maddi hem de manevi tazminat davaları ile karşı karşıya kalabilir. (1 Seri No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992)

2.2.6. Şahsilik

Adli, muhasebeci hile ve yolsuzluk araştırmalarında bulduğu yanlışların niteliğine faillerine ve de sorumluluk sahibi olanlarına dikkat etmelidir. Bir kişinin yaptığı bir yanlıştan dolayı asla bir başkasını suçlamamalıdır. Bir kimsenin yakınları ve arkadaşları eğer bir yolsuzluk ve suç olan bir işe bulaştılsa eğer bu kişinin samimi olduğu iş arkadaşları da suçludur gibisinden herhangi bir delile dayanmayan iddia ve görüşlerde bulunmak doğru değildir. (Balcı, 2014, s. 36)

2.2.7. Kanunlara Bağlı Kalmak

Adli muhasebeci çalışmaları esnasında usul ve esaslar olarak kanunlara ve bağlı mevzuata tabi olmak, onlara uymak ve o düzenlemelere aykırı işlem ve çalışma yapmamalıdır. Adli muhasebeci adaletin sağlanması için çalışırken kanun dışı veya kanunun suç saymadığı eylemleri suçlu görme gibi bir durum iãerisine girmemelidir. Hukuka uygun işler yapılırken hiãbir meslek ve adli merci kendisini hukuk kurullarının dışında veya üstünde görmemelidir. (Balcı, 2014, s. 36)

2.2.8. Şüphencilik

Adli muhasebeci, çalışmaları esnasında incelediği evraklar ön incelemede doğru, eksiksiz ve herhangi bir yanlışlık olmadığı düşündürebilir. Adli muhasebeci tecrübelerinden de faydalanarak hangi işlem ve olaylarda daha çok hile ve yolsuzluk yapıldığına dikkat ederek başta o işlemler olmak üzere incelediği evraklarda şüphle yaklaşarak titiz bir çalışma ortaya koymalıdır. Adli muhasebeci şüphencilik ilkesiyle hareket ederken tarafsız ve delile bağlı kalma ilkesinden de ayrılmamalıdır. (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No: 22,, 2006, s. 19)

2.3. ADLİ MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIş SEBEPLERİ

Suç kavramı insanlık tarihi kadar eskidir. Böyle olunca suç kavramıyla beraber ceza ve dolayısıyla cezayı verecek hukuk sistemi de eski olmaktadır. Bununla birlikte adli muhasebeciliğin geãmiři muhasebe mesleğinin tarihte gelişmesinden sonraya

dayanmaktadır. Çünkü ortada muhasebe mesleği olmayınca onu denetleyecek bir müessese de olmaz.

Son zamanlarda uluslararası alanda haber olan şirket skandalları başta muhasebe mesleği olmak üzere muhasebe denetimini ve denetçi sorumluluğunu önemini gündeme getirmiştir. Bu şirketlere Enron, Worldcom, Adelphia, Xerox vb. örnekler verilebilir.

ABD’de 2002 yılında yürürlüğe giren Sarbanes- Oxley yasası ile bağımsız denetim alanında yeni düzenlemeler getirmiştir. “Public Company Accounting Oversight Board” isimli gözetim ve denetim kurulu oluşturulmuştur. Bu kurum ABD’de denetim hizmeti verecek firmaların kaydını zorunlu tutmaktadır. Bu yasa ile Şirket yöneticileri iç kontrol sisteminden kontrol etmede sorumlu tutulmuş, CEO’larına mali tablolarını onaylama görevi vermiştir. Bunun yanında şirketlerde artık denetim komitesi kurulma zorunluluğu da getirilmiştir. Denetim Komitesi direk yönetim kuruluna bağlı olacak ve denetim firmalarından tayin edilmesi ve çalışma programından sorumlu olacaktır. Denetim firmaları da denetim raporlarını bu kurulan denetim komitesine vereceklerdir. (Kırılıoğlu & Akyel, 2004, s. 32)

Yapılan muhasebe hileleri birçok kişi ve kuruma zarar vermektedir. Başta şirket ortakları olmak üzere kredi kurumları, devlet ve denetim firmaları da bundan zarar görmektedir. Bilanço ve Gelir tablosu çıkarma, defter kayıtları ve buna dayanak teşkil eden faturalar kötü niyetli kişiler elinde kardan zarara veya zarardan kara dönüşebilir.

Adli muhasebeci gerek hukuk gerekse denetim alanında birçok kurum ve kuruluş tarafından ihtiyaç duyulmaktadır. Kuruluşlar özellikleri itibariyle farklı olunca beklenti ve taleplerde farklı olacaktır. Adli muhasebeciden talepte bulunabilecek tarafların bir kısmını aşağıda sıralanmıştır: (Bozkurt, 2000a, s. 57-58)

- Zarara uğratıldığını düşünen firma sahipleri
- Avukatlar
- Hâkimler
- Polis, jandarma vb. kolluk kuvvetleri
- Sigorta şirketleri
- Bankalar ve özel finans kurumları
- Kamu kurumu ve kuruluşları

Adli muhasebeciler bu gibi mahkemeye ve hukuka taşınmış olaylarda zarara uğradığını iddia edene ve düşünen veya bunu tespit etmeye çalışan taraflara yardımcı olmak ve hizmet vermek durumundadır.

Adli muhasebeyi muhasebe ve mali müşavirlik mesleğinin bir uzmanlık alanlarından biri olarak düşündüğümüzde muhasebe, raporlama ve denetimin bir bütünü olarak hizmet veren bir meslek olarak ortaya çıkmasında şu etkenler neden olmuştur: (Bozkurt, 2000a, s. 56-57)

- Ticari işlemlerin gittikçe artan ve karmaşık gözüken yapıları gereği ortaya çıkan çözümsüzlükler
  - Vergi veren işletmeler ile devlet arasında artan ihtilaflar
  - İşletmelerde hem iş sahipleri hem de çalışanların adını karıştıkları yolsuzluklar ve bu yolsuzlukların yol açtığı büyük maddi kayıplar
  - Birçok firmanın iflasla ve/veya zararlar kapatmaya gitmeleri ve buna neden olan sebepleri araştırma istekleri
  - Avukatlar, savcılar ve de hâkimler karşılaştıkları olaylarda meslek inceliklerine dair uzman destek talepleri

Adli muhasebe aslında yeni bir kavram olmakla beraber bu mesleğe dair ilgi duyanların ve de piyasada bu mesleğe olan ihtiyaçtan dolayı gittikçe ilerleyen ve de çevremizde adını duymaya başladığımız bir kavram olmuştur. Teknolojinin hızla ilerlemesi, ekonomisinin çok hızlı sirkülasyonu veya durgunluğun yol açtığı sıkıntılar ve de toplumun hızla ilerleyen çağa ayak uydurması adli muhasebecilik mesleğinin ilerlemesine vesile olmaktadır. Gerek bilimsel ve teknolojik ilerlemeler gerekse de muhasebe ve vergi alanında hızla artan mevzuat beraberinde karmaşık ve organize suçları da beraberinde getirmiştir. Bunları geçmiş zamanların eski usulleriyle bulmak ve tespit etmek mümkün gözükmemektedir.

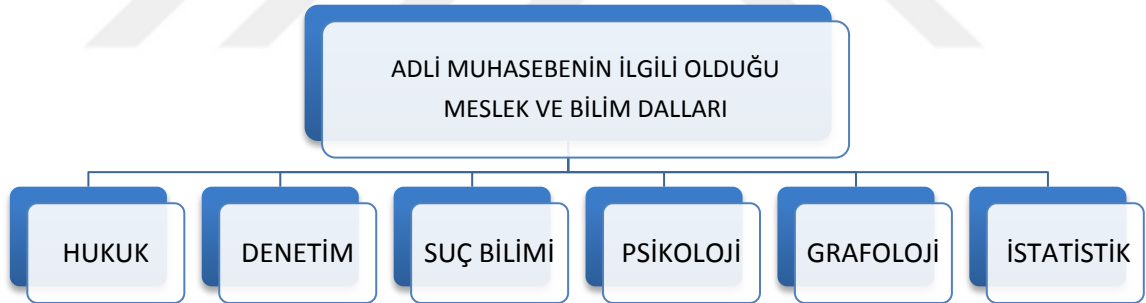
Bu açıdan devletin kolluk kuvvetlerinde gerek denetim elemanlarının niteliği ve niceliği gün geçtikçe artarken aynı zamanda buna yönelik yeni kurumlarda kurulmuştur. Masak (Mali Suçları Araştırma Kurulu) bunlardan biridir. Ülkemizde gittikçe artan mükellef sayısı, kamu da yer alan nitelikli uzman denetim personelinin yanında adli muhasebeciye de olan talebi arttıracaktır.

Pricewaterhouse Coopers (PWC) 2009 yılında yapmış olduğu “Küresel Ekonomik Suçlar” araştırmasında hileli işlerin ekonomik kriz zamanında daha çok artış gösterdiği

tespit edilmiştir. 54 ülkede toplam 3000’den fazla üst düzey yöneticinin katılımıyla yapılan bir incelemede işletmelerin yüzde 30’unda yılda en az bir kez hileli işlem vakasına rastlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Önceki yıllara nazaran 2003 yılından itibaren hileli işlemlere üç kattan fazla artış göstermesi de araştırma raporunun dikkat çeken bir tarafıdır. Türkiye’de ise 105 şirketin üçte birinden fazlasının ekonomik suça karşılaştıkları belirlenmiştir. Türkiye’de bu suça karışma oranı ise dünya ortalamasının yüzde 63’ünden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. (Öztop, 2010, s. 86-89)

2.4. ADLİ MUHASEBE İLE İLGİLİ BİLİMLER

Adli muhasebecilik, çalışma alanına giren konuların kapsamı ve derinliği gittikçe büyüdüğü için birçok meslekle de ilişki halindedir. Başka bilim ve meslek alanlarıyla bu ilişki kimi zaman zorunluluk haline gelmektedir. Bu meslek ve bilim dallarını şekil 2.1 de yer almaktadır.

Şekil 2.1 Adli Muhasebenin İlgili Olduğu Meslek ve Bilim Dalları

2.4.1. Hukuk

Türk Dil Kurumu sözlüğünde hukuk; “toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü” şeklinde tanımlanmıştır. (Web_02, 2015)

Adli muhasebecilik mesleğinin ana konularından birisi şüphesiz hukuktur. Bu nedenle adli muhasebeci asgari bir hukuk bilgisi ve altyapısı muhakkak olmalıdır. Hukuk

toplumun her alanında her meslekte önemli bir konu olduğuna göre adli muhasebecide özellikle hukukun ceza hukuku alanında bilgisi iyi derecede olmalıdır.

Adli muhasebecilik program sürecinde delil toplama işleminde uluslararası hukuk ve sözleşmelerinin yanı sıra kişisel hak ve hürriyet sınırlarının da bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca toplanılan delillerin niteliği ve araştırma konusuyla ilgisi, analiz ve tespiti yorumlamada adli muhasebeciliğin önemli işlevlerindedir.

Adli muhasebecinin gerek vergi alanını gerekse denetim alanını incelerken iyi derecede ceza hukuku bilmesi gerekir. Ancak kendisini avukat, savcı veya hüküm veren hâkim yerine asla koymamalıdır. Çünkü adli muhasebecinin asıl işlevi işletme sahiplerine ve mahkemedeki ilgili taraflara hile ve hataları tespit ederken yardımcı olmaktır. Burada varsa kasıt ihtimallerini tespit etmeli ve mahkemeye intikal ettirmelidir.

Terörün finansmanı ve buna engel olunması, kara parayla mücadele, her türlü yolsuzluk vb. suçların tespiti ve kredi kartı dolandırıcılığı gibi suçlar ülke ekonomisine büyük zararlar verdiği için önemli sorunların başında gelmektedir. (Aykın & Sözmen, 2009) İyi yetişmiş adli muhasebeci bu tür çeşitli ve karmaşık olaylarda suçların tespiti ve yargı karşısına çıkarılmasında, işletme sahiplerinin işletmesine yönelik ortaklarının veya çalışanlarının hile ve yolsuzlukların tespitinde büyük işler düşmektedir.

2.4.2. Denetim

Türk Dil Kurumu sözlüğünde denetim; “kamu ya da özel bir kuruluşa ilişkin bilgilerin önceden belirlenmiş ölçülere uygunluğunun saptanması ve rapor edilmesi amacı ile bir uzman birimi tarafından kanıt toplama ve değerlendirme süreci” şeklinde tanımlanmıştır. (Web_03, 2015)

Adli muhasebeciliğin en önemli özelliklerinden biri de denetimdir. Hile, suistimal ve yolsuzluk yapan kişi ya da kişileri bulmak için en önemli iş de yapılan işlemlerin muhasebe, vergi ve şirket içi kurallara uygun şekilde yapılıp yapılmadığını denetlemektir. Dolayısıyla adli muhasebeci muhasebe ve hukuk bilgisi ve altyapısı yanında muhakkak da denetim bilgisi olmalıdır. Denetim mesleği muhasebe ilke ve standartlarının uygulanıp uygulanmadığını incelerken hata varmış gibi şüphe duymak ve kayıtları analiz etmektir. Gerek dönemsel olarak bir yıl boyunca ve de gerekse müstakilen bir iş üzerinde yapılma sürecindeki tüm evrak, fatura, yazışmalar vs. kontrol edilip usule uygun olup olmadığı bir uzman gözüyle denetlenmelidir. Adli müşavirler denetim işini yaparken baştan

uygulamayı planladığı program üzerinde büyük bir ciddiyetle ve disiplinli bir şekilde ilerlemelidir.

Denetim işini yaparken tüm araştırma tekniklerini, bulduğu delilleri önem derecesine kategorize etme ve denetim tekniklerini işin derecesine ve yoğunluğuna göre uygulaması gerekmektedir. Adli muhasebecinin denetim işini yaparken dikkat etmesi gereken husus şudur; Bağımsız Denetçiler gibi muhasebe genel ilkelerine ve vergi kanunlarına uygunluk denetiminden farklı olarak hukuki ceza gerektiren ve ihtilaflı konulara eğilmektir. Adli muhasebeci değerlendirilmesinde muhasebe ve vergi boyutundan önce hukuki boyut öndedir. (Gülten & Kocaer, 2010, s. 29) Adli muhasebeci denetleme işini yaparken etik ilkeler, çalışma yöntemlerine ve disiplinine uymalıdır. Aksi halde bağımsız denetçinin karşı karşıya kalacağı mesleki sorumluklara ve müeyyidelere muhatap olabilir.

2.4.3. Suç Bilimi

Suç tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Çünkü insan tabiatı ve psikolojisi hata yapmaya ve bunun ötesinde de suç işlemeye konulan kurallara uymamaya ve yasak olan şeylere karşı meyillidir. Suç bilimi diğer bilimsel terminolojide geçen ifadeyle Kriminoloji Türk Dil Kurumu sözlüğünde “toplumsal bir olgu olarak suç ve suçluluğu inceleyen bilim, kriminoloji” şeklinde tanımlanmıştır. (Web_04, 2015) Kriminoloji genel olarak suç eylemini, bu eylemin nedenlerini ve de bu suçun işlenmesine engel olunmasıyla ilgilenen bilim dalıdır.

Adli müşavirler hile ve yolsuzluk araştırmalarında suç işleyen kişi özelliklerini ve bu suça sebep olan ortam ve gerekçeleri iyi tespit etmek zorundadır. Farklı insan mizaçlarının işleyeceği suçları farklı türlerde olabileceği gibi, farklı nedenler ve olaylar da suçun niteliğini belirleyebilecektir. Bu tür gerekçelerle adli muhasebecinin suç ve fail profillerini iyi bilmesi gerekir.

Adli muhasebeci suç bilimi & kriminoloji uzmanlarının yöntemlerini asgari olarak bilmesi gerekmektedir. Ancak işin çok karmaşık ve ayrıntılı olması halinde ayrıca kriminal uzmana da ihtiyaç duyabilmektedir. İlerleyen teknoloji ve bilim bir damla kandan DNA testleri yaparak veya tek bir adet saç telinden birçok delilere ulaşabilir. Dolayısıyla bu gibi testleri ve laboratuvarında deneyleri adli muhasebecinin yapması düşünülmemeyeceği gibi, bu durumlarda kriminolog uzmandan destek alması tabiidir.

Adli müşavir kriminolojinin birçok yönünden faydalanacağı gibi özellikle naylon fatura tespiti, sahte imza ve faturaya sonradan ekleme çıkarma gibi işlemlerin tespitinde fayda sağlar. Fatura, düzenleyen ve adına düzenlenen açısından gerek stok, gerekse finansal durumları etkileyen kara para aklama işlemlerine aracılık eden bir evraktır. Bunun gibi şirketin finansal tablo ve kar durumunu etkileyen böyle alış satış faturası işlemlerinde adli muhasebecilerin dikkat etmesi gereken önemli bir husustur. Bu gibi benzeri işlemler ve olaylar için adli muhasebecinin kriminoloji biliminden istifade etmesi gerektiğinde de uzman bir kriminolog tarafından destek istenmesi de tabiidir. (Bozkurt, 2000a, s. 59)

2.4.4. Psikoloji

Türk Dil Kurumu sözlüğünde psikoloji; “bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü” şeklinde tanımlanmıştır. (Web_05, 2015) Psikoloji bilimi genel olarak insanın davranışlarını ve zihinsel, beyinsel ve düşünce tarzı işleyişlerini ve bunun altında yatan nedenleri inceleyen bir bilim dalıdır.

Psikoloji bilimin birçok alt dalı vardır. Klinik psikoloji, sosyal psikoloji, deneysel psikoloji, fizyolojik psikoloji gibi. Burada adli muhasebeciliği ilgilendiren alan klinik psikolojidir. Klinik psikoloji de zihinsel, davranışsal, duygusal bozuklarını ve sebeplerini inceleyen bilim dalıdır. Bu konuda meşhur bilim adamı Sigmund Freud'dur (1856-1939) Kendisi psikoanalitik kuramının kurucusudur. Freud hastalarıyla konuşmalarının sonucunda, hasta rahatsızlıklarının kültür tarafından kabul edilmeyen, sonuç olarak bastırılmış cinsel arzu ve fantezilerinden kaynaklandığını söylemiştir. Bu tür yaklaşımları kimi çevrelerce tepkiyle karşılanmıştır.

Adli muhasebeci hile ve yolsuzluk araştırma ve incelemelerinde işlemi yapan insan olduğu için psikoloji bilimiyle çok ilgili alakası yoğundur ve çoktur. Adli muhasebeci sadece evraklar ve defterleri üzerindeki kayıtları inceleyen değil o kayıt ve işlemleri yapan personel ve yöneticileri de incelemek durumundadır. Konuyla ilgili kişilerin anlatım tarzında ifadeleri, ifade ediş tarzları, heyecanlanma, sinirlenme ve çekingen davranışları kimi zaman ipucu olabilmektedir. Adli muhasebeciler de bu tür ipuçlarını görüp yorumlayacak seviyede psikoloji biliminden anlamaları ve bilmeleri gerekmektedir.

Adli muhasebeci karşı tarafın mimik ve tepkilerinin okurken ve izlerken asla soğukkanlılığını bozmamalıdır. Yalan söyleyen insanların göz temasından genel olarak kaçınırlar, ağızları kurur, yutkunma, sık sık öksürme, ellerde terleme gibi tepkiler görülebilir. Bununla birlikte verdikleri cevaplarda tutarsızlık vardır. Bu tür durumları tespit edebilmesi adli muhasebecinin iyi bir psikoanaliz eğitimi almasına da bağlıdır. (Pazarçeviren, 2005, s. 11)

2.4.5. Grafoloji

Türk Dil Kurumu sözlüğünde grafoloji; “yazı bilgisi ” şeklinde tanımlanmıştır. (Web_06, 2015) Grafoloji genel anlamda el yazısı ve imzasından kişinin karakter ve şahsiyeti hakkında bilgi edinmeye yarar. El yazısı kişinin ruh haline göre değişebilir. Sınırlı, asabi, heyecanlı veya korktuğu zamanlarda normal yazısı ve imzasına göre farklı olabilir. Bu arada şunu da unutmamak gerekir ki kişinin el yazı ve imzası zamana ve yaşın ilerlemesine göre değişebilir. Bu tür durumlarda kişinin o zaman ve yaş dilimindeki yazılarını bir bütün ve esas olarak kabul edilebilir.

Adli muhasebeciler, fatura, çek, senet, yazışma evrakları vs. kâğıtlar üzerinde yazı ve imzanın gerçek ve doğruluğu konusunda şüpheye düşebilirler. Kimi zaman yazı stili açısından biçimsel olarak da, kimi zaman faaliyetle doğru orantılı olmaması açısından içerik olarak şüphe arz edebilir. Bu tür evrak, yazı ve imzaların sahte olduğunu şüphelendiği durumlarda grafoloji uzmanından yardım talep edebilir. Adli muhasebeci evraklar üzerinden işlem yapacağı için üzerinde çalıştığı evrakların doğruluğunun büyük önemi vardır. (Demir, 2015, s. 77)

2.4.6. İstatistik

Adli muhasebecinin hile ve yolsuzluk incelemesi yaparken ihtiyaç duyacağı en önemli araçlardan biri de istatistik bilimidir. İstatistik TDK sözlüğünde; “bir sonuç çıkarmak için verileri yöntemli bir biçimde toplayıp sayı olarak belirtme işi, sayımlama” şeklinde tanımlanır. İstatistik genel olarak belirli bir amaç ya da tutarlı bir sonuca ulaşmak için veri toplama, sayıları gözlemlenme, tablo ve grafiklerle özetleme, sonuçları yorumlama ve sonuçların güven ve doğruluk derecesini yorumlama, veriler arasında ilişkiyi yorumlama ve bunlar üzerinden de geleceği yorumlama şeklinde ifade edilebilir.

Adli muhasebeci diğer bilim alanlarında olduğu gibi istatistik biliminde de iyi bir eğitim almalı ve bu sayıların birbiriyle ilişkilerine dair analizlerde bulunmalıdır. Adli muhasebeci istatistik bilimin sonucunda sonuç raporlarını iyi analiz ederse olabilecek hile ve yolsuzlukları daha iyi görebilir ve tespit edebilir. (Çabuk & Yücel, 2012, s. 72)

2.5. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ

Adli muhasebecilik mesleğinin henüz bir yasası ya da resmi bir tanımı yoktur. Sadece bazı yazılı kaynaklarda adli muhasebecilik mesleğinin, yapanlar serbest adli müşavir olarak tanımlanmıştır. Gülten ve Kocaer'e göre (2010) "adli muhasebe bilim dalını profesyonel olarak gelir elde etmek amacıyla uygulanan gerekli ve yeterli donanımlara sahip şekilde icra eden kişilere serbest adli müşavir denir." (s.13)

Bu tanım tıpkı mali müşavirlik mesleği gibi serbest meslek faaliyetini akla getirmektedir. Normal şartlarda bir meslek tanımı için bazı şartlar ve esaslar gerekmektedir. Bunların ilki ilgi alanda üniversite eğitimi gelmektedir. Sonrasında ilgili mesleğin oda ya da meslek teşekküllerinde sertifikasyon eğitimleri yapılması gerekmektedir. Bir mesleği olmazsa olması kılan meslek yasasının var olması yani kanuni altyapısının olması gerekmektedir.

Dünya kriterleri ölçeğinde her meslekte olduğu gibi adli muhasebeci olmak için en az lisans düzeyinde eğitim şartı bulunmaktadır. Türkiye'de ise henüz adli müşavirlik mesleğinin bir meslek yasası henüz yoktur. Adli muhasebeci mesleğinin günümüzde bir yasası ve mevzuatı olmadığı için net bir tanımı bulunmamaktadır. Serbest meslek faaliyeti olduğu için Gelir Vergisi Kanununun 65. maddesinde serbest meslek faaliyeti aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

"Her türlü serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar serbest meslek kazancıdır. Serbest meslek faaliyeti; sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmıyan işlerin iş verene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır."

Adli muhasebecinin de serbest meslek olarak tanımlanabilmesi için şu şartları taşıması gerekir. Öncelikle yasal olarak dayanağının ve tanımının olması gerekmektedir. İkincisi en az lisans düzeyinde eğitim ve de konusuyla alakalı staj süreci olmalı. Üçüncü olarak da mesleki teşekkül koordinasyonunda belli bir eğitim, kurs, yetki ve ruhsatlandırma

süreci olmalıdır. Bu şartların olmadığı durumda bir serbest meslek faaliyetinden söz etmek pek doğru olmaz.

AICPA (Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Birliği) muhasebecilerin davalarda sunduğu desteği; Hiçbir avukatın diğerine sağlamayacağı profesyonel destek” olarak tanımlamaktadır. (Çakır, 2015, s. 95-103)

Muhasebeciler, sayıların ön yüzü ile uğraşırken, adli muhasebeciler bunların arka planına bakarlar. Denetim klasik anlamıyla “var olanı ve gördüğünü denetle” tanımının yerine bağımsız denetçilerin var olanın ve de görünene beraber gözükmeyen, perdelenen ve gözükken rakamların arkasına bakabilmek gerektir. Bağımsız denetimin bu gelişim sürecinde muhasebe, denetim ve hukuk başta olmak üzere pek çok meslek faaliyetini ilgilenen mesleğin adı adli muhasebedir. (Bozkurt, 1998, s. 17)

Adli muhasebeci sadece muhasebe denetimini yapmak ve ticari suçlarla ilgilenmek olarak ifade etmek adli muhasebeciliği dar bir kapsama sıkıştırmak olur. Cinayet ve yaralama gibi ağır ceza davaları veya boşanma ve mal paylaşımı gibi aile mahkemesi davalarında dahi adli muhasebeci mesleğine başvurulabilmektedir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 101-120)

2.6. ADLİ MUHASEBECİ MESLEK İLKELERİ

Her meslekte olduğu gibi adli muhasebecilik mesleğinin de ilkeleri vardır. Mesleği icra ederken uyması ve dikkat etmesi gereken bazı haklar ve esaslar vardır. Ülkemizde adli muhasebe mesleğini icra edenlerin etik ilkeleri 3568 Sayılı Meslek Kanunu ve Etik Yönetmeliği başta olmak üzere, SPK, İç Denetim Enstitüsü, BDDK gibi kurumlar perspektifinden incelenmesi yerinde olacaktır.

2.6.1 Genel İlkeler

Adli muhasebeci mesleğinde genel ilkeler bu mesleği yapan uzman kişilerin vasıfları ve niteliği üzerinde bilgi verir. Bu ilkeler adli muhasebeci mesleği hakkından ipuçları verirken meslek nasıl icra edilmeli konusuna dair hususlar barındırır. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 101-120)

2.6.1.1. Mesleki Yetkinlik

Adli muhasebeci öncelikle bir uzmanlık alanı olan bir meslek olduğu için işletme, iktisat, hukuk vb. alanlarda lisans eğitimi almış olması gerekir. Bu eğitimlerle beraber alanı içinde staj eğitimi tabii olması meslekte uzmanlaşmanın ilk basamaklarıdır.

Adli muhasebeci mesleğini çağdaş ve yeniklere açık bir şekilde icra etmelidir. Mesleğin gerek gelişen teknoloji gerekse sürekli yenilenen mevzuatı takip ederek kaliteli ve üstün standartlı şekilde hizmet verebilmelidir. Bunun için sürekli mesleki sempozyum, panel vb. etkinliklere ve süreli yayınları güncel ve ilgili şekilde takip etmelidir.

Adli muhasebeci kendisinden istenen hizmeti en iyi şekilde sunabilmesi için mesleğinde yetkinliğe sahip olması gerekir. Bu en başta mesleki ruhsat olabileceği gibi adli muhasebeciliğin alanıyla ilgili özel kurs, sertifika eğitimlerine katılmış ve mesleğinde çağdaş ve iyi bir seviyede olması gerekmektedir. Bununla birlikte eğitimle beraber belli bir tecrübe de olması gerekmektedir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 117)

2.6.1.2. Bağımsızlık

Adli muhasebeciler inceledikleri firmadan maddi ve manevi her türlü açıdan bağımsız olmak ve nesnel hareket etmek zorundadırlar. Adli muhasebeciler kişisel veya başka herhangi bir türlü menfaat ilişkisi içeride asla olmamalıdır. Eğer adli muhasebeci inceledikleri firma ve olayla alakalı olarak herhangi dolaylı veya dolaysız bir menfaat ilişkisi söz konusu olursa o firmayla iş yapmaktan uzak durmalıdır. İnceleme yaptığı firma ile de böyle menfaat ilişkisine asla girme gibi bir durumdan uzak kalmalıdır.

Adli muhasebeci olmanın en özelliklerinden birisi de bağımsız ve objektif olmasıdır. Adli muhasebeci muhasebe ilke ve kurallarına, vergi kanunların ve denetim sürecinde prosedürleri işletirken bağımsız ve objektif olmak zorundadır. Aksi halde hile ve yolsuzlukları tespit ederken eksik ve ya yanlış yorumlarda bulunarak hatalı sonuçlara varabilir. Adli muhasebeci her ne kadar serbest meslek faaliyetinde bulunduğundan profesyonel anlamda ücretle çalışsa da bir nevi kamu hizmeti gördüğünde tarafsızlık ve objektifliğinden ödün vermemelidir. (Kuloğlu, 2007, s. 26)

2.6.1.3. Mesleki Dikkat ve Özen

Adli muhasebeci bir uzmanlık alanı olduğu için meslek mensubu aldığı işleri büyük bir ciddiyet ve özenle yapmalıdır. Adli muhasebeci ne kadar iyi bir lisans ve kurs

eğitimi almış olursa olsun yaptığı işte gözden kaçan önemli bir ayrıntı mesleki kariyerini ve itibarını sarsabilecektir.

Adli muhasebeci önceden program yaptığı işlemleri yaparken azami özen ve dikkati göstermelidir. Çalışma esnasında doğabilecek hataları minimize etmeli hatta sıfırlamadır. Aksi halde adli muhasebecinin yapabileceği hatalar mahkeme ve diğer anlaşmazlık sürecinde ciddi yanlışlara ve zararlara yol açabilecektir. Böyle hatalar hukuka olduğu gibi adli muhasebecilik mesleğine olan güveni ve meslek itibarını da sarsacaktır. (Karacan, 2012, s. 119)

2.6.2. Bilgilerin Elde Edilmesi ile İlkeler

Adli muhasebeci çalışma esnasında raporuna yön verecek bilgileri toplarken hangi bilgileri nasıl ve ne şekilde toplayacağına dair hususlar içerir. Adli muhasebeci hizmetini en iyi şekilde verebilmek için konunun tüm detaylarına vakıf olmalıdır. Aynı zamanda konunun özünü ilgilendirmeyen ve önemli olmayan hususları da raporundan uzak tutmalıdır.

2.6.2.1. Planlama İlkesi

Adli muhasebeci kendisinden istenen hizmeti yerine getirirken başta zamanlama olmak üzere çalışma programını bir planlama dâhilinde yapmalıdır. Çalışma esnası içerisinde bu plana tamamen sadık kalması düşünülemez. Çünkü çalışma programı ilerlerken incelenmesi gereken olay ve evraklar listesine başka evrak ve olaylar eklenebilir. Adli muhasebeci çalışma programı uygularken belli zamanlarda programı kontrol etmeli zamanlama ve içerik olarak programın gerisinde kalıp kalmadığını dikkat ve özen göstermelidir. (Karacan, 2012, s. 119)

2.6.2.2. Bütünlük İlkesi

Adli muhasebeci üzerinde çalıştığı konu üzerinde gerektiğinde her ayrıntıyı görebilmesi gerektiği gibi parçaların olayın bütünü üzerinde nerede ve hangi derecede önemli olduğunu görebilmelidir. Çalışmaları sırasında karşılaştığı her olay ve evrak üzerinde şüpheli yaklaşım ile her noktaya dikkat ederek olayla ilgisi olmayan bilgi ve görüşleri raporunun dışına alırken ilgisiz gibi gözükse ama olayın özünü ilgilendiren kimi bilgileri de bütünün içinde değerlendirmesini bilmelidir.

Adli muhasebeci çalışmaları esnasında karşılaştığı kayıt, evrak ve bilgiler çalışma programı içerisinde yer alan fakat o anda denetleme yaptığı konuyla alakası olmayan bir husus, daha önce ya da daha sonra denetleyeceği bir konu üzerinde alakası ve önem derecesi büyük olabilmektedir. Bunun gibi sebeplerden ötürü adli muhasebeci incelemeye aldığı evrak ve olayları büyük resim çerçevesi içerisinde görebilmelidir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 118)

2.6.2.3. Kanıt Toplama İlkesi

Adli muhasebeci araştırma, inceleme ve de denetleme yaparken konuyla alakalı önemli ve de raporunu etkileyecek her türlü bilgi, evrak ve kanıtı dosyalama yapmak zorundadır. Aksi halde raporunun sonuç kısmında arz edeceği kanaati ve yorumu sadece kişisel tahminden öteye geçemeyecektir.

Adli muhasebeci çalışma yaparken, ilk olarak evrak, fatura her türlü doküman ve ticari defterlere kaydedilen hesapları kontrol edecektir. Sonra bu kayıtlara esas teşkil eden mal, masraf ve gelir gibi unsurlara dair fiziki inceleme, sayım, doğrulama ve analitik inceleme yapacaktır.

Adli muhasebeci olayla ilgili her türlü kanıt ve delil mahiyetinde her türlü doküman ve bilgileri toplarken daha sonra bunları bütünlük ilkesi çerçevesinde önem sırasına göre raporuna ek teşkil edecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus delil ve kanıtların yasal geçerliliğe sahip olmasıdır. (Karacan, 2012, s. 120)

2.6.3. Bilgi ve Delillerin Değerlendirilmesi ile İlgili İlkeler

Bilgilerin ve delillerin değerlendirilmesi ile ilkeler adli muhasebecinin çalışmaları sırasında ulaştığı bilgi delillerin tam, eksiksiz ve doğru şekilde değerlendirilmesini içermektedir. Bu ilke adli muhasebe hizmeti alan taraf veya tarafların bilgilere tam ve anlaşılır şekilde ulaşmasını amaçlamaktadır. Adli muhasebeci çalışmalarını son halini yazılı rapor halinde bildirmek durumundadır. Gerek ve ihtiyaç duyulması halinde yazılı raporunu sözlü sunum halinde de yapabilir. Çünkü kimi zaman yazılı raporda anlaşılmayan veya yeterince açıklama verilmeyen bölümler olabilir veya ek açıklama ihtiyacı duyulabilir. Bu ilkeler tam açıklama ve görüş bildirme ilkeleridir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 108)

2.6.3.1. Tam Açıklama İlkesi

Adli muhasebecilik mesleğinde tam açıklama ilkesi ihtilafli konularda tereddüde yer vermeyecek şekilde anlaşılır olmasını amaçlamaktadır. Adli muhasebeciye genelde anlaşmazlık konusu veya bir mali tabloda hile var mı yok mu araştırması yaptığında adli muhasebeci görüş ve raporunda muğlak ifadeler kullanmamalıdır. Eğer olayla ilgili bir sonuca ulaşmadıysa ek süre istemelidir.

Adli muhasebeci yazılı sunduğu raporunda yeterli ve tarafların anlayacağı şekilde açıklama ve izahata yer vermek durumundadır. Bu yazılımı sunumunda ihtiyaç duyduğu kadar şekil, tablo, grafik ve resimlere yer vererek çalışmasının daha anlaşılabilir olmasını sağlamalıdır. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 116)

2.6.3.2. Görüş Bildirme İlkesi

Adli muhasebeci çalışmalarında bir program dâhilinde sonlandırarak neticelendirmelidir. Eğer bir görüş ve kanaat sunacak delillere ve bilgilere ulaşamadıysa ek süre istemeli ve çalışmasını uygun ve makul bir süre içerisinde tamamlamalıdır. Aksi halde eksik çalışma veya yanlış bir sonuca ulaşması mesleki itibarını sarsacağı gibi konunun tarafları da yanlış raporlama sonrasında maddi ve de manevi kayıplara sebebiyet vermesi söz konusudur. Dolayısıyla adli muhasebeci çalışmalarının sonucunda ulaştığı görüş ve kanaatini eksiksiz, tam ve anlaşılır şekilde yazılı rapor olarak bildirmek durumundadır. (Karacan, 2012, s. 121)

2.6.4. Etik İlkeler

Adli muhasebecilerin gerek mesleki genel anlamda gerekse de çalışma sırasında gerekse de çalışma sonrasında da uyması gereken bazı ilkeler vardır. Bu ilkeler her şeyden önce mesleğin ve meslektaşın itibarı için önemlidir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 117)

2.6.4.1. Dürüstlük

Dürüstlük birçok meslekte olduğu gibi adli muhasebecilik mesleğinin en önemli etik ilkelerinden biridir. Dürüstlük kavramı doğruluk, adalet ve hakkaniyet ölçüsü ve tanımlarıyla değerlendirilir. Dürüstlük ilkesi aynı zamanda adli muhasebecilik mesleğine

güven duyulmasını da sağlar. Adli muhasebeci araştırma ve incelemelerinde kasıtlı kusur ve kabahati olmayacak, doğruluğunda şüphe uyandırmayacak ciddiyette çalışmalıdır.

Adli muhasebeciler çalışmalarını esnasında karışılabilen her türlü olayda ayırım yapmaksızın mesleki şüphecilikle hareket ederek her önemli ayrıntıyı kontrol eder. Konunun ilgilileri arasında olabilecek herhangi bir çıkar çatışmasında uzak ve tarafsız kalmalıdır. (Gülten & Kocaer, 2010, s. 314)

2.6.4.2. Çıkar Çatışmasından Kaçınmak

Adli muhasebeciler inceleme yaptıkları firma ile bağımsızlıklarını zedeleyecek herhangi bir hediye, para ödülü ve ikram gibi herhangi bir maddi ilişki içerisine girmemelidir. Adli muhasebeciler inceledikleri firma yöneticileri veya çalışanları ile ilişkilerine bu açıdan dikkat etmek zorundadır. (Yücel, 2011, s. 27)

2.6.4.3. Mesleki Sırların Saklanması

Adli muhasebeciler inceleme ve denetleme esnasından vakıf oldukları bilgi ve evrakları üçüncü şahıslar nezdinde asla paylaşmamalıdır. Bu bilgiler mesleki sır kapsamında olup başkalarına kesinlikle bahsedilmemelidir. Aksi halde ilgili firmaya ait özel bilgilerin mahremiyeti korunmamış olmaktadır. (Pala, 2011, s. 56)

2.6.4.4. Nezaket ve Saygı

Adli muhasebeciler çalışmalarını yaparken gerek iş arkadaşlarıyla gerekse de inceleme ve araştırma yaptığı firma yöneticisi ve çalışanlarıyla olan ilişkilerinde asgari saygıyı göstermelidir. Taraflardan işle alakalı olarak herhangi bir talep ve isteklerinde nezaketli davranmalıdır. Gerek incelemeler de gerekse çalışmalarını esnasında örneğin sözlü ifade almalarında karşı tarafı küçültücü ve onurunu rencide edici davranışlarda bulunmamalıdır. (Altınsoy, 2011, s. 119)

2.7. ADLİ MUHASEBECİNİN ÖZELLİKLERİ

Adli muhasebecide bulunması gereken bazı özellikler ve şartlar vardır. Bu özellikler gerek adli muhasebecinin bir meslek olarak tanınmasında gerekse toplumda saygınlık

kazanması için özelliklerdir. Bu şartlar ve özelliklerin olmaması ya da eksik olması durumunda adli muhasebeci görevi ve hizmetini layıkıyla tam anlamında yapamaz.

2.7.1. Sürekli Gelişim

Adli muhasebeci günümüzde sürekli gelişen teknoloji ve bilimin beraberinde kendini de sürekli yenilemek ve geliştirmek zorundadır. Bu nokta da gerek ABD’de gerekse Avrupa’da olan mesleki yenilikleri takip etmelidir. Ülkemizde de çıkan süreli-süresiz yayınları iyi takip ederek mesleğin geldiği güncel seviyeden uzağa düşmemelidir. Mesleki gelişim ve kalite için bu şarttır. (Yücel, 2011, s. 21)

2.7.2. Çalışma Prosedürleri

Adli muhasebeci hile ve yolsuzluk incelemeleri yaparken çalışmalarını bir program dâhilinde yapmalıdır. Önceden ilgili taraflarca talep edilen hizmeti net olarak anladıktan sonra o talebi yerine getirmek için işin özelliğine göre iş planlaması yapıp aşama aşama o planı programlayarak amacına ulaşmalıdır. Adli muhasebeci bu plan dâhilinde yol alırken bulduğu bilgileri, vakıf olduğu delilleri ve evrakları bir disiplin dâhilinde çalışma kâğıtlarına dökmeli ve raporunu hazırlarken bu çalışma kâğıtlarını belli tertip ve kategorize şeklinde raporuna dökmemelidir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 105)

2.7.3. Şüphencilik

Adli muhasebeci işini yaparken olması gereken yaklaşımlardan ve çalışma yöntemlerinden birisi de şüphenciliktir. Adli muhasebeci evrakları ve kayıtları incelerken muhtemel olabilecek hataları ve görünen evrak ve kayıtların varsa görünmeyen ya da gizlenmiş taraflarına vakıf olmaya çalışmalıdır. Bazen normal ve doğru gözüken birçok evrak iyi bir gözle ve dikkatli bir şekilde incelendiğinde görünmeyen birçok nokta ve özellik barındırdığı rastlanılan birer gerçektir. (Şavlı, 2014, s. 15)

2.7.4. Sır Saklama

Adli muhasebeci hile ve yolsuzluk araştırmaları yaparken çalışmalarını sırasında rastladığı bilgileri özel olsun veya olmasın hiç kimseye açıklayamaz, bilgi veremez ve

görüş açıklayamaz. Sadece ilgili taraflara çalışması bittikten sonra görüş ve kanaatlerini bulduğu deliller ışığında açıklayabilir. Bu konuda vakıf olduğu bilgi ve evrakları saklama ve korunması için azami dikkat ve özeni göstermek zorundadır. Aksi halde görevinin gerektirdiği özen ve mahremiyeti yeterince korumamış olur. (Kurt, 2013, s. 44)

2.7.5. Analitik Düşünce ve Sezgi Yeteneği

Adli muhasebeci incelediği olayı her ayrıntısını görebilmeli ve dikkatle önemli noktaları gözden kaçırmadan inceleyebilmelidir. Adli muhasebeci sorunları ele almadan ve çözümede ayrıntıların ve perde arkasında gizlenen rakamların ve olayların özünü görebilmelidir. Olayları kafasında dizayn edebilmeli, sezgi ve gözlem gücü gayet iyi olmalıdır. (Karacan, 2012, s. 116)

2.7.6. İletişimde Başarılı Olma

İyi bir adli muhasebeci gerek olayları çözerken ilgili kişilerle iletişimde saygılı ama zayıf olmayan, kararlı ama kavgacı olmayan, ne istediğini bilen ve azimli bir profil çizerek insanlardan bilgi almada ve olayları araştırmada iletişimi başarılı olmalıdır. Adli muhasebeci hizmet verdiği yerde kanaat ve görüşünü arz ederken ifade gücü gayet iyi olmalıdır. (Coşkun, 2013, s. 46)

2.7.7. Meraklı Olmak

Adli muhasebeci öncelikle mesleki anlamda başta uluslararası olmak üzere ulusal gelişmelere meraklı olmalıdır. Adli muhasebenin ilk çıktığı ABD olmak üzere diğer uluslararası alanda özellikle mevzuat ve yazılı düzenlemelere duyarlı ve ilgili olmalıdır. Adli muhasebeciliğin dünyada geldiği son durumu takip ederek mesleğini çağdaş ve gelişmiş seviyede tutmalıdır. Çalışma esnasında karşılaştığı her belge ve kayıta hata veya hile olmak ihtimaline karşılık şüpheli yaklaşımla incelemelidir. Adli muhasebeci çalışmaları esnasında bazen araştırma konusuyla alakasız gözükten belge ve evraklara rastlayabilir. Bu tür evrakları tecrübe ve birikimleriyle meraklı bir gözle değerlendirerek işine yarayabilecek her hususu dikkate almalıdır. (Karacan, 2012, s. 115)

2.7.8. Dirençli Olmak

Adli muhasebeci inceleyeceği her evrakı muhasebe ve denetim standartları perspektifi ile gözden geçirir. Adli muhasebeci çalışma sırasında ilk zamanlar hiçbir olumsuz bulguya rastlayamayabilir veya gözden kaçabilir. Azimle çalışma prosedürünü ve denetlemelerini incelikle yapmaya devam etmelidir. (Küçük, 2008, s. 81) Hile, suistimal veya yolsuzluk yapan kişi ya da kişiler adli muhasebecinin tespit etmiş olduğu yanlışlıklara itiraz hatta inkâr yoluna gidebilirler. Adli muhasebeci çalışmalarını bitirdikten sonra raporunu aynı azim ve ısrarlı tutumu ile deliller ışığında varmış olduğu kantini savunmalıdır.

BÖLÜM 3. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE UYGULAMALARI

3.1. ADLİ MUHASEBECİ MESLEĞİ

Adli muhasebecilik mesleği ne yazık ki resmi anlamda uygulaması olmayan ama işletmelerde ve de mahkeme süreçlerinde çok ihtiyaç duyulan bir meslek haline gelmiştir. Bunun birden fazla sebepleri sayılabilir: (Bozkurt, 2000b, s. 56-61)

- Ticari işlemler sürekli yenilenen ve artan mevzuat karşısında karmaşık hale gelmesi
- İşletmelerde gerek firma sahipleri gerekse çalışanların muhasebe disiplini yeterince olmamasından kaynaklı hile ve yolsuzlukların artması
- İşletmelerde kar amacındaki gittikçe artan başarısızlık ve bundan kaynaklanan mağduriyetler
- Gittikçe artan dava dosyaları
- Firma denetimlerinde ve de mahkeme süreçlerinde konunun özelliğine binaen artan uzman ihtiyacı

Adli muhasebecilere işletmelerin finans, muhasebe ve ekonomi alanında her türlü hile ve suç olaylarını engellemede büyük işler düşmektedir. Bu tür suçlarla mücadelede muhasebe mesleğinin olası açıkları ve hilelerini bilen adli muhasebeciler hukuk ve denetim alanında başvuru yapılacak uzmanlık alanı haline gelmektedir. Dolayısıyla ülkemizde adli muhasebeci mesleğine yönelik yasal düzenlemeler vakit kaybedilmeksizin yapılmasında fayda vardır.

Adliyelerdeki mahkeme dosyalarının sayısının her geçen gün artması, dava dosyalarındaki anlaşmazlık konuların karmaşıklığı, çalışanların yaptığı hata ve hilelerin nitelik ve nicelik olarak artması vb. gibi durumlar adli muhasebeye olan ihtiyacı gün geçtikçe artırmaktadır.

Muhasebe ve finans alanındaki hile ve yolsuzluklar bilirkişi marifetiyle çözülmesi ve tespit edilmesi mümkün olmayabilir. Evrak ve kayıtların dışında da çalışmalar yapmak

gerekebilir. Bu tür durumlarda adli muhasebeci klasik muhasebe denetiminin dışına çıkarak muhasebe dedektifliği yaparak hile ve yolsuzlukları tespit eder.

Adli muhasebecilik kavramı konusunda ülkemizde yazılan yüksek lisans tezleri tarih olarak 2004 yılına kadar gitmektedir. Daha sonralarında bu konuda yazılan hem akademik tezler ve de makalelerde artış görülmektedir. Günümüzde ise adli muhasebecilik ana konusunda birçok ilgili akademik tez ve makale yazıldığı görülmektedir.

Adli muhasebecilik konusunda İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasının (İSMMMO) 2009 Yılında düzenlemiş olduğu “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlık” programı bu konuda ilgiyle karşılanmış ve sonrasında birçok adli muhasebecilik alanında hizmet veren birçok firmalarda kurulmuştur.

Yüksek lisans ve Doktora programlarında “Adli Muhasebe” dersini İstanbul Aydın Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi İşletme Bölümünde seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Bununla birlikte sertifika eğitimleri de vardır. Bahçeşehir Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (BÜSEM), Forensic Accounting (Adli Muhasebecilik) Uzmanlığı Temel Eğitim Sertifika programı düzenlenmiştir. 2011 yılında İSMMMO akademi tarafından düzenlenen, “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlığı Programı” düzenlenmiş ve bu gibi programların devam edeceği de belirtilmiştir. Ancak yeterli talep olmadığı için devam edememiştir. Adli muhasebecilik mesleğinin gelişmesi için üniversitelerde hem lisans hem de yüksek lisans düzeylerinde daha çok adli muhasebecilik dersleri konulmalı ve uzmanlık alanı olarak müfredatta yer almalıdır. (Pala, 2011, s. 58)

Yapılan bir çalışmada adli muhasebeciliğin ülkemizde tanınma durumunu ve meslek mensuplarının adli muhasebecilik mesleğine bakışı ele almıştır. Meslek mensupları olarak 92 adet Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetimle Yetkili Kuruluş (SPBDYK) ile aktif olarak faaliyet gösteren 683 adet YMM Şirketi ele alınmıştır. Burada bu firmaların ele alınması denetim üzerinde ağırlıklı iş yaptıkları için bu firmalar üzerinde araştırma yapılmış olabilir. Bu ankete dönüş sayısı olarak 36 adet SPBDYK’a ve 84 adet YMM şirketinden cevap alınmıştır. Bu cevaplara ilişkin verilerin toplanması, analizi ve ankete katılan kişilerin büyük oranı erkek olduğu dikkat çekmekle beraber araştırmacı bunun TÜRMOB meslektaş istatistiğine paralel ve uygun olduğunu belirtmiştir. Bu benzer istatistik oran aynı zamanda eğitimde de kendini göstermiştir.

Araştırmada en çok dikkati çeken Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetimle Yetkili Kuruluşlarının (SPBDYK) tamamı adli muhasebe kavramını duymuşken bu YMM'de oran yüzde 51'e düşmektedir. (abuk & Yücel, 2012, s. 73-80) Bir diğerk dikkat çekici husus da SPK da bu ifadeyi duyanlar adli muhasebecilik mesleği alanında yüzde 61 oranında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir diğerk önemli husus da iki meslek grubu da adli muhasebeciye ülkemizde önemli ölçüde ihtiyaç duyuyor düşüncesini yüzde 70 gibi büyük bir oranda hemfikir olmalarıdır.

3.2. ADLİ MUHASEBECİ MESLEK MENSUBU OLMA

Adli muhasebeci olabilmek için öncelikle lisans mezunu olması gerekmektedir. Lisans mezunu olmakla beraber mesleki uzmanlıkla ilgili staj ve eğitime tabii olması gerekmektedir. Bu konuda adli muhasebecilik mesleğinin adli muhasebecinin ilk çıktığı yer olan ABD'de, Kanada Avrupa, Avustralya ve Türkiye'deki uygulamalar incelenecektir.

3.2.1. Dünyada Adli Muhasebecilik Mesleği

Dünyada artan hile ve yolsuzluklar muhasebe mesleğinin önemini artırmıştır. Muhasebe ile birlikte denetim birbirini tamamlayan iki unsur olmuştur. Denetimin etkisiz kaldığı zamanlar da muhasebe ve denetime ek çözüm önerileri sunulmuştur. Adli muhasebecinin önemi işte bu noktada başlamaktadır.

Tablo 3.1'de dünyada hileye maruz kalan ülkeler, vaka sayılarına ve bunun maliyetlerine dair bir tablo sunulmuştur. Bu raporda 100 den fazla ülkede 1.483 adet iş suistimali vakası incelenmiştir. (ACFE, 2014, s. 7)

Tablo 3.1 Hileye Maruz Kalan İşletmelerin Bölgesel Dağılımı

Mağdur Kuruluşların Coğrafi Dağılımı			
Bölge	Vaka Sayısı	Vaka Yüzdesi	Medyan Kayıp Tutarı (USD)
ABD	646	%48.0	\$100,000
Sahra Altı Afrika	173	%12.8	\$120,000
Asya - Pasifik	129	%9.6	\$240,000
Batı Avrupa	98	%7.3	\$200,000
Doğu Avrupa ve Batı /Orta Asya	78	%5.8	\$383,000
Kanada	58	%4.3	\$250,000
Latin Amerika ve Karayipler	57	%4.2	\$200,000
Güney Asya	55	%4.1	\$56,000
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	53	%3.9	\$248,000

Adli muhasebe mesleği ilk olarak yurtdışında uygulaması görülmektedir. Bunun ilk örnekleri olarak görülmesi ve buralarda gelişme gösterdikleri için özellikle ABD ve Kanada ülkelerinde uygulamaları öncelikle ele alınmıştır. Avrupa'daki adli muhasebecilik uygulamalarına da değinilmiştir.

3.2.1.1. ABD'de Adli Muhasebecilik Mesleği

Adli muhasebecilik mesleğinde lisans eğitiminin yanında uzmanlık eğitimi gerektiğini belirtmiştik. ABD'de sertifikalı bir adli muhasebeci olabilmek için aşağıda belirtilen eğitim ve sınavlardan başarılı olmak gerekmektedir: (Bozkurt, 2000b)

- Lisans eğitimi almış olmak
- İki yıl süreyle mesleki staj ve deneyim
- Sertifikalı Hile Araştırmacıları Kuruluşu (Association of Certified Fraud Examiners-ACFE) 'nun sınavlarında başarılı olmak

Adli muhasebecilik alanında önemli bir kurum olan ve her sene hile yıllık raporu yayınlayan ACFE, gerek sertifika ve yetkilendirme yapmada gerekse de eğitim, panel ve seminerler düzenlemektedir.

ACFE meslek mensubu olmak için belli bir sertifikasyon eğitim ve sınavlarına tabi tutulmaktadır. Bu sınavlarda başlıca sınav konuları şunlardır: (Web_07, 2015)

- Finansal İşlemler

- Soruşturma Yöntemleri
- Hukuk
- Kriminoloji ve Etik

Bu konuda ACFE'nin dışında da enstitü tarzında eğitim ve kalite getirmek için kurulan başka kuruluşlar da vardır. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır: (Pazarçeviren, 2005)

- The Canadian Institute of Chartered Accountants-CICA
- The Chartered Accountants-CA
- National Association of Certified Fraud Examiners-CR-NACFE
- National Association of Forensic Accounting-NAFA

Adli muhasebecilik alanında verilen sertifika türlerinden bazıları ise şunlardır: (Pazarçeviren, 2005)

- Yeminli Hile Müfettişi (CFE)
- Sertifikalı Kamu Muhasebecisi (CPA)

ABD üniversitelerden birisi olan Florida Atlantik Üniversitesinde adli muhasebecilik ilgili yüksek lisans dersleri verilmektedir. (Bozkurt, 2000b, s. 60-61)

3.2.1.2. Kanada'da Adli Muhasebecilik Mesleği

Kanada'da muhasebe mesleği ülkemize nazaran daha eskiye dayanmaktadır. 1902 yılında Kanada Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (The Canadian Institute of Chartered Accountants – CICA) kurulmuştur. Bu kuruluş Adli ve Soruşturmacı Muhasebeciler Birliği'ne adli muhasebecilikle alakalı standartlar yapılması için yetkilendirme yapmıştır. Bu çalışmaların sonrasında “Araştırmacı ve Adli Muhasebe'nin Geliştirilmesi İçin Teklif” adlı çalışmayı 2001 yılında yayınladılar. Bununla birlikte Kanada'da adli muhasebecilik mesleğinde başka kuruluşlar da var. Bunlardan bir tanesi CA - Chartered Accountants diğeri de NACFE - National Association of Certified Fraud Examiners adlı kuruluştur. NACFE uzman olan kişilerin üye olabildiği özel, kâr amaçlı bir kuruluştur.

Kanada'da “Adli Muhasebeci” olabilmek için aşağıda belirtilen şartlar gerekmektedir: (Kurt, 2013, s. 63)

- Meslek örgütü olan CICA tarafından verilen muhasebe ruhsatını almış olmak
- Muhasebe mesleğinde 3 yıl tecrübe sahibi olmak
- Bu 3 yıl zarfında adli muhasebeci işinde 1500 saat faaliyet göstermek

- Toronto Üniversitesi tarafından verilen Adli ve Araştırmacı Muhasebe Diploma sahibi olmak
- Programını eğitimi başarıyla bitirmiş olmak

3.2.1.3. Avrupa'da Adli Muhasebecilik Mesleği

1952 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, ardından 1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulması ile topluluğa üye ülkeler arasında mevzuat uyumu sağlama çalışmaları yapılmıştır. Sonraki yıllarda Avrupa Birliği adını alan üye ülkelerin ortak çalışması ile muhasebe ve denetim alanında standartlar sağlamak için direktifler yayınlandı. Bu çalışmalar sonucunda dördüncü, yedinci ve sekizinci yönergeler yayınlandı. 1984 yılında yayınlanan sekizinci yönerge 2006 yılında revize edildi. Muhasebe, denetim ve diğer mali konularda direktiflerin yayınlanması için muhasebe çalışma grubu adı verilen uzman ekipten yararlanıldı. Avrupa birliği bağımsız denetim, şirketler hukuku vb. konularla ilgili yedi adet direktif yayınladı. Bu direktiflerden dördüncü, yedinci ve sekizinci direktifler üye ülkeler arasında uyum amacıyla yayınlanan direktiflerdir. Bu direktiflerden dördüncü ve yedinci olanları muhasebe standartları, sekizinci direktif ise denetim standartları konularını ele almıştır. Yıllık finansal tabloları konuları dördüncü yönerge 1978 yılında yayınlandı. Konsolide finansal tabloları ele alan yedinci yönerge 1983 yılında yayınlandı. Bağımsız denetim konuları ele alan sekizinci yönerge ise 1984 yılında yayınladı. (Coşkun, 2013, s. 77)

Avrupa ülkelerinde artan hile ve yolsuzluklara karşılık başta denetim olmak adli muhasebeciliğe yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Aşağıda bu düzenlemeler tarih sırasıyla verilmiştir. (Aksoy, 2005, s. 31-67)

Tablo 3.2 Denetime Yönelik Olarak AB Tarafından Getirilen Düzenlemeler

1984	Denetime İlişkin Sekizinci Yönerge
1994	Uluslararası Denetim Standartları (Tam Set)
1996	Yeşil Kitap: Yasal Denetçilerin AB İçerisinde Rolü, Durumu ve Yükümlülükler
1998	Tebliğ: AB’ de Yasal Denetim İleriye Götürecek Yol
2000	Nitelik Güvence Tebliği
2001	Yasal Denetimde Kalite Güvencesinin Sağlanmasına Dair Tavsiye Kararı
2002	Bağımsızlık Tebliği
2003	Tebliğ: AB’ de Yasal Denetimin Güçlendirilmesi
2004	Avrupa Komisyonunca Önerilen Yeni sekizinci Direktif Tasarısının Sunulması

Avrupa Konseyi 4 Ocak 1999 tarihinde kabul edilen “Yolsuzlukla Mücadele Medeni Hukuk Sözleşmesi”nin 2. maddesinde yolsuzluk şöyle ifade edilmiştir; doğrudan doğruya ya da dolaylı yollardan rüşvet ya da yasadışı bir menfaat temin eden kişinin yürüttüğü görevlerin veya gerekli davranışların yasalara uygun bir şekilde yerine getirilmesinde sapmalara yol açan rüşvet veya başka her türlü yasadışı menfaatleri talep edilmesi, teklif edilmesi, verilmesi ya da kabul edilmesi anlamına gelir.” (Coşkun, 2013, s. 55)

3.2.1.4. Avustralya’da Adli Muhasebecilik Mesleği

Adli muhasebe alanında Avustralya ülkesinde yapılan düzenlemelerin geçmişi 2002 yılına kadar gitmektedir. Avustralya’nın muhasebe meslek örgütü olan Avustralya Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü (ICAA), adli muhasebe standartları ile ilgili düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler, Denetim Uygulama Standartları (APS 11) olarak yayınlamıştır. Bu standartlardan başka “Guidance Note 2: Forensic Accounting” adlı düzenlemeleri de mevcuttur. Denetim Uygulama Standartları (APS 11) genel standartları ve adli muhasebe sözleşmesi yapılırken uyulması gereken standartlarla ilgili düzenlemeler içermektedir.

Avustralya Üniversitelerde adli muhasebe ile ilgili yüksek lisans bölümleri bulunmaktadır. Bu yüksek lisans bölümlerinde, hata, hile, araştırma tekniklerin konularında dersleri bulunmaktadır. Wollongong Üniversitesi ve Monash Üniversitesi, adli muhasebe alanda ders veren üniversiteler arasında yer almaktadır. (Akyel, 2009, s. 111)

3.2.2. Türkiye’de Adli Muhasebecilik Mesleği

Adli muhasebecilik Türkiye’de öncelikle akademik çevrelerde telaffuz edilmeye iki binli yılların başında başlanmıştır. Adli muhasebeci akademik dergilerde telaffuz edilmeye başlandıktan sonra yüksek lisans tezlerine konu olmuştur. Bu konuda kurulmuş resmi anlamda bir kamu kurumu bulunmamaktadır. Yasal düzenleme ve mesleki unvan olarak henüz bir hukuki alt yapısı yoktur.

ABD’de Kurulu olan ACFE’nin ülkemizde resmi bir temsilcisi bulunmaktadır. Kısa adı USİUD olan Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Derneği olan bu kuruluş dernek statüsünde olan bu oluşum 2006 yılında ACFE Türkiye temsilciliğini almıştır.

Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Derneği kendi vizyonlarını şöyle değerlendirmektedir:“Suistimal inceleme faaliyetlerinin yürütülmesinde, bu alanda çalışacak meslek erbabının yetişmesinde, suistimal inceleme faaliyetleri ile ilgili etik ve hukuk düzeninin oluşturulması ve geliştirilmesi süreçlerinde ülke içinde öncü, lider ve referans kurum kimliğini sağlamaktır.” (Web_08, 2015)

Misyon olarak da ülkemizde bu hizmetin meslek kabul edilmesi tanıtıcı çalışmalarda ve girişimlerde bulunmak, yasal olarak meslek olarak tanındıktan sonra da profesyonel eğitim vermek şeklinde bilgilendirmelerde bulunmaktadır.

Adli muhasebe, ülkemizde daha çok İSMMMO’nun (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerde Odası) eğitim kuruluşu olan İSMMMO Akademinin verdiği “Adli Muhasebe” üzerine kurslarla tanınır olmuştur. O kurslarda eğitim almış birçok mali müşavir meslek mensubu daha sonra adli muhasebecilik ve hile denetimi üzerine çeşitli firmalar kurmuştur. Bunlardan birisi olan, kendisini ilk Türk hile denetim firması olarak tanımlayan, Fraud Research Corporation (FRC) Uluslararası Hile Denetimi ve Danışmanlık Hizmetleri AŞ, hile ve yolsuzlukları tespit ve önlenmesi hizmeti amacıyla 2011 yılında kurulmuştur. (Web_09, 2011)

Bir diğer kurulan hile denetim firması Fraud Audit Corporation (FAC) adlı firmadır. 2012 yılında kurulan FAC, kendisini ilk aktif hile denetim firması olarak da tanımlamaktadır. (Web_10, 2015)

Hukuki alanda bir gelişme ise 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunun’da (HMK) uzman görüşü olarak belirtilmiştir. Madde 293’de geçen ifade şöyledir:

“(1) Taraflar, dava konusu olayla ilgili olarak, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Sadece bu nedenle ayrıca süre istenemez.

(2) Hâkim, talep üzerine veya resen, kendisinden rapor alınan uzman kişinin davet edilerek dinlenilmesine karar verebilir. Uzman kişinin çağrıldığı duruşmada hâkim ve taraflar gerekli soruları sorabilir.

(3) Uzman kişi çağrıldığı duruşmaya geçerli bir özrü olmadan gelmezse, hazırlamış olduğu rapor mahkemece değerlendirmeye tabi tutulmaz.”

Bu düzenleme ile adli muhasebeci mesleğinde önemli bir yer tutan dava desteği ile uzman tanıklığı alanında önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye’de “Adli Muhasebecilik Eğitimi ve Sertifikasyonu” ilk olarak 2009 yılında İSMMMO Akademi tarafından yapılmaya başlanılmıştır. “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlık” sertifika programında, uluslararası adli muhasebecilik eğitimi araştırmaları temel alınarak hazırlanmış dersler ve konular aşağıda açıklanmıştır: (Kurt, 2013, s. 66)

- Adli Belge İncelemesi ve Sahtecilik Suçları
- Adli Bilimler ve Adli Bilimlerin Hukuktaki Yeri
- Adli Bilimlerde Delil ve Bilirkişilik
- Adli Bilişim (Sanal Âlem Ve Bilgisayar)
- Adli Muhasebe Araştırma Teknikleri
- Adli Muhasebe Uygulamaları
- Bilgi Teknolojileri
- Çalışan Hileleri
- Denetim Teorisi
- Dijital Hile İncelemesi
- Dijital Ortamda Veri Analizi ve Hile İncelemesi
- Dolandırıcılık Suçları ve Araştırma Teknikleri
- Görüşme ve Sorgulama Teknikleri
- Gözetleme ve İz Sürme Teknikleri
- Hile Teorisi
- İç Kontrol Uygulamaları
- İleri Muhasebe Uygulamaları
- İşletme Değerlemesi

- İşletme Etiği ve İşletme Kültürü
- İşletmelerde İç Kontrol Uygulamaları
- Kriminal Uygulamalar
- Kriminoloji ve Adli Bilimler Açısından Ceza
- Kurumsal Yönetim İlkeleri
- Mahkemeye Yönelik Uygulamalar
- Mali Tablo Analizi
- Mali Tablo Hileleri
- Proje Çalışmaları
- Sahte Belge İncelemesi
- Sahtecilik ve Araştırma Teknikleri
- Sanal Âlem ve Bilgisayar Suçları
- Sorgulama ve Görüşme Teknikleri
- Temel Davranış Bilimleri
- Usul Hukuku ve Diğer Hukuk Alanları
- Yolsuzluk ve Suç Gelirlerinin Aklanması

3.3. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİNİN KONUSU

Adli muhasebecilik mesleğinin ile ilgili alanlara bakıldığında genel olarak üç ana konunun öne çıktığını görülmektedir:

- Dava destekleri
- Uzman tanıklığı (bilirkişi tanıklığı)
- Suistimal, hile ve yolsuzluk araştırmacılığı

Adli muhasebecilik mesleği, belli bir eğitim, yetenek ve özellikler gerektirmektedir. Örneğin dava destekleri konusunda hem iyi bir mali müşavir olunmalı hem de hukuki alt yapı sağlam olmalıdır. Uzman tanıklıkta ise muhasebe ilkeleri, kuralları ve vergi kanunları iyi bilinmeli ve bunları uygun açık bir dil ve hitabetle anlatabilmelidir. Suistimal, hile ve yolsuzluk araştırmacılığında ise muhasebe ilkelerini, kurallarını ve vergi kanunlarını iyi bilmekle beraber bu konularda yapılan hileleri ve muhtemel hataları tespit edebilecek öngörü yeteneği olmalıdır. (Pazarçeviren, 2005, s. 111)

3.3.1. Dava Destekleri

Dava destekleri (hukuki destekler) kapsamında adli muhasebeci, adli kurumlarda dava dosyası görülen veya görülmesi muhtemel olan hususlarda ilgili taraflara adli muhasebe hizmeti olarak mali ve hukuki destek verir. Dava desteği ile adli muhasebeci yargılama sürecinde olayın bir parçası olmaktadır.

Adli muhasebeci dava desteği kapsamında aşağıdaki konularda hizmet vermektedir: (Gülten & Kocaer, 2010, s. 16); (Pazarçeviren, 2005, s. 5)

- Bir iddiayı tekzip etmek veya destelemek için gerekli çalışmayı yapmak.
- Finansal ve mali durumu net olarak anlaşılabilmesi için belge ve defterlerin incelenmesi yapmak
  - Boşanmalarda evlilik süresince beraber veya ayrı ayrı elde edilen mal ve varlıkların değer tespitinde ve bunların eşlere paylaşılması hususunda hizmet vermek.
  - Kurumların mali ve finans zararlarına dair firma yönetiminin veya firmada çalışan personelin yol açtığı zararlara tespiti ve hesaplanması hususunda hizmet ve danışmanlık yapmak
  - Ceza davalarında evrak ve kredi kartı dolandırıcılığında çek ve senetlere ilişkin dolandırıcılıkta hatta cinayet davalarının bir kısmında adli, müşavirlik hizmeti vermek.
  - İcra iflas hukuku vb. davalarda hileli iflas uygulamaları konularında uzmanlık gerektiren hususlarda borçlu kişilerin mal kaçırmak ve muvazaalı olayların ortaya çıkarmak
  - İş hukukunun alanına giren davalarda işyeri ve işyeri sorumluluğu olan yerlerde hatalı ve kanunen ceza gerektiren işlerde, tazminat hesaplamalar yapmak.
  - Vergi ve muhasebe uygulamalarının birçok aşamasında hatalı ve de kasti işlemlerde mali tabloların ve finansal işlemlerin ayrıntılarında bu gibi hususları tespit etmek
  - Ticaret Hukuku konularına giren şirket kuruluşundan başlayarak şirketin tasfiye, birleşme, kar dağıtımını vb. hususlarda anlaşmazlıkları çözmek
  - Ülke ekonomisinde büyük yara olan kara paranın ortaya çıkması, piyasaya girmesi ve aklanması vb. konularda yine muhasebe, vergi ve denetim yönü çok iyi olan adli müşavirler hizmeti vermek
  - SPK kapsamında ilgili kanun, tüzük ve yönetmelikler çerçevesinde şirket hesaplarında ve hukuki işlemlerinde ihtilafları çözmek

- Dava dosyasında varsa eksik hususları tespit etmek ve durum değerlendirmesi yaparak dosyayı iyi bir şekilde incelemek
- Zarara uğradığını iddia eden tarafın tazminat talebini incelemek ve fiili durumun kötü ve iyi taraflarını konusunda analizde bulunmak
- Davanın sulh ile kapanması (feragat) yönünde taraflara yardımcı olmak
- Davada diğer tarafın tanığın duruşmada dinlemek ve konunun özüne yönelik sorular sorulmasına yardımcı olmak

Şekil 3.1 Adli Müşavirlik Dava Konuları (Gülten & Kocaer, 2010)

Adli muhasebeciler bu konularda avukatlara mali, hukuki danışmanlık ve destek hizmetleri sağlayabilecekleri gibi olayın mahkeme safhasında da hizmet verebilirler. Adli muhasebeciler, bir avukat için ya da doğrudan dava tarafının savunmasında yer alabilir. Delillerin toplanması, savunma oluşturulması, karşı taraf avukatının veya kamu adına savcının dosya kapsamında dile getirdiği olumsuz iddialarını çürütme hususlarında yardımcı olabilir.

3.3.2. Uzman Tanıklığı (Bilirkişi Tanıklığı)

Adli muhasebeciler meslek olarak Türk hukuk sisteminde hali hazırda henüz yasalaşmadığından uygulaması nadir görülen hatta olmayan bir sistemdir denilebilir. Bilirkişilerin esas olarak yazılı görüş vermesi gerekir. Ancak yazılı metinlerde, teknik terimlere yer verilmesi ve uzmanlık konularına değinilmesi; bilirkişi raporlarının net olarak anlaşılmasına yol açabilmektedir. Böyle durumlarda mahkeme bilirkişiden ek yazılı açıklama isteyebilmektedir. Uzman tanıklık olarak ifade edilen durumda ise sözlü

beyan esastır. Uzman tanıklar bilgi verdikleri konularda taraflarca sanık, müşteki, savcı ve hâkimden gelebilecek açıklama ve izahat isteklerine o anda cevaplar verebilirler. Böylelikle hem zaman kazanma açısından hem de daha aydınlatıcı içerik açısından faydalı neticeler elde edilebilmektedir.

Şekil 3.2 Adli Müşavirlik Uzman Tanıklık Özellikleri (Gülten & Kocaer, 2010)

Kimi davalarda konu çok ayrıntılı ve muhasebe uzmanlığı gerektiren önemli durumlarda adli muhasebecilerin bilirkişilik ve/veya danışmanlık yapması istenebilir. Avukatlar da adli muhasebecilerden muhasebe ve vergi alanlarında uzmanlık gerektiren konularda uzman görüşü isteyebilir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 112) Adli muhasebecilerin böyle durumlarda iyi bir araştırma yapmalı ve araştırmaların neticesinde bulunduğu bilgileri iyi bir sunum yapabilmek için yazılı, görsel, grafik, resim vb. her türlü dokümanı hazırlayarak raporunu iyi bir şekilde mahkemeye intikal ettirmelidir. (Çankaya & Gereken, 2009, s. 96)

Adli muhasebecilerin hazırladıkları raporunu sunarken her türlü nesnellikten uzak durmalı ve objektif bir bakış açısıyla ve uzman ciddiyetiyle hareket etmelidir. Bu sunumunu takdim ederken raporu tutarlılık içerisinde olmalı herhangi bir tezatlık ve çelişki gibi gözükten metin ve ifadelerden kaçınmalıdır. Adli muhasebeciler aynı zamanda bilimsel şekilde, açık, net ve anlaşılabilir bir dil kullanılmalıdır. (Pazarçeviren, 2005, s. 10)

Adli muhasebeciler tanıklık hizmetini ifa ederlerken karşı tarafın savunma ve raporları etkisinde kalmamalıdır. Tam tersine karşı tarafın savunma ve raporlarını iyi gözlemleyip objektif bir şekilde varsa yanlışlıklarını ortaya koyabilmelidir. Adli muhasebeciler,

raporlarında muğlak ifadelerden, tahminlerden mümkün mertebe uzak kalmalı ve görüşlerini net bir şekilde ifade etmelidir. (Gülten & Kocaer, 2010, s. 19) Adli muhasebeciler görüş ve raporunu ifade ederken iyi bir şekilde takdimini arz edebilmesi için hitabeti, dil bilgisi ve tasvir yeteneği iyi bir seviyede olması gerekmektedir. Aksi halde çalışmalarını doğru bir şekilde aktarmak fırsatı olmayabileceği gibi üstüne üstlük yanlış şekilde ifade etme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilecektir.

Adli muhasebecilerin uzman tanıklık hizmetini yargı sisteminde yaygınlaşmaya başlayacağı vakit mahkeme sürecinin hem hızlanacağı hem de kısılacağı tahmin edilmektedir.

3.3.3. Suistimal, Hile, Yolsuzluk Araştırmacılığı

Adli muhasebecilik mesleğinin konularından bir diğeri de suistimal, hile , yolsuzluk araştırmacılığıdır. Bunlar aslında birbirine hem yakın hem de farklı anlamları olan kavramlardır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde suistimal, “görev, yetki ve benzerlerini kötüye kullanma” şeklinde yer almıştır. (Web_11, 2015) TDK

Hilenin tanımı ise, “birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika” şeklinde yer almıştır. (Web_12, 2015)

Yolsuzluk kelimesinin tanımı da; “bir görevi, bir yetkiyi kötüye kullanma " şeklinde yer almıştır. (Web_13, 2015)

Aklama suçu ile en çok karşılaşan meslekler ve yüzdeleri ile ilgili bir araştırmada birinci sırayı yatırım kuruluşu personeli ile sigorta acenteleri çıkmıştır. Avukatlar yüzde 49,7 ile dördüncü sırayı paylaşırken muhasebeciler yüzde 8,7 ile altıncı sırayı paylaşmışlardır. (Toraman, Abdioğlu, & İşgüden, 2009, s. 25)

Tablo 3.3 Aklama Suçu ile En Çok Karşılaşan Meslekler ve Yüzdeleri

Meslekler	Aklama Suçu ile Karşılaşma
Yatırım Kuruluşu Personeli	% 67,8
Sigorta Acenteleri	% 59,1
Avukatlar	% 49,7
Gayrimenkul İşi ile İlgilenenler	% 38,3
Otomobil Alım Satımı Yapanlar ve Acenteler	% 11,4
Muhasebeciler	% 8,7
Döviz Bürosu Personeli	% 6
Menkul Kıymet Alım Satımı Yapanlar	% 3,4
Diğer	% 4,7

İşletmelerde her zaman suistimal ve hile olacağı düşünülemez. İşletmelerde muhasebe ve finansman yönetiminde yapılan yanlışlar bazen kasıtlı olmayan hatalardan kaynaklanmış olabilir. Muhasebe hem ciddi bir raporlama işlemidir, hem bir kontrol sürecidir. Kaldı ki firmalarda ciddi bir muhasebe ve denetleme programı uygulanmazsa kasıtlı olarak hile yapılması bir yana muhtemel hataların yapılması söz konusu olabilmektedir.

Adli muhasebecilikte hile ve suistimal olayları genel olarak muhasebe uygulamalarında gayrimenkul dolandırıcılığı, sigorta dolandırıcılığı, rüşvetçilik, suç tatbikatına ilişkin soruşturmalar vb. cezai konuların incelenmesiyle ilgilenir. (Pazarçeviren, 2005, s. 1-19)

Suistimal, hile, yolsuzluk olaylarına dair aşağıda örnekler verilmiştir: (Bozkurt, 2000b, s. 63)

- İşletme çalışanları tarafından işlenen suçlar
- Beyaz yakalılar tarafından işlenen suçlar
- İşletme tepe yönetimlerinin ilgililerini yanıltmaya yönelik olarak yaptıkları mali tablo hileleri
- Yatırımlarla ilgili yapılan hileler
- Ticari rüşvetler ve komisyonlar
- Banka işlemleri ile ilgili hileler
- Elektronik fon transferleri ile ilgili hileler

- Kredi kartı hileleri
- Bilgisayar hileleri
- İnternet yoluyla yapılan hileler

Adli muhasebecilere, hile ve yolsuzluk yapılan işlerin ortaya çıkarılmasında büyük sorumluluklar düşmektedir. Çünkü firmalarda yapılan hile yolsuzluklar genelde ya evrak olarak uyumsuzluk içermektedir ya da evrakların içerik olarak yapılan işlerle orantılı olmadığı görülmektedir. Bunları tespiti ancak hile yolsuzluk konusunda uzman adli muhasebeciler yapabilirler: (Gülten & Kocaer, 2010, s. 22)

Adli muhasebecilerin hile, suistimal ve yolsuzluk olaylarının ortaya çıkarılmasında dikkat etmesi ve özen göstermesi gereken ilkeler sıralanmıştır: (Gülten, 2010, s. 319)

- Adli muhasebeciler hile ve yolsuzlukların hangi noktalarda olabileceğini tespit edebilmelidir. Genel olarak işletmelerde en çok hangi durumlarda hata yapılıyorsa özellikle onlara dikkat etmelidir.

- Adli muhasebeciler bağımsız çalışma yaptığından öncelikle talep eden firma yetkilisinin beklenti ve taleplerini net olarak tespit ettikten sonra o talepler doğrultusunda programını ve çalışma düzenini kendisi bağımsız şekilde belirlemelidir.

- Adli muhasebeciler kendi programı uygularken araştırmalarını tam bitirmeden hükme varmamalıdır. Çünkü bir bulgu a hatasını ifade ediyor, devam eden araştırmalarda aslında b hatası olduğu veya b kişisi olduğu görülebilmektedir. Bu yüzden araştırmalar bitmeden kesin yorum ve yargılardan uzak durmalıdır.

- Adli muhasebeciler muhtemelen hile ve suistimal yapan kişiyle ilgili görüşme ve diyaloglarında iyi gözlem sahibi olmalıdır. Aldığı cevaplarda herhangi bir tutarsızlık varsa bunları iyi tespit edebilmelidir. Hile yapan kişinin verdiği cevaplar doğru gibi gözükse de yüz, mimikler ve heyecan gibi etkenler kişiye ele verebilmekte hatta itiraf dahi edebilmektedir.

- Adli muhasebeciler tespit ettikleri hile ve yolsuzlukların yol açtığı maddi kayıpları da hesap edebilmeli ve bunu raporlayabilmelidir.

- Adli muhasebeciler kimi zaman çok teknik ve iyi kurgulanmış hatta iyi bir ekip işiyle de karşılaşabilir. Bulunması çok zor durumlarda bazen teknik destek de alabilir. Bu kimi zaman bilgisayar ve yazılım uzmanları olabilir, kimi zaman da psikologlar olabilir.

- Adli muhasebeciler buldukları hile, suistimal ve yolsuzlukları tespit ettikleri gibi bu tür olaylara karşı ne gibi tedbirler alınması gerektiği, bu tür olayları hiç yol edilmesi

mümkün olmasa da minimize etmek için ne tür şirket içi prosedürler uygulanması gerektiği yönünde tavsiye, tedbir ve uygulama önerilerinde bulunabilir.

Adli muhasebeciler hile denetimi araştırması yaparken kimlerin ne tür zamanlarda ve ne tür şekillerde hile ve yolsuzluk yapacağını önceden tahmin edebilmesi gerekmektedir. Bu hata, hileler ve yolsuzluklar çalışanlarda, şirket ortak ve yöneticilerinde farklı yapı ve özelliklerde görülebilmektedir:

3.3.3.1. Çalışanların Yaptığı Hileler

Bir kurumda çalışanlar çeşitli sebeplerle hile, suistimal ve yolsuzluklar yapabilirler. Bu sebepler arasında çalışanın yüksek miktarda borcu olması, sahip olduğu yaşantı seviyesinden daha yüksek ve kalitede yaşama sahip olma hevesi veya işletmede yeterince muhasebe ve denetim disiplini olmayışı gibi durumlar çalışanların hile yapmalarına birer sebep teşkil edebilir. (Arzova, 2003, s. 120-124)

Çalışanlar aile geçindirme baskısı veya yüksek borçlu olma yanında bunu bir fırsat olarak da görebilmektedir. Eğer işletmede başka hile yapanlar varsa ve bu cezasız kalıyorsa diğer çalışanda neden ben yapmayayım düşüncesi taşıyabilir. (Bozkurt, 2011, s. 113)

Bu tür hilelere örnek olarak bazıları aşağıda sayılmıştır: (Arzova, 2003, s. 120-124)

- İşletmedeki banka ya da kasa hesabından zimmetine para geçirme
- İşletmede muhasebe kayıtları gerçek olmayan hesaplar oluşturarak kişisel hesaba para aktarma
- İşletme içinde demirbaş, stok ya da ofis malzemesi kişisel işlerinde kullanmak veya zimmetine alma
- İşletmeye ait araba, cep telefonu gibi benzeri araç ve eşyaları kişisel işleri için kullanma
- Firma çalışanlarından veya tedarikçi firmalardan rüşvet ve diğer maddi menfaat temin etme
- Kişisel sağlık harcamalarını ve seyahat harcamalarını faaliyetle orantısız makulün çok üzerinde olması
- Çalışma saatlerini gerçek hesaplamaların üzerinde gösterme

3.3.3.2. İşletme Sahibi ve Yönetici Kadronun Yaptığı Hileler

İşletme sahipleri, yöneticileri ve çalışanları işletmenin daha fazla satış yapabilmesi için işletmeyi olduğundan karlı ve yüksek kalitede hizmet veren bir firma olarak göstermek isteyebilirler. Bankalardan iyi şartlarda kredi çekmek için ve/veya işletmenin hisse senedinin olduğundan daha değerli göstermek için de böyle bir görüntü vermeye çalışabilirler.

Bunun dışında mali ve finans açısından yukardaki örneğin tam tersine şirketi az kar eden ya da zarar eden bir firma göstererek vergiden kaçınma ve de kar dağıtımını yapmama gibi yollara da başvurulabilir. Bu yollardan bazıları aşağıda sıralanmıştır: (Bozkurt, 2000c, s. 16)

- Muhasebe tekniği açısından henüz gelir tanımı içerisinde yer almayan bir işlemi gelir yazmak (avansları kar olarak yazmak gibi)
- Olmayan gelir kalemlerini oluşturmak (gelen iade paralarını gelir yazmak gibi)
- Her zaman olmayan kazanç operasyonları ile gelir artırmak (vadesi gelmemiş borçları erken ödeyerek iskonto geliri sağlamak gibi)
- Gelecek dönem gelir veya giderleri cari döneme yazmak (gelecek dönemi ilgilendiren sigorta giderlerini cari döneme yazmak gibi)

Adli muhasebeciler bu gibi usulsüz ve hile işlemlerini bulmak, tespit etmek ve ortaya çıkarmak için oran analizleri yaparak ve Benford yasa örneğinde olduğu gibi belli veri inceleme tekniklerini kullanır. Burada mali tablolar analiz edilirken tutarsız ve orantısız işlem ve hareket varsa burada bir muhasebe hilesinin varlığı söz konusu olabilir. (Erdoğan, 2001, s. 7)

Adli muhasebeci bu tür araştırma ve inceleme yaparken evrak ve kayıtları tek tek inceleme yapabileceği gibi belli aralıklara veya satışların yoğun olduğu mevsimsel satışlar gibi belli noktalara odaklanarak araştırma yapabilir. Bu yöntem zamandan tasarruf etme açısından faydalı olabilir. Fakat bu yöntemin bir takım sakıncaları söz konusudur. Seçilen zaman aralığı veya işlem konusu hile yapılmayan bir döneme denk gelmiş olabilir. Adli muhasebeci bu tür risk almak istemiyorsa kayıtları belli bir sistematik için de bilgisayar ve muhasebe yazılımlarından faydalanarak hepsini inceleme yolunda gidebilir. Ciddi rakamların ve büyük ihtilafların önemli olduğu dava dosyalarında bunu tercih etmesi adli muhasebecinin mesleki itibarı içinde faydalı olacaktır. (Göksu, 2011, s. 46)

3.4. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE DİĞER MESLEKLERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Adli muhasebeci öncelikle muhasebeci ve mali müşavirdir. Aynı zamanda denetçi ve bilirkişidir. Birçok özellikleri barındırmakla beraber bu mesleklerle bazı farklılıkları da bulunmaktadır. Adli muhasebeciliğinin kendisine yakın olan bazı mesleklerden farkı aşağıda sırasıyla incelenmiştir.

3.4.1. Adli Muhasebeciliğin İç Denetçiden Farkı

Adli muhasebecinin bazı işleri iç denetçiyle paralellik arz ettiği gibi tamamen aynı değildir. Aynı zamanda bazı farklılıkları da bulunmaktadır. İç denetim, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim, kurumun risk yönetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkililiğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur. (Web_14, 2015)

İç denetçi kasıtlı olarak yapılan hile, suistimal ve yolsuzlukların ve de kasıtlı olmasa da işletmede doğabilecek hataların oluşma risklerini tespit ederek bunların düzeltilmesi ve bir daha olmaması için çalışmalar yapar. Adli muhasebeci ise iç denetçinin tanımında da görülebileceği gibi ilgili firmaya değer katmak olmayıp oluşmuş veya oluşmaya elverişli hukuki ihtilafların kaynağını ve sebebini ortaya koymak için çalışma yapar.

İç denetçi görevleri itibariyle şirketin yönetim kuruluna karşı sorumludur. Yaptığı çalışmaları ve sonuç-öneri raporlarını yönetim kuruluna sunar. Adli muhasebeci ise hukuki taraflara karşı sorumludur. Bu kimi zaman şirket yöneticisi olabileceği gibi avukat ya da mahkemede hâkim ve savcıya karşı da çalışma alanı ve konusu itibariyle sorumludur. (Web_15, 2015)

İç denetçi genel itibariyle çalışma programı ve takvimi, şirketin yapısına göre baştan belli olabilir. Oysa adli muhasebeci araştırma konusu olayın büyüklüğü ve etkilediği alana göre çalışma programı çok büyük boyutta ve uzun sürede olabilir. Adli muhasebeci çalışma konusunda şüphe duyduğu işlemlere daha çok vakit ayırmalıdır. Ortaya çıkan yeni bilgi ve delillere göre çalışma ve inceleme programına diğer departmanın ve işlemlere kaydırabilir. Dolayısıyla adli muhasebeci inceleme konusu işlemlerin

büyüklüğü ve karmaşıklığına göre çalışma temposu ve zamanlama süreci belirsizdir. İç denetçi ise ilgili şirketin yapısına göre belirli bir program belirlenip genel itibariyle hep o yönde ve programda süresi dâhilinde çalışma yapar. (Web_15, 2015)

İç denetçi muhasebe standartları, vergi kanunları ve denetim standartları açısından inceleme yaparken, adli muhasebeci olayda yer alabilecek suç ve suçlu sayısına göre psikologdan ve adli tabip alanına kadar birçok uzmandan ve çalışma yöntemlerinden faydalanabilir.

İç denetim işletme içinde sürekli bir hizmet vermeye yönelik bir çalışmadır. Her ne kadar faaliyet dönemi takvim yılı olsa da çalışma dönemi sadece bir yıl değil işletmenin ömrü kadar devam eder. Adli muhasebecilik hizmeti ise hile ve yolsuzluklar olayları olduğunda ve özellikle bu işlemler mahkemelere intikal ettiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür vakaların çözüme kavuşturulmasında hizmet süresi sona erer. (Web_15, 2015)

3.4.2. Adli Muhasebeciliğin Bağımsız Denetçiden Farkı

Adli muhasebeci çalışma tarzı bakımından bağımsız denetçiye yakındır. Yakın olmakla beraber bağımsız denetçi ile adli muhasebe mesleğinin birbirlerinden farklı yönleri bulunmaktadır.

Bağımsız denetçi, muhasebe ilke ve esaslarına vergi kanunları ve diğer ilgili kanunlara uyulup uyulmadığını, mali tabloların ve finansal raporların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı konusunu araştırır. Adli muhasebeci ise bu mali tablolar ile finansal raporlarda hile, hata ve yolsuzluğun olup olmadığını ve yolsuzluk var ise kadar maddi ve manevi zarara sebebiyet verildiğini tespit eder.

Bağımsız denetçi, mali tablo ve finansal raporlarda genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve ilgili vergi kanunlarına ve denetim standartlarına göre aykırılık olup olmadığına dair inceleme ve araştırma yapar. Adli muhasebeci ise denetim standartlarının yanında yazı analizleri, kriminoloji, soruşturma teknikleri vb. her türlü tekniği ve yöntemi kullanır.

Sorumluluk açısından bağımsız denetçi, bağlı olduğu mesleki kurumlara karşı sorumludur. Mesleki kurumlardan bazıları şunlardır: TÜRMOB, SMMM Odası, Sermaye Piyasası Kurumu (SPK), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDKK) Kamu Gözetim Kurumu (KGK). Adli muhasebeciliğin henüz yasası çıkmadığından sorumlu olduğu bir mesleki kurum yoktur. Belki ilerleyen yıllarda adli muhasebeci mesleki odası

ya da enstitüsü kurulursa mesleki etik ve disiplin açısından sorumlu olduğu bir kurum olabilir.

Bağımsız denetçi tıpkı iç denetçi gibi çalışma takvime bağlı kalarak önceden belirlenmiş program çerçevesinde belli denetim standartları perspektifinde çalışma programı ana hatları itibariyle bellidir. Ancak adli muhasebeci işin özellikle araştırma seyri içerisinde yeni bulgulara ve verilere ulaştıkça çalışma programını çok farklı departman ve birimlere kadar derinleştirebilir. Araştırma ve inceleme sürecinde ortaya çıkan yeni ayrıntıların niteliğine göre çalışmanın süresi planlanan süreden daha uzun olabilir.

Bağımsız dış denetçi ilgili firmaya yıllarca hizmet verebilir. Bu yeni TTK 400. Maddeye göre şimdilik 10 yıllık periyotlar halinde toplam 7 yıl olarak şimdilik sınırlandırılmıştır. Kısaca açıklarsak: 7 yıllık denetleme sonunda 3 yıl ara vermesi gerekmektedir. Adli muhasebeci ise bu ilgili olayın aydınlatılması, hile ve yolsuzlukların ortaya çıkarılmasıyla iş ilişkisi bitmektedir. (Şahin, 2011, s. 87)

Bağımsız denetçi muhasebe kayıtları, ilgili fatura, sevk irsaliyesi, cari hesap mutabakatları ve banka ekstraları vb. evrak ve kayıtlar üzerinde inceleme yapar. Adli muhasebeci ise hile ve yolsuzlukları tespit etmek adına bir dedektif gibi şirket içi yazışmalar, e-postalar, kamera kayıtları başta olmak üzere birçok şeyi inceleme konusu yapabilir.

Bağımsız denetçi çalışma ekibini konusunda yetkin ve uzman denetçilerden oluşturur. Adli muhasebeci ise denetçilerle beraber Grafoloji (yazı bilimi), Kriminoloji, Psikolog birçok farklı dalda uzman kişilerden ekip oluşturabilir veya bu alanlarda dış destek alabilir. (Şahin, 2011, s. 38)

3.4.3. Adli Muhasebeciliğin Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirden Farkı

3568 sayılı meslek kanununda, serbest muhasebeci mali müşavirlik mesleğinin konusu ve kimlere “Serbest muhasebeci mali müşavir denir” sorusunun cevabı madde 2’de şu şekilde açıklanmıştır:

“Muhasebecilik ve malî müşavirlik mesleğinin konusu:

Gerçek ve tüzelkişilere ait teşebbüs ve işletmelerin;

a) Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilanço kâr-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak.

b) Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, malî mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak.

c) Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, malî tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak.

Yukarıda sayılan işleri; bir işyerine bağlı olmaksızın yapanlara serbest muhasebeci mali müşavir denir.”

Serbest muhasebeci mali müşavir defter tutmak, ilgili kayıtları tutmak ve finansal tablo ve raporları hazırlamak gibi işlemleri genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri etrafında yapar. Adli muhasebeci ise bu yapılan işlemleri bir bağımsız denetçi gibi denetleyerek şüpheli işlemleri, suç tespitinden yer alan yazı biliminden suç psikolojisine kadar birçok alandan faydalanarak varsa ilgili suçları tespit etmektedir.

Sorumluluklar açısından serbest muhasebeci mali müşavir öncelikle iş sözleşmesi yaptığı firmaya ve doğabilecek vergi ziyandan varsa kusuru ölçüsünde vergi idaresine karşı sorumludur. Bu vergi ziyayı kasıt olursa maddi anlamda vergi idaresine karşı firma yetkilileriyle sorumlu olduğu gibi ayrıca mesleki etik açısından da bağlı olduğu SMMM odasına karşı sorumludur. Adli muhasebeci ise iş sözleşmesi yaptığı firma yetkilisine veya avukata ya da kendisine görevlendiren ilgili mahkemeye karşı sorumludur.

Serbest muhasebeci mali müşavir ilgili firmayla süre kısıtlaması olmaksızın yıllarca çalışabilir. Adli muhasebeci ise ilgili olayla alakalı olarak araştırmanın bitirilmesi ve sonuçlandırılmasıyla araştırmayı kendisine veren ile arasında bir bağlantısı kalmamaktadır.

Serbest muhasebeci mali müşavir tıpkı iç denetçi gibi, tıpkı bağımsız denetçi gibi yapacağı işler firma yapısı büyüklüğüne genel olarak baştan bellidir. Adli muhasebeci ise araştırmalarının yön ve seyrine göre çok büyük kapsamda ve ayrıntılı olabilir.

Serbest muhasebeci mali müşavir firma yoğunluğuna göre yine serbest muhasebeci mali müşavir mesleğinde uzman olan bir ekiple çalışır. Adli muhasebeci ise sadece

muhasebe alanında uzman olan ekiple çalışmaz. Ancak ekibinde muhasebe alanında da uzman olan kişileri de bulundurmak zorundadır. (Web_15, 2015)

3568 Sayılı Kanunun 2 maddesinde Yeminli Mali Müşavir mesleğinin konusu şu şekilde geçmektedir:

“B) Yeminli malî müşavirlik mesleğinin konusu:

(A) fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yazılı işleri yapmanın yanında Kanunun 12 nci maddesine göre çıkartılacak yönetmelik çerçevesinde tasdik işlerini yapmaktır.

Yeminli malî müşavirler muhasebe ile ilgili defter tutamazlar, muhasebe bürosu açamazlar ve muhasebe bürolarına ortak olamazlar.”

Yukarıda belirtilen SMMM meslek konusu olan işlerden defterlerini tutmak, bilanço kâr-zarar tablosu ve beyannameleri gibi işlemler hariç diğer işleri YMM’ler yapar. SMMM için olan hususlar YMM için de geçerlidir. Örneğin YMM’ler tam tasdik sözleşmeleri takvim yılı olarak süreli olarak yaparlar. Adli muhasebeci de bu süre yukarıda belirtildiği gibi adli muhasebecinin aldığı dava ya da anlaşmazlığın bitirilmesi ile nihayete erer.

3.4.4. Adli Muhasebeciliğin Bilirkişiden Farkı

Bilirkişiler ile adli muhasebecilerin, görev sorumluluk itibariyle bazı farklılıkları bulunmaktadır. Bilirkişiler mahkemeler ve mesleki teşekküllerden kendisine gönderilen dosyalar üzerinden yazılı görüş bildirir. Görüş bildirmede kendi uzmanlık alanıyla alakalı yöntemlerle çalışmasını tamamlar. Örneğin bir serbest muhasebeci mali müşavir defter kayıtları ve bu kayıtlarda yer alan belgelerin kayıtlara uygunluğu ilgili olarak muhasebe tekniği ve muhasebe standartları perspektifinde çalışmasını yapar. Adli muhasebeci ise muhasebe uzmanlık alanı dışında tekniklerden ve yöntemlerden faydalanır. (Yücel, 2011, s. 126)

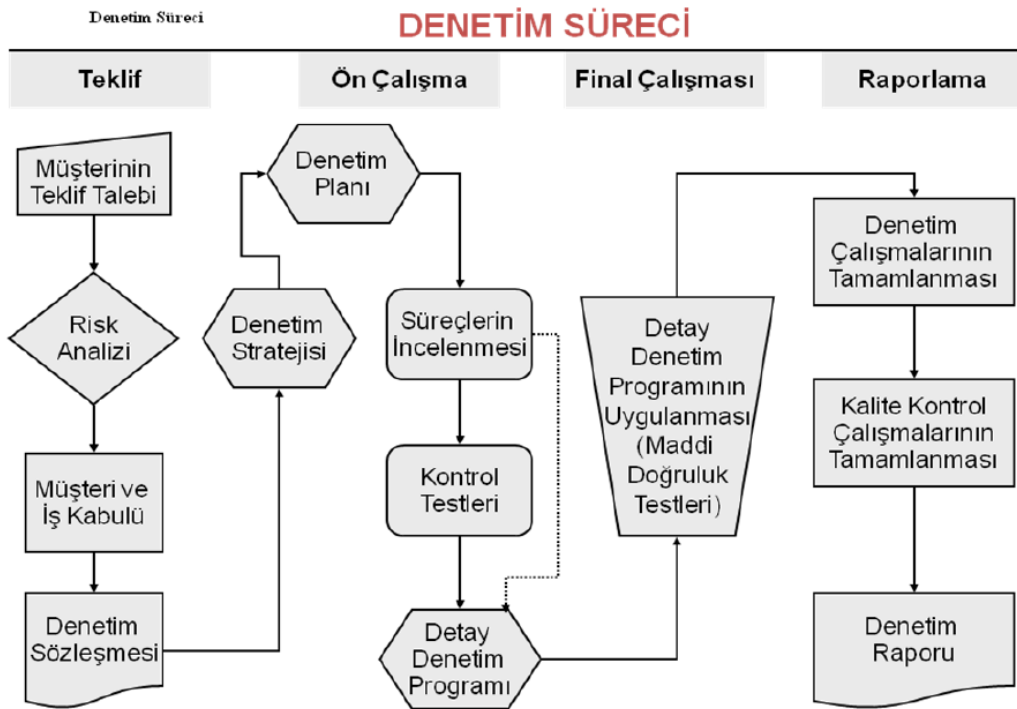
Sorumluluklar itibariyle bilirkişi sadece ilgili mahkemeye karşı sorumludur. Adli muhasebeci ise sorumlu olduğu yerler ilgili mahkeme olabileceği gibi firma sahipleri veya kendisine araştırma konusu getiren avukata karşı işin sağlıklı bitirilmesi açısından sorumludur. Bilirkişiler, çalışma süresi bakımından genelde çalışma konusu ve ortalama çalışma süresi belli olan bir inceleme ve araştırma yaparlar. Adli muhasebeci ise karşılaşılabileceği işin derinliği ve karmaşıklık derecesini önceden bilinemeyeceğinden tahmin edilen süreden çok fazla mesai vermesi gerekebilir. Uzmanlık alanı muhasebe olan

bilirkişiler genel itibariyle muhasebe kayıtları ve o kayıtlara esas olan fatura vb. evraklarla ilgilenirler. Adli muhasebeci ise o kayıtlarla ilgili olarak o işi yapan kişilerin özel elektronik yazışmaları dâhil birçok şeyle ilgilenirler. (Pala, 2011, s. 77)

Mahkemelerde bazen sadece muhasebe mesleğinde uzman kişilerin bilirkişi olarak atanması hata veya hileleri bulmak için yeterli olmayabiliyor. Kimi davalar ve dosyalar sadece dosya içeriğinden ve evraklardan anlaşılabilir. Bu tür durumlarda adli muhasebeci muhasebe alanında eksik olan bazı yönleri tamamlayabilir. (Kaya, 2005, s. 49-64)

3.5. ADLİ MUHASEBECİLİK İŞLEM SÜRECİ

Adli muhasebeciler dava destek danışmanlığı, uzman tanıklığı ve suistimal ve hile araştırma işlerini yaparken belli bir süreçten geçerler. Bu konuda mali müşavirlik mesleğinde belli bir kural dizini olmasa da denetim mesleğinde bunlar belli standartlara bağlanmıştır. (Pazarçeviren, 2005)

Şekil 3.3 Denetim Süreci (Şavlı, 2014)

Şekil 3.3’de görüldüğü üzere işlem süreci: müşteri seçimi, işin kabulü edilmesi ve sözleşme, çalışma programın belirlenmesi, raporun tamamlanması, raporun müşteriye teslim gibi aşamalardan oluşur.

3.5.1. Müşteri Seçimi, İşin Kabul Edilmesi ve Sözleşme

Adli muhasebecilik hizmeti almak isteyen müşteri adli muhasebeciyle görüşme yapar. Müşteri almak istediği hizmet konusunu meslek mensubuna anlatarak talebini dile getirir. Adli muhasebeci olayı ve müşteri tarafından gelen talebi tam anlayabilmek için ön araştırma yapmak isteyebilir. İş, hizmet ve ücret konusunda anlaşma sağlanırsa taraflarca sözleşme imza edilir.

Adli muhasebeci yeni müşteri kabulünde işin içinde mevcut olan şu faktörleri içeren hizmet riskini göz önünde bulundurmalıdır: (Güredin, 2000, s. 68)

- İhtilafli konuda iddia edilen suçta dair delillerin bulunmama riski
- Olumsuz ve beklenen seviyede hizmet verememenin doğuracağı itibar kaybı
- Haksız yere bir kişi ya da kişileri suçlama veya kusuru olduğu yönde rapor verdiğinde ilgili kişilerin maddi ve manevi tazminat talepleri
- Adli muhasebe raporunun hangi sebeple istendiğinin net olarak anlaşılması

Her işletmede muhasebe ve finans bölümünde hatalar yapılmış olabilir. Bilgisayar yazılımlarının kullanımı artıka bu hatalar en aza indirgenecektir. Bu tür olası yanlışlar hata da olabilir kasıtlı kusur da olabilir. Adli muhasebeci olası bir hatayı ya da hileyi bulamazsa bu onun mesleki itibarı açısından kendisine olumsuzluk olarak yansıyacaktır. AICPA’ya göre hata veya hilelere dair delillerin bulunmama riski yüksek firmalarda denetim planlamasının daha ayrıntılı ve daha uzun süreli bir program yapılması gerekir. (Özbireckli & Süslü, 2005, s. 70)

Yeni müşteriye kabul eden adli muhasebeci bütün bu hizmet riskini göz önüne alarak ilgili olaya dair her türlü finansal ve finansal olmayan bilgi ve belgeyi toplamaya başlar. Bir program içerisinde o olayın dâhilinde ve ilgisinde işletme ve işletmeyle ticari ilişkisi olan diğer işletmelerin faaliyetleri ve yöneticileri hakkında bilgi ve doküman toplar. Eğer mevcut iş kapsamının büyüklüğü ve karmaşıklığı konusunda tereddüt ve belirsizlik olursa meslek mensubu işi reddetmelidir.

Adli muhasebeci öncelikle söz konusu olayla ilgili daha önce başka bir adli muhasebeci çalışma yapmışsa görüşme yapmalıdır. Önceki adli muhasebecinin ayrılma

nedenini ve ilgili hizmet sürecinde edindiği bilgi ve dokümanları mahsuru yoksa istemelidir. Burada önemli olan meslek mensubunun mesleki sır saklama sorumluluğu olduğundan müşterinin rızası ve onayı ile eski adli muhasebeciyle görüşme yapmasıdır.

Adli muhasebeci işi almaya karar verdiğinde müşteri ile hizmet sözleşmesi yapmalıdır. Bu hizmet sözleşmesinin amacı ana hatlarıyla yapılacak hizmetin kapsamı, niteliği tahmini zamanlaması, sınırları ve ücretle vb. hususlarla ilgilidir.

3.5.2. Çalışma Programının Belirlenmesi

Adli muhasebeci üzerinde çalışacağı anlaşmazlık konusunda bir çalışma programı belirler. Bu çalışma programı işin zorluk derecesine göre süre, çalışma alanı ve kapsam olarak değerlendirmeye tabi tutulur. Hazırlanacak plan esnek tutulmalıdır. Denetim sırasında karşılaşılabilecek sürpriz durumlar adli muhasebeci hizmetinin kapsamını ve süresini uzatabilir. Çalışma programında hem ilgili işletmeyle ilgili bilgiler elde edilmelidir, hem de ilgili olayın birinci dereceden bağlantılı olan işlemlerle alakalı bilgiler ve dokümantasyonlar elde edilmelidir. Denetim programı belirlenirken eğer kurumsal bir firma ile çalışma yapılıyor ise kurumla ilgili bilgiler çalışma dosyasına konulmalıdır. Burada özellikle şu hususlar çalışma dosyasında bulundurulmalıdır: (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No: 22., 2006, s. 156); (Şavlı, 2014, s. 11)

- İlgili işletmenin faaliyet alanı ve özellikleri
- Üçüncü kişilerle olan ilişkileri, üretim yeri, teknolojiden faydalanma seviyesi ve finansal analizleri
- Uygulanan muhasebe ve denetim teknikleri ve ilkeleri
- İç muhasebe yapısının disiplin ve ciddiyet açısından durumu
- Bilanço kalemlerinde ek bilgilendirmelerin ve ayrıntıların derecesi

Bu elde edilecek bilgiler ışığında ihtilafı olan konunun sorun teşkil eden olay veya olaylarının nerede başladığı, ne zaman başladığı ve kimlerin sorumlu olduğu konusunda analitik inceleme yapan adli muhasebeci çalışma programının taslağını belirlemiş olur. Adli muhasebeci çalışma programında ekip çalışması için iş gücü planlaması yapar. Ekipte kimin hangi noktayı denetleyeceğine ve çalışmanın ne zaman bitirileceğini planlar. Yapılan planlamanın zamanında bitirilmesi için ekibini denetler. Adli

muhasebeci gerek duyduğunda ekibinin dışında diğer meslek kollarından iş gücü desteği isteyebilir. (Pala, 2011, s. 26)

3.5.3. Raporlamanın Tamamlanması

Adli muhasebeci çalışma ve inceleme sürecinde notlar alarak çalışma kâğıtlarına aktarır. Bu notlarını belirli aralıklarla kontrol ederek raporunu güncellemeye tabi tutar. Çalışmalar ve incelemeler sürerken ara ara çalışma programını kontrol eder ve planlanan sürecin neresinde olduğunu kontrol eder. Eğer planlanan sürecin gerisinde ise eksik olan işleri bir an önce tamamlamaya çalışır. Eğer çalışma ve denetleme sırasında ek zaman gerektirecek yeni bulgulara ve bilgilere ulaşılmışsa, adli muhasebeci önceden tespit edilen programını revize etmesi gerekir. Adli muhasebeci bütün bu program dâhilinde araştırma ve incelemelerini tamamlayarak raporunu hazırlar. Adli muhasebeci raporunda neleri incelediğini, hangi muhasebe ve denetim standartlarına göre değerlendirme yaptığını belirtir. Adli muhasebecilik mesleğine özelliğine binaen sadece kayıt, defter, fatura vb. evrakları incelemediğinden kimlerle görüşmelerde bulunulduğundan ve görüşmelerde yer alan önemli hususların neler olduğunu raporunda belirtir. (Kamu Gözetim Kurumu, Bağımsız Denetim Standartı 220, 2013)

Adli muhasebeci ek destek almışsa hangi meslek kollarından ne tür destek aldığını ve bunların sonuçlarını raporuna ekler. Bunları görüşünü ve kanaatini açıklayacağı bölümde destekleyici delil olarak raporunda bulundurur. Adli muhasebeci çalışmasını programını tamamlayarak ulaştığı bilgi ve kanaatlerini rapor haline getirir. Raporun sonuç kısmında: adli muhasebeci vakıf olduğu ve üzerinde çalıştığı evrak, görüşme tutanakları ve her türlü çalışma konusuna delil olabilecek her şeyi değerlendirmeye tabi tutarak kanaatlerini sunar. Son olarak oluşturmuş olduğu raporun altına isim ve unvanını belirterek imza eder. Çünkü oluşturmuş olduğu rapordan, adli muhasebeci sorumludur. (Uğurlu, 2013, s. 95)

3.5.4. Raporun Müşteriye Teslimi

Adli muhasebeci çalışma sonucundan hazırladığı raporunu müşteriye teslim eder. Bu genelde yazılı rapor şeklinde olur. Müşteri istediği zaman ve raporda anlaşılmayan bir konu olduğunda sözlü sunum isteyebilir. Adli muhasebeci raporun sonuç kısmında kendisinden istenilen ihtilafli konunun kimden ve hangi nedenlerden kaynaklandığı

belirtir. Bu konuda kesin ve iddialı bir görüş vermez. Çalışmasında ulaştığı defter, muhasebe kayıtları, her türlü evrak, şirket içi yazışmalar dâhil her türlü bilgilerle desteklenmiş görüş ve yorumu olsa dahi kesin konuşması doğru değildir. Çünkü adli muhasebeci hukukta yer alan savcılık makamı gibi bir iddia makamı değil görüş ve kanaat bildiren bir serbest meslek erbabıdır. Raporunu sunarken eğer görüş arz edecek delil ve evraklara ulaşamadıysa bir görüş belirtmekten kaçınması gerekir. Çünkü herhangi bir delile dayanmadan bir tarafı suçlayacak görüş ve kanaatte bulunmak her şeyden önce meslek ahlakı ile bağdaşmayan yanlış bir iş olur. Eğer üzerinde çalıştığı evrak ve belgeler raporunda görüş belirtecek seviyede ve açıklıkta değilse ek zaman ister. İncelenmesi gereken bu evrak ve delilleri belirterek ancak bu evraklar incelendikten sonra daha sağlıklı sonuca ulaşabileceği kanaatini ilgili taraflarca paylaşır. (Uğurlu, 2013)

3.6. ADLİ MUHASEBECİ MESLEK KONUSU OLAN SUÇLAR

Adli muhasebecilik mesleğinin üç ana konuda iş yaptığını bunların sırasıyla dava desteği, uzman tanıklığı ve hile ve yolsuzluk araştırmacılığı olduğu belirtilmiştir. Bu ana başlıklar içerisinde adli muhasebeciliğin hangi suç türleriyle uğraştığını ele alınacaktır.

Adli muhasebecilik mesleğinin ele aldığı suçlar çok çeşitlidir. Tüm ekonomi ve finans alanında yer alan işlemler ve ticari aktörler adli muhasebecinin ilgi ve iş alanına girer. Aşağıda bu konuda yer alan suçları ve suç kavramı sırayla incelenmiştir.

3.6.1. Sapma ve Suç Kavramı

İnsanoğlu tarih boyunca hep topluluk şeklinde yaşamıştır. Birçok ihtiyacı ve gereksinimi olan insanın bütün ihtiyaçlarının hepsini tek başına karşılaması düşünülemez. Topluluk içinde yaşayan insan, karmaşıklığa yol açmaması içinde belli yaşam kurallarına tabi olmalıdır. Aksi halde yaşadığı toplumda bir düzenden bahsetmek mümkün olamaz. Bireyler bu kurallara aykırı hareket ederlerse toplumdan ve toplum düzeninden sapmış olurlar. Bu sapsmalar ve aykırılıklar suç kavramının doğmasına yol açar. Suç kavramı da beraberinde cezayı getirir. Eğer toplumda suç işleyen bireylere ceza verilmezse hem o kuralların bir hükmü kalmaz, hem de o toplumda düzenin sağlıklı işleyişinden bahsetmek mümkün olmaz. (Gülten & Kocaer, 2010, s. 62)

3.6.1.1. Ekonomik ve Finans Suç Sebepleri

İşletmelerde kar etmek amacıyla kurulur. Bu işletmeler ticaret, ziraat ve hizmet sektörlerinde çalışırken daha çok kar etmek amacıyla ya da gayri resmi olarak bilançolarından gözükmeyen kârı elde etmek amacıyla bazı usulsüzlükler yapabilir. Kısaca buradaki temel sebep vergili ya da vergisiz daha çok maddi kazanç temin etmektir. (Gülten & Kocaer, 2010, s. 62)

3.6.1.2. Suçların Sınıflandırılması

Suçlar derecelendirme açısından üç kategoride incelenebilir: birincisi nitelik ve nicelik bakımından, ikincisi amaç ve hedef bakımından, üçüncüsü ise niyet ve kasıt bakımından.

5237 sayılı TCK, suçları “ikinci kitap özel hükümler” başlığı altında, dört kısım olarak tasnif etmiştir. Birinci kısımda “uluslararası suçlar”, ikinci kısımda “kişilere karşı suçlar”, üçüncü kısımda “topluma karşı suçlar” ve dördüncü kısımda “mille ve devlete karşı suçlar” adlı konulara yer vermiştir.

Diğer taraftan suçlar faillerine göre sınıflandıracak olursa eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan kişiler tarafından işlenen suçlara beyaz yakalı suçlar, eğitim düzeyi daha düşük olan kişilerin yaptığı suçları da mavi yakalı suçlar olarak vasıflandırabilir. Beyaz yakalı suçları sadece eğitim ile ilgili değil, işletmede statü olarak da değerlendirebilir. Her büyük firmanın yöneticisi istisnasız üniversite mezunu olduğu düşünülmemeyeceği için beyaz yakalı suçları “Saygınlık ve yüksek sosyal statü sahibi kişilerin, mesleklerinin icrası esnasında işledikleri suçlar” diye de tanımlanabilir. (Şentürk & Kasap, 2013, s. 143-167)

Ekonomik suçlar aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir: (Mahmutoğlu, 2003, s. 39-47)

- **Ekonomi Düzenine Yönelik Suçlar:** Bu tür suçlar ülke ekonomisinin düzenini ve istikrarı bozma amacıyla yapılan suçları sayılabilir; kartel yasasına aykırılıklar, enerji teminine, rekabete ilişkin yasalara, uluslararası ekonomik ilişkiler açısından alınan tedbirlere aykırılıklar (örneğin; ithalat, ihracat kuralları, fiyat belirlemeleri, belli malların ticaretine ilişkin yasaklara uymama), ayrıca banka ve borsaların yapısına, sigorta ve kredi işlemlerinin bünyesine, aynı şekilde ödeme şekillerine ilişkin düzenlemelere aykırılıklar sayılabilir.

- **Ticari İşletmelere ve Haksız Rekabete Yönelik Suçlar:** Ekonominin işleyen dışlarından olan ticari şirketler ve işletmelerin çalışma ve işleyişine, onların ticaret

ahlakına ve etiğine uygun hareket etmesine aykırı hareket, davranış ve tutumlarda bulunmasıdır. Buna örnek olarak; haksız rekabet, patent haklarına aykırılıklar, ürünlerin kullanım kılavuzlarının ve markaların hukuka uygun bir biçimde kullanılması gerekliliğine aykırılıklar, resmi görevlilerin rüşvet alması, ticari iftira, ticari sırların ifşası, aldatıcı reklâmları suç sayan ve böylece rekabeti koruyan yasalara aykırılıklar, dolandırıcılık, emniyeti suistimal gibi mala karşı işlenen suçlar, sosyal güvenlik haklarına karşı suçlar, kaçak olarak işçi çalıştırma gibi durumlar örnek verilebilir.

- **Finans ve Gelir Yönetiminin Düzenine Yönelik Suçlar:** Temel olarak vergi kanunlarına aykırı işlemlerdir. Ülke ekonomisi hem istikrar düzeni sağlam olması gerektiği kadar, ülke hazinesinin de gerek harcamalar gerekse de yatırımlar açısından yeterli gelire yani vergi toplanmasına ihtiyacı vardır. Bu başlıkta örnek vereceğimiz suçlar; gümrük suçları, ithalat yasaklarına karşı işlenen suçlar, vergi suçları, (vergi kaçırma, kaçakçılık, yataklık) sübvansiyon ve para ve kıymetli evrak sahteciliğine ilişkin suçlar

- **Tüketicinin Korunmasına Yönelik Suçlar:** Ekonomi düzeninin en temel unsurlarından birisi üretim olduğu kadar, o üretimde elde edilen ürün ve hizmetlerin satışa sunulmasıdır. Eğer tüketicinin ekonomik hayatta sahip olması gereken kanuni hakları yeterince yoksa düzenleme yapılmamışsa veya yapılan düzenlemelere uyulmuyorsa ekonominin tüketici ve dolayısıyla tüketim ayağı sağlıklı olmaz. Satılmayan ürün ve hizmetinde ekonomiye çok katkısı olması düşünülemez. Burada kamunun özellikle tüketicinin korunmasına yönelik düzeltme yapması gereken suçlara örnek olarak sağlığa zararlı gıda maddelerinin, kozmetik ürünlerin ve diğer ihtiyaç maddelerinin üretimi ve satımı, tefecilik, mal varlığının tehlikeye sokulması veya zarar verilmesi ve sahteciliği verebiliriz. Sermaye açısından ve kuruluşa ilişkin hileli eylemler, bilanço, iflas suçları gibi suçlar da yatırımcıya yönelik suçlar kapsamında sayılabilir.

3.6.2. Adli Muhasebeci Meslek Konusu Olan Suçlar

Adli muhasebeciler de daha çok beyaz yakalı suçlar diye vasıflandırılan suçları inceler. Bu suçlar genel olarak ekonomi ve finans suçları kapsamındadır. Bankacılık kanunu, icra iflas kanununun ve çeşitli vergi kanunları olmak üzere bu kanunlara aykırı eylem ve suçları inceler. Aşağıda bu suçlar madde madde incelenecektir.

3.6.2.1. İcra İflas Kanunu ile İlgili Suçlar

Ülke ekonomisinde kimi zaman istikrar korunmayabilir. Döviz ve faiz değerleri bazen çok kırılgan bir yapıda olabilir. Bu tabii olarak dövizle mal alıp satan işletmeler başta olmak üzere tüm ekonomiyi etkileyebilir. Faiz değerleri de yukarı çıktığı zamanda kredi borcu olan üretici firma ve işletmeler başta olmak üzere tüketiciler de bundan olumsuz olarak etkilenebilir. Borcun zamanında ödenmediği veya ödenemediği durumlarda işletme ve fertler hukuk kanalıyla alacağını tahsil etmeye çalışırlar. İcra iflas kanunu bu kapsam da kuralları ihtiva etmektedir. Ülkemizde icra iflas kanunu, kabul edildiği 1932 yılından beri yürürlüktedir. Sürekli yenilenen teknolojik ve artan ticari düzenlemelere paralel olarak icra iflas kanunu da 6352 sayılı yasa, 5 Temmuz 2012 yayım tarihi itibarıyla değişiklikler yapılarak uygulamaya devam etmektedir.

Adli muhasebecinin 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanununda kendisinin çalışma alanına giren suçlar şöyle sıralanmıştır:

- Alacaklısını Zarara Sokmak Kastiyle Mevcudunu Eksilten Borçluların Cezası (Madde 331)
- Aczine Kendi Fiiliyle Sebebiyet Veren veya Vaziyetinin Fenalığını Bilerek Ağırlaştırılan Borçlunun Cezası(Madde 332)
- İflas Ve Konkordato İşlerinde Hususi Menfaat Temin Edenlerin Cezası(Madde 333)
- Konkordatoda veya Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasında Yetkili Kimseleri Hataya Düşüren ya da Konkordato veya Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırma Koşullarına Uymayan Borçlunun Cezası(Madde 334)
- Kiracının Cezalandırılacağı Haller (Madde 335)
- Kendisine Teslim Edilen Malları Vermeyenler Hakkındaki Cezalar (Madde 336)
- Ticareti Terk Edenlerin Cezası (Madde 337/A)
- Hakikate Muhalif Beyanda Bulunanların Cezası (Madde 338)
- Beyandan Sonra Mal ve Kazançta Olan Tezayüdü Bildirmeyen Borçlunun Cezası (Madde 339)
- Borçlunun Ödeme Şartını İhlali Halinde Ceza (Madde 340)
- Borçlunun Ödeme Şartını İhlali Halinde Ceza (Madde 342)

- 30 ve 31 İnci Maddeler Hükümüne Muhalefet Edenlerin Cezası (Madde 343)
- Nafakaya İlişkin Kararlara Uymayanların Cezası (Madde: 344)
- Hükmi Şahısların Muamelelerinde Kimlerin Ceza Göreceği (Madde: 345)
- Hükmi Şahısların Muamelelerinde Kimlerin Ceza Göreceği (Madde: 345/A)
- Artırmadan Çekilme (Madde: 346)

3.6.2.2. İhale Kanunu ile İlgili Suçlar

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ihale: “ticaret iş, mal vb. birçok istekli arasından en uygun şartlarla kabul edene verme, eksiltme veya artırma” şeklinde yer almıştır. (Web_16, 2015) İhale özel sektör dâhil olmak üzere kamu kurumlarında görülebilir. Buradaki hile ve yolsuzluklar: alım ve satımlarda devleti fiyat ve/veya kalite olarak zarara uğratmak, özel sektör açısından haksız rekabet oluşturmak ve kullanıcının yani tüketicinin hizmeti kusurlu almasına kadar birçok suça sebebiyet vermesine yol açar.

İhale kanunu son yıllarda birçok değişikliğe uğradı. 2015 itibariyle en son yürürlükte olan Kamu İhale Kanunu 4 Nisan 2002 tarihli 4734 sayılı kanundur. Adli muhasebecinin ihale kanunda çalışma konusu alanı giren yasak fiil veya davranışlar olarak yer alan hususlar madde 17’de aşağıda şekilde sıralanmıştır:

- Hile, vaat, tehdit, nüfuz kullanma, çıkar sağlama, anlaşma, irtikâp, rüşvet suretiyle veya başka yollarla ihaleye ilişkin işlemlere fesat karıştırmak veya buna teşebbüs etmek
- İsteklileri tereddüde düşürmek, katılımı engellemek, isteklilere anlaşma teklifinde bulunmak veya teşvik etmek, rekabeti veya ihale kararını etkileyecek davranışlarda bulunmak
- Sahte belge veya sahte teminat düzenlemek, kullanmak veya bunlara teşebbüs etmek
- Alternatif teklif verebilme halleri dışında, ihalelerde bir istekli tarafından kendisi veya başkaları adına doğrudan veya dolaylı olarak, asaleten ya da vekâleten birden fazla teklif vermek
- 11 inci maddeye göre ihaleye katılamayacağı belirtildiği halde ihaleye katılmak

3.6.2.3. Kara Paranın Aklanması Kanunu ile İlgili Suçlar

Kara Paranın aklanması adından da anlaşılacağı üzere yasal olarak elde edilmeyen gelirin yasal yollarla elde edilmiş gibi ekonomiye kazandırılmasıdır. Buradaki amaç yasal olmayan gelire sahip olan kişi ve/veya kurumları öncelikle bu tür gelir getirici yolları kapatmak ve de devamında bu tür gelir elde edenleri cezalandırmaktır. (Web_17, 2015) Kara paranın birçok cezbedici tarafı vardır. En başta yasal yollardan ve normal şartlarda kazanılması mümkün olmayan kazancı elde etmektir. Diğer taraftan sistemin açıkları veya boşlukları iyi bilirse elde edilen bu kara para, beyaz paraya yani yasal olmayan halden yasal hale getirilmiş olur. Kara para ekonomik sistemde çok büyük bir tehlikedir. Bugün finansal sektörü en çok gelişmiş ülkelerde dahi vardır. Ülkemiz kara para aklanmasının önlenmesi için 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun 1996 yılında kanunlaşmıştır.

Aşağıdaki kanun maddelerinden hareketle kara paranın tanımı “fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen para veya para yerine geçen her türlü kıymetli evrakla, mal veya gelirleri veya bir para biriminden diğer bir para birimine çevrilmesi de dâhil, sözü edilen para, evrak, mal veya gelirlerin birbirine dönüştürülmesinden elde edilen her türlü maddi menfaat ve değeri olarak” yapılabilir:

- 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundaki,
- 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanundaki,
- 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanundaki,
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki,
- (4369 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin (o) fıkrası ile değişen bent) 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 359 uncu maddesinin (b) fıkrasındaki,
- 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (4) numaralı fıkrasındaki,
- 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 47 nci maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (1) ila (7) numaralı alt bentlerindeki,
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından tasfiyeye tabi tutulan bankalara dair iflas ve konkordatoya ilişkin olarak 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 333 üncü maddesindeki,
- 765 sayılı Türk Ceza Kanunundaki Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler ve aynı Kanununun 179, 192, 211 ila 220, 264, 316, 317, 318, 319, 322, 325, 332, 333, 335,

339, 341, 342, 345, 350, 403, 404, 406, 435, 436, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 504 ve 506 ncı maddelerindeki düzenlemeler.

Adli muhasebecinin çalışma alanlarından birisi olan kara para aklama suçu ise kanunda şu şekilde ifade edilir:

Türk Ceza Kanununun 296 ncı maddesinde belirtilen haller haricinde, bu maddenin (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen karaparanın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen kara paranın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya kara paranın tespitini engellemeye yönelik fiilleri kara para aklama suçu olarak değerlendirilir.

3.6.2.4. Sermaye Piyasası Kanunu ile İlgili Suçlar

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu amacı kanunda “Sermaye piyasasının güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir ortamda işleyişinin ve gelişmesinin sağlanması, yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunması için sermaye piyasasının düzenlenmesi ve denetlenmesidir” şeklinde geçer.

Bu kanunda yer alan adli muhasebeciyi çalışma konusuna giren suçlar aşağıda sayılmıştır:

- Bilgi suistimali (Madde 106)
- Piyasa dolandırıcılığı (Madde 107)
- Bilgi suistimali ve piyasa dolandırıcılığı sayılmayan hâller (Madde 108)
- Usulsüz halka arz ve izinsiz sermaye piyasası faaliyeti (Madde 109)
- Güveni kötüye kullanma ve sahtecilik (Madde 110)
- Bilgi ve belge vermeme, denetimin engellenmesi (Madde 111)
- Yasal defterlerde, muhasebe kayıtlarında ve finansal tablo ve raporlarda usulsüzlük (Madde 112)
- Sır saklama yükümlülüğü (Madde 113)

3.6.2.5. Vergi Kanunları ile İlgili Suçlar

Adli muhasebecinin çalışma alanlarının en önemlilerinden birisi vergi ve muhasebe alanından yapılan suçlar gelmektedir. Vergi mevzuatı çok geniş ve ayrıntılı bir yapıdadır. Kanunlarla birlikte tüzükler ve tebliğler başta olmak üzere iç genelgeler, özelgeler ve de mahkeme kararları gibi alt başlıklarla beraber birçok konuları içermektedir. Vergi mevzuatı, tüm ticari hayatı ilgilendirdiği için birçok sektörle ilgili mevzuat da yan başlıklar olarak yazılı kaynaklar arasında yer almaktadır.

Vergiyle ilgili ana kanun, 213 sayılı Vergi Usul Kanunudur. Kanun düzenleme ve yayınlanış itibariyle eski bir düzenleme olmakla beraber zamanla birçok değişiklikler yapılmıştır. Adli muhasebeci incelemek ve araştırma yapmak istediği konularda en başta muhasebe mevzuatı gibi vergi usul kanunda da yer alan düzenlemelere uygun çalışma yapılıp yapılmadığını kontrol etmelidir.

3.6.2.6. Boşanma Davaları ile İlgili Suçlar

Bir toplumda en önemli yapı aile kurumudur. Evlilikle başlayan bu süreç kimi zaman ömür boyu sürmemektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde boşanmak “Karı ve kocayı mahkeme kararı ile birbirinden ayrılması” şeklinde tanımlanmıştır. (Web_18, 2015) Boşanma iki türlü olmaktadır. Eğer karı-koca boşanma kararlarında ve bunun hukuki sonuçları itibariyle anlaşma yaptılarsa buna anlaşmalı boşanma denir. Fakat taraflardan herhangi birisi boşanmak istemiyorsa veya ikisi de boşanmak istiyor ama hukuki sonuçları konusunda anlaşamıyorlarsa bu boşanma da çekişmeli boşanma olarak isimlendirilir.

Türk Medeni Kanununda boşanma sebepleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Zina (Madde 161)
- Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (Madde 162)
- Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (Madde 163)
- Terk (Madde 164)
- Akıl hastalığı (Madde 165)
- Evlilik birliğinin sarsılması (Madde 166)

Boşanma olayının hukuki olduğu kadar ekonomik boyutu da vardır. Geçim zorluğu toplumlarda boşanma isteğini azaltabilmektedir. Boşanma sonrası yaşamını sürdürme konusunda daha çok kadın tarafı ekonomik güvence istemektedir. (Uçan, 2007, s. 38-45)

Boşanma sonrası finansal güvencesi olmayan kadınlar eşlerinden sürekli nafaka ve de tazminat isteyebilmektedir. Bu gibi durumlarda gerek tazminatın kabul edilmesi veya edilmemesinde ve nafaka miktarı konusunda mal kaçırma, gizleme, kendisini zararda gösterme gibi durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu gibi durumlarda özellikle evlilik sürecinde edinilen varlıkların miktarı ve değeri gibi konular adli muhasebecinin araştırma yapabileceği konular arasında yer almaktadır. (Çoşkun, 2013, s. 50)

3.6.2.7. Zimmetle Davaları ile İlgili Suçlar

Türk Ceza Kanunu madde 247’de zimmet tanımı ve cezaları aşağıdaki şekilde geçmektedir:

- Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu görevlisi, beş yıldan on iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.
- Zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranına kadar indirilebilir.”

Burada geçen ifadeyle daha çok kamu görevlisinin devlete karşı dürüst iş yapmama ve vatandaşın devlete karşı saygısını sarsma fiiline ceza öngörülmüştür. (İtişgen, 2013, s. 639-672)

Ticari hayatta ise işletmelerde çalışan firma sahibi veya çalışanların bilerek kendileri lehinde işletme aleyhinde zarara sebep olması rastlanabilen bir durumdur. Çoğu zaman bu tür zimmet olayları görünürde yer almazlar. Çünkü yapılan bir sürü işin içinde gizlenme ve perdeleme yapılmaktadır. Firmanın büyüklüğü ve yapılan işin boyutu açısından bu tür hileli ve yolsuzluk işlemleri çok karışık olabilmektedir. Çünkü bu tür hileli işlemler görünürde değildir ve ayrıntılarda gizli kalmaktadır. Bu tür davalarda adli muhasebecilerin ilgi ve çalışma alanına girmektedir.

Adli muhasebeci zimmetle ilgili olaylarda suçun niteliği ve faileri açısından belge ve defterlerden iz sürerek olayın varlığını ve büyüklüğünü tespit edebilir. Eğer yetkisiz ve anormal bir harcama ve finansal bir hareket varsa bunu tespit edebilmelidir. Şirket ortağının veya yöneticisinin yetkisinin olması ama faaliyetle alakası olmayan harcamalar yapması da bu zimmet tanımı içerisinde yer alabilmektedir.

İşletmeler muhasebe ve finans bölümünün yeterli nitelikte kadro, çalışma disiplini ve denetim olmaması bu tür zimmet suçlarına sebebiyet ve imkân vermektedir.

3.6.2.8. Ceza Kanunu ile İlgili Suçlar

Türk Ceza Kanununda özellikle maddi boyutta cezalar adli muhasebecinin ilgili alanına girmektedir. Hakkı olmayan bir eşyayı kullanmaktan şirketi dolandırmaya kadar birçok ceza gerektiren husus bulunmaktadır. Bunlar Türk Ceza Kanununda aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Hırsızlık (Madde 141)
- Kullanma Hırsızlığı (Madde 146)
- Yağma (Madde 148)
- Nitelikli Yağma (Madde 149)
- Mala Zarar Verme (Madde 151)
- Hakkı Olmayan Yere Tecavüz (Madde 154)
- Güveni Kötüye Kullanma (Madde 155)
- Bedelsiz Senet Kullanma (Madde 156)
- Dolandırıcılık (Madde 157)
- Nitelikli Dolandırıcılık (Madde 158)
- Kaybolmuş Veya Hata Sonucu Ele Geçmiş Eşya Üzerinde Tasarruf (Madde 159)
- Hileli İflas (Madde 161)
- Taksirli İflas (Madde 162)
- Karşılıksız Yararlanma (Madde 163)
- Şirket Veya Kooperatifler Hakkında Yanlış Bilgi (Madde 164)
- Suç Eşyasının Satın Alınması Veya Kabul Edilmesi (Madde 165)

3.6.2.9. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku ile İlgili Suçlar

İş ve sosyal güvenlik hukuku çalışma hayatının birçok alanını ilgilendirmektedir. Genel anlamda bu kanun, çalışan işçinin emeğini ve sosyal haklarını gözetmektedir. Çalıştığı firmanın çalışma hayatına dair kanuni düzenlemelere göre kurulmasından başlayıp çalışma ortamının sağlıklı ve sıhhatli bir şekilde düzenlenmesini kapsar. İşçinin hak etmiş olduğu maddi hakları tam ve zamanında almasının yanında kendisi ve geçindirmekle yükümlü olduğu ailesinin sosyal haklarını inceler. Bu konuda öncelikle

adli muhasebecinin iş hukuku alanında incelemesi gereken konular İş Kanununda şu maddelerde geçer:

- İşyerini Bildirme Yükümlülüğüne Aykırılık (Madde 98)
- Toplu İşçi Çıkarma İle İlgili Hükümlere Aykırılık (Madde 100)
- Engelli Ve Eski Hükümlü Çalıştırma Zorunluluğuna Aykırılık (Madde 101)
- Ücret ile ilgili hükümlere aykırılık (Madde 102)
- Yıllık Ücretli İzin Hükümlerine Aykırılık (Madde 103)
- İşin Düzenlenmesine İlişkin Hükümlere Aykırılık (Madde 104)
- İş Ve İşçi Bulma Hükümlerine Aykırılık (Madde 106)

Kurumca verilecek idarî para cezaları Tablo 3.4’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 3.4 5510 Sayılı Yasaya Göre İdari Para Cezaları

5510 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNUNA GÖRE UYGULANACAK İDARİ PARA CEZALARI (Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından uygulanacak idari para cezalarının hesabında aylık brüt asgari ücret esas alınır.)	
İlgili Madde	Uygulanacak İdari Para Cezasının Nedeni
102-a/1	Sigortalı işe giriş bildirgesi ile genel sağlık sigortası giriş bildirgesinin yasal süre içerisinde verilmemesi, yasal süre içinde verilmekle birlikte Kurumca belirlenen şekle ve usule uygun verilmemesi, internet – elektronik veya benzeri ortamda gönderilmesi zorunlu tutulduğu halde anılan ortamda gönderilmemesi halinde her bir bildirge için aylık asgari ücret tutarında idari para cezası uygulanır.
102-a/2	Sigortalı işe giriş bildirgesinin verilmediğinin mahkeme kararından, denetim elemanlarının tespitlerinden, bankalar, döner sermayeli kuruluşlar, kamu idareleri ile kanunla kurulan kurum ve kuruluşlardan alınan bilgi ve belgelerden anlaşılması halinde bildireyi vermekle yükümlü olanlar hakkında her bir bildirge için asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.

102-a/3	<p>İşyeri esas alınmak suretiyle sigortalı işe giriş bildirgesinin verilmediğine ilişkin yukarıdaki tespitin ardından, bir yıl içinde yukarıda sayılan (102-a/2) durumlardan biriyle tekrar bildirme verilmediğinin anlaşılması halinde, bildirmeyi vermeye yükümlü olanlar hakkında bu defa her bir bildirme için asgari ücretin beş katı tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-a/1 102 ikinci fıkra	<p>Mahkeme kararına, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca yapılan tespitler veya diğer kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatları gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemelere ya da kamu idarelerinden alınan belgelere istinaden düzenlenenler hariç olmak üzere, sigortalı işe giriş bildirgesi ile genel sağlık sigortası giriş bildirgesinin yasal süresi geçtikten sonra ilgililerce kendiliğinden 30 gün içinde verilmesi ve söz konusu cezaların ilgililerce, yapılacak tebligat tarihini takip eden günden itibaren 15 gün içinde ödenmesi halinde, 102-a/1 bendinde öngörülen ceza dörtte bir oranına karşılık gelen tutar üzerinden uygulanır.</p>
102-b	<p>İşyeri bildirmesini yasal süresi içinde vermeyenler, yasal süre içinde verilmeye birlikte Kurumca belirlenen şekle ve usule uygun vermeyenler veya Kurumca internet, elektronik ya da benzeri ortamda göndermekle zorunlu tutulduğu halde, anılan ortamda göndermeyenlere aşağıda belirtilen tutarlarda idari para cezası uygulanır.</p>
102-b/1	<p>Kamu idareleri ile bilanço esasına göre defter tutmak zorunda olanlar için asgari ücretin üç katı tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-b/2	<p>Diğer defterleri tutmak zorunda olanlar için asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-b/3	<p>Defter tutmakla yükümlü olmayanlar için bir aylık asgari ücret tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-b/3	<p>Mahkeme kararına, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca yapılan tespitler veya diğer kamu idarelerinin denetim</p>

102 ikinci fıkra	elemanlarınca kendi mevzuatları gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemelere ya da kamu idarelerinden alınan belgelere istinaden düzenlenenler hariç olmak üzere, işyeri bildirgesinin sal süresi geçtikten sonra ilgililerce kendiliğinden 30 gün içinde verilmesi ve söz konusu cezaların ilgililerce, yapılacak tebligat tarihini takip eden günden itibaren 15 gün içinde ödenmesi halinde, 102-b bendinde öngörülen cezalar aşağıda belirtildiği gibi dörtte bir oranına karşılık gelen tutar üzerinden uygulanır.
102-b/1 102 ikinci fıkra	Kamu idareleri ile bilânço esasına göre defter tutmak zorunda olanlar için asgari ücretin üç katının dörtte biri tutarında idari para cezası uygulanır.
102-b/2 102 ikinci fıkra	Diğer defterleri tutmak zorunda olanlar için asgari ücretin iki katının dörtte biri tutarında idari para cezası uygulanır.
102-b/3 102 ikinci fıkra	Defter tutmakla yükümlü olmayanlar için aylık asgari ücretin dörtte biri tutarında idari para cezası uygulanır.
102-c	Asıl veya ek aylık prim ve hizmet belgesini belirlenen süre içinde vermeyenlere, belirlenen süre içerisinde vermekle birlikte Kurumca belirlenen şekilde ve usulde vermeyenler ya da Kurumca internet, elektronik veya benzeri ortamda göndermekle zorunlu tutulduğu halde anılan ortamda göndermeyenlere her bir fiil için aşağıda belirtilen tutarlarda idari para cezası uygulanır.
102-c/1	Belgenin asıl olması halinde aylık asgari ücretin iki katını geçmemek kaydıyla belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına, aylık asgari ücretin beşte biri tutarında idari para cezası uygulanır.

102-c/2	Belgenin ek olması halinde, aylık asgari ücretin iki katını geçmemek kaydıyla her bir ek belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına, aylık asgari ücretin sekizde biri tutarında idari para cezası uygulanır.
102-c/3	Ek belgenin aylık 30 günden az bildirim nedeniyle Kurumca re'sen düzenlenmesi durumunda, aylık asgari ücretin iki katını geçmemek kaydıyla her bir ek belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına, aylık asgari ücretin yarısı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-c/4	Belgenin; mahkeme kararından, denetim elemanlarının tespitlerinden, bankalar, döner sermayeli kuruluşlar, kamu idareleri ile kanunla kurulan kurum ve kuruluşlardan alınan bilgi ve belgelerden, hizmetleri veya kazançları Kuruma bildirilmediği veya eksik bildirildiği anlaşılan sigortalılarla ilgili olması halinde, belgenin asıl veya ek nitelikte olup olmadığı, işverence düzenlenip düzenlenmediği dikkate alınmaksızın, aylık asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-d	Kurumun denetim ve kontrolle görevlendirilmiş memurları veya serbest muhasebeci malî müşavirler ile yeminli malî müşavirlerce düzenlenen raporlara istinaden, Kuruma bildirilmediği tespit edilen eksik işçilik tutarının mal edildiği her bir ay için, aylık asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e	İşyeri defter, kayıt ve belgelerini Kurumca yapılan yazılı ihtarla rağmen on beş gün içinde mücbir sebep olmaksızın ibraz etmeyenlere aşağıda belirtilen tutarlarda idari para cezası uygulanır.
102-e/1	Kamu idareleri ile bilânço esasına göre defter tutmakla yükümlü olanlar için, aylık asgari ücretin on iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e/2	Diğer defterleri tutmakla yükümlü olanlar için, aylık asgari ücretin altı katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e/3	Defter tutmakla yükümlü değil iseler, asgari ücretin üç katı tutarında idari para cezası uygulanır.

102-e/4	Defter ve belgelerin tümünü verilen süre içinde ibraz etmekle birlikte; maddede belirtilen kayıt geçersizliklerinin söz konusu olması halinde, geçersizlik hallerinin gerçekleştiği her bir takvim ayı için, (tutulan defter türüne göre ibraz etmeme nedeniyle uygulanacak olan ve yukarıda belirtilen toplam idari para cezasını geçmemek üzere) aylık asgari ücretin yarısı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e/4	İbraz edilen defterler kullanılmaya başlanmadan önce tasdik ettirilmesi zorunlu defterlerden olduğu halde tasdiksiz tutulmuş ise defterler geçersiz sayılır ve aşağıda belirtilen tutarlarda idari para cezası uygulanır.
102-e/4	Bilânço esasına göre defter tutmakla yükümlü olanlar için, aylık asgari ücretin on iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e/4	Diğer defterleri tutmakla yükümlü olanlar için, aylık asgari ücretin altı katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e/4	Vergi Usûl Kanunu gereğince bilanço esasına göre defter tutulması gerekirken işletme hesabı esasına göre defter tutulmuş ve ibraz edilmiş ise, ibraz edilen işletme defteri geçersiz sayılır ve aylık asgari ücretin on iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-e/5	İbraz edilen aylık ücret tediye bordrosunun, maddede belirtilen unsurlardan herhangi birini ihtiva etmemesi nedeniyle geçersiz sayılması halinde, (tutulan defter türüne göre ibraz etmeme nedeniyle uygulanacak olan ve yukarıda belirtilen toplam idari para cezasını geçmemek üzere) her bir geçersiz ücret tediye bordrosu için aylık asgari ücretin yarısı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-f	Kamu idareleri, döner sermayeli kuruluşlar, kanunla kurulan kurum ve kuruluşlar ile bankalar, 85. maddenin uygulanmasıyla ilgili Kurumca istenilecek bilgileri ve belgeleri yazılı olarak en geç bir ay içinde vermemeleri halinde, aylık asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.

102-g	<p>Kendi adına bağımsız çalışanlarla (4/b) ilgili olarak 8. maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen sigortalılık başlangıç ve kayıtları ile ilgili bildirim yükümlülüklerini, 9. maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen sigortalılığın ve faaliyetin sona ermesi ile ilgili bildirim yükümlülüklerini, 4/c kapsamındaki çalışanlarla (memurlarla) ilgili 47. maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen vazife malullüğü ile ilgili bildirim yükümlülüklerini, 90. maddenin birinci fıkrasında belirtilen ihaleli iş üstlenenlerle ilgili bildirim yükümlülüklerini yerine getirmeyen kurum ve kuruluşlar ile tüzel kişilere, aylık asgari ücret tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-g	<p>8 inci maddenin yedinci fıkrasında belirtilen, Kurumca sağlanacak elektronik altyapıdan yararlanmak suretiyle, Kurumca belirlenecek işlemlerde, işlem yaptığı kişilerin sigortalılık bakımından tescilli olup olmadığını kontrol etmek ve sigortasız olduğunu tespit ettiği kişileri, Kuruma bildirmek yükümlülüğünü yerine getirmeyen kamu idareleri ile bankalara sigortalı başına aylık asgari ücretin onda biri tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-g 102 ikinci fıkra	<p>Mahkeme kararına, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca yapılan tespitler veya diğer kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatları gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemelere ya da kamu idarelerinden alınan belgelere istinaden düzenlenenler hariç olmak üzere, bildirgenin veya belgenin yasal süresi geçtikten sonra ilgililerce kendiliğinden 30 gün içinde verilmesi ve söz konusu cezaların ilgililerce, yapılacak tebligat tarihini takip eden günden itibaren 15 gün içinde ödenmesi halinde, 102-g bendinde öngörülen ve yukarıda belirtilen cezalar dörtte bir oranına karşılık gelen tutar üzerinden uygulanır.</p>
102-h	<p>11 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen, şirketlerin nevi değiştirmesi, birleşmesi, diğer bir şirkete katılması, adi şirkete yeni ortak alınması ile ilgili hususlarda bildirim yükümlülüğünü yasal süresi içinde yerine getirmeyen ticaret sicili memurlukları ile aynı maddenin altıncı</p>

	<p>fikrasında belirtilen yükümlülüğü yasal süresi içinde yerine getirmeyen kurum ve kuruluşlara yerine getirilmeyen her bir bildirim yükümlülüğü için aylık asgari ücret tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-h 102 ikinci fıkra	<p>Mahkeme kararına, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca yapılan tespitler veya diğer kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatları gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemelere ya da kamu idarelerinden alınan belgelere istinaden düzenlenenler hariç olmak üzere, bildirgenin veya belgenin yasal süresi geçtikten sonra ilgililerce kendiliğinden 30 gün içinde verilmesi ve söz konusu cezaların ilgililerce, yapılacak tebligat tarihini takip eden günden itibaren 15 gün içinde ödenmesi halinde, 102-h bendinde öngörülen cezalar dörtte bir oranına karşılık gelen tutar üzerinden uygulanır.</p>
102-1	<p>Kurumun denetim ve kontrole görevlendirilmiş memurlarının; 5510 sayılı Kanunun uygulanmasından doğan inceleme ve soruşturma görevlerini yerine getirmeleri sırasında bunların görevlerini yapmasına engel olan işverenler, sigortalılar, işyeri sahipleri ve bu işle ilgili diğer kişiler hakkında eylemleri başka bir suç oluştursa dahi, asgari ücretin beş katı tutarında idari para cezası uygulanır.</p> <p>Bu kişilerin görevlerini yapmasını engellemek amacıyla cebir ve tehdit kullanan işverenler, sigortalılar, işyeri sahipleri ve bu işle ilgili diğer kişiler fiil daha ağır bir cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde Türk Ceza Kanununun 265 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre cezalandırılır. Bu suçu işleyenler hakkında ayrıca asgari ücretin on katı tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-i	<p>Kurum tarafından 5510 sayılı Kanunun 100. maddesi kapsamında istenen bilgi ve belgeleri belirlenen süre içinde mücbir sebep olmaksızın vermeyen kamu idareleri, bankalar, döner sermayeli kuruluşlar, kanunla kurulmuş kurum ve kuruluşlar ile diğer gerçek ve tüzel kişiler hakkında, aylık asgari ücretin beş katı tutarında, geç verilmesi halinde ise aylık asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.</p>

102-i	<p>4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki (4/a – işçi) sigortalılara geçici iş göremezlik ödeneği ödemelerinde 100 üncü maddeye istinaden Kurumca işverenlerden istenilen bildirimlerin (istirahatli olan sigortalının işyerinde çalışmadığına dair bildirim) belirlenen süre içerisinde (sigortalılarca hak edilen istirahat süresini takip eden 5 iş günü içinde) ve elektronik ortamda yapılmaması halinde sigortalı başına aylık asgari ücretin onda biri, hiç yapılmaması halinde ise sigortalı başına aylık asgari ücretin yarısı tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-j	<p>9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre sigortalılığı sona erenlere (hizmet akdinin sona ermesi nedeniyle sigortalılığı sona eren 4/a kapsamındaki sigortalıya) ilişkin bildirim ile 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesinde yer alan sandıklara, sandık iştirakçiliğinin başlama veya sona ermesine ilişkin bildiri, süresi içinde ya da Kurumca belirlenen şekle ve usule uygun olarak yapmayanlar veya Kurumca internet, elektronik veya benzeri ortamda göndermekle zorunlu tutulduğu halde anılan ortamda göndermeyenler hakkında, bir takvim ayında işlenen bu fiillerden dolayı tutmakla yükümlü bulunulan defter ve belgelerin ibraz edilmemesi nedeniyle verilmesi gereken ceza tutarını aşmamak kaydıyla her bir sigortalı veya sandık iştirakçisi için asgari ücretin onda biri tutarında idari para cezası uygulanır.</p>
102-j 102 ikinci fıkra	<p>Mahkeme kararına, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca yapılan tespitler veya diğer kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatları gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemelere ya da kamu idarelerinden alınan belgelere istinaden düzenlenenler hariç olmak üzere, bildirgenin veya belgenin yasal süresi geçtikten sonra ilgililerce kendiliğinden 30 gün içinde verilmesi ve söz konusu cezaların ilgililerce, yapılacak tebligat tarihini takip eden günden itibaren 15 gün içinde ödenmesi halinde, 102-j bendinde öngörülen ve yukarıda belirtilen cezalar dörtte bir oranına karşılık gelen tutar üzerinden uygulanır.</p>

102-k	100 üncü maddenin altıncı fıkrasına göre genel sağlık sigortalılarının bakmakla yükümlü oldukları kişilere ait bilgi girişlerini süresinde yapmayanlar ile bakmakla yükümlü olunan kişi olmayanlara ait bilgi girişi yapanlara asgari ücretin yarısı tutarında idari para cezası uygulanır.
102-1	Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlardaki sigortalıları çalıştıranlar ile çalışanların üye olduğu meslek odası, birlik veya benzeri kuruluşlara, ek 6 ncı maddeye göre yapılması gereken bildirim veya kontrol yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde, her bir fiil için asgari ücret tutarında idari para cezası uygulanır.

İdarî para cezaları ilgiliye tebliğ ile tahakkuk eder. Tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde Kuruma ya da Kurumun ilgili hesaplarına yatırılır veya aynı süre içinde Kuruma itiraz edilebilir. İtiraz takibi durdurur. Kurumca itirazı reddedilenler, kararın kendilerine tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde yetkili idare mahkemesine başvurabilirler. Bu süre içinde başvurunun yapılmamış olması halinde, idari para cezası kesinleşir.

İdarî para cezalarının, Kuruma itiraz edilmeden veya yargı yoluna başvurulmadan önce tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde peşin ödenmesi halinde, bunun dörtte üçü tahsil edilir. Peşin ödeme idari para cezasına karşı yargı yoluna başvurma hakkını etkilemez.

İdarî para cezaları on yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Zamanaşımı süresi, fiilin işlendiği tarihten itibaren başlar.

İdarî para cezaları hakkında, bu Kanun ve 16.5.2006 tarihli ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanununda hüküm bulunmayan hallerde 30.3.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanır.

3.6.2.10. Ticaret Hukuku ile İlgili Suçlar

Ticaret hukuku adli muhasebecinin öncelikli ilgili alanlarından bir tanesidir. Türk Ticaret Kanunu 2011 yılında yenilerek yürürlüğe girmiştir. Ondan önceki Ticaret Kanununun 1956 yılından beri yürürlükte. Ticaret gerek iş hayatının gerekse muhasebe mesleğinin merkezinde bulunmaktadır. Ticari hayat olmadan muhasebe mesleğinden söz etmek düşünülemez. Ticari hayatın kendine has bazı uzmanlık gerektiren yönleri olduğu için gerek bilirkişilik olaylarında gerek mahkeme safhasında adi muhasebeciye ihtiyaç bulunmaktadır. (Haftacı & Cemkut, 2011, s. 1-16)

Ticaret Kanunu altı ana bölümden oluşmaktadır. Bu altı bölümde şu hususlara değinilmiştir:

- Ticaret Kanunda 1. kitap ticari işletmelerle ilgilidir. Bu bölümde özellikle uyulması gereken hususların başında ticari defterler gelmektedir. 64 ila 88 maddeler ticari defterleri, envanter ve açılış bilançosunu, yıl sonu finansal tabloları saklama ve ibraz sürelerini düzenlemiştir. Cari hesaplar konusu ise 89 ila 101 maddelerinden incelenmiştir. İşletmeler arasından ticaret, fatura kesimleri ve ödemeler noktasında birçok ihtilaflar söz konusu olmaktadır. İşletmeler arasında ticaret ve borç ilişkileri mahkemelik olan süreçler içerisinde yer almaktadır. Fatura kesimi, faturanın teslimi, ödemelerin makbuz karşılığında olması ve cari hesaba doğru işlenmesi gibi hususlar adli muhasebecinin uzmanlık alanlarından birisidir.
- Ticaret Kanununda 2. kitap denilen bölüm tamamen ticari şirketlere ayrılmıştır. 124 ila 644 arasında bölüm şirketlerin türleri, kuruluşları, şirketin idari organları ve yetkileri, ortakların durumu, sermaye durumları, üçüncü kişiler arasından ilişkileri, şirketin sona ermesi ve tasfiye kadar olan süreçleri içermektedir. Şirket kuruluşları sırasında işlemler ve bunların hukuki doğruluğu, şirket organları arasında yetki ihtilafları, müdürlerin seçimi yönetim ve/veya genel kurula karşı sorumlulukları şirketin tasfiye sürecindeki durumlar adli muhasebecinin özellikle başvurulduğu konuların başında gelmektedir.
- Ticaret Kanununda 3. kitap denilen bölüm ise 645 ila 849 maddeleri; Kıymetli evrak denilen hisse senetleri, poliçe, bono, emre yazılı senetler ve çekler konusunu içermektedir. Piyasa geri dönen senet ve çeklerin sayısı son zamanlarda artmaktadır. Türkiye Banka Birliği Risk Merkezi İstatistiklerine göre geri dönen çek adedi ve tutarına dair bilgiler Nisan 2016 tarihi itibarıyla şöyledir: (Web_19, 2016)

“Bankalara ibraz edilen çek tutarı yılın ilk dört ayında, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 3 artarak 214 milyar TL olmuştur. Bu dönemde, ibraz edilen çek adedi ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 11 azalarak 6,5 milyon olmuştur.” Bu kıymetli evrak denilen evrakların geri dönmesi ve karşılıksız çıkmasını doğuran olaylar başta olmak üzere evrakların hukuksal ve şekil olarak doğru olarak hazırlanması, içeriğinin ticaretle orantılı ve doğru olması gibi hususlar ihtilaflı konuların başında gelmektedir.

- Dördüncü kitap denilen bölüm ise 850 ila 930 maddeleri "Taşıma İşleri" ile ilgilidir. Bu kitapta genel hükümler, eşya taşıma, taşınma eşyası taşıması, değişik tür araçlar ile taşıma, yolcu taşıma ve taşıma işleri komisyoncusu konuları ele alınmaktadır.
- Beşinci kitap denilen bölüm ise 931 ila 1400 maddeleri "Deniz Ticareti" ile ilgilidir. Bu kitapta gemi, gemi sicili, donatan ve donatma iştiraki, kaptan, deniz ticareti sözleşmeleri, navlun sözleşmeleri, deniz kazaları, sorumluluğun sınırlanması ve petrol kirliliğinin zararının tazmini ve cebri icraya ilişkin özel hükümler ele alınmaktadır.
- Altıncı kitap denilen bölüm ise 1401 ila 1520 maddeleri "Sigorta Hukuku" ile ilgilidir. Bu kitapta genel hükümler ve sigorta sözleşmeleri, sigorta türlerine ve can sigortalarına ilişkin özel hükümler ele alınmaktadır. TTK madde 4 göre iki tarafında ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın maddenin a ila f bentlerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları, ticari dava sayılacaktır. Ticari davalarda işletmeler arasından borç ilişkileri, borcun varlığı, borca dayanak teşkil eden kıymetli evraklar gibi hususlar dava edildiği görülmektedir. Şirket ortakların kar dağıtımına ilişkin ihtilaflara da rastlanmaktadır. Kar dağıtımın doğru hesaplanması ve zamanında ödenmesi gibi hususlar adli muhasebecinin çalışma alanına giren hususlardır. Bu tür dava ve ihtilaflar uzmanlık gerektiren konular ve muhasebe mesleğine has özellikleri olduğu için adli muhasebeci bu gibi davalarda hizmet vermektedir.

3.6.2.11. Borçlar Kanunu ile İlgili Suçlar

Borçlar Kanunu genel olarak en az iki taraf arasında açık veya örtülü olarak ve birbirine uygun olarak yapılan sözleşmeye uymama durumunda doğabilecek ihtilaflar ve mahkeme sürecinde adli muhasebeciler başvuru yapılabilmektedir.

Bu sözleşme yazılı olması şart değildir. Sözlü ve iradi şeklinde de olabilir. Yazılı olduğu zamanlarda dahi taraflar yazılı metinde açık ve net olmayan konularda ihtilafa düşebilmektedir. Borçlar Kanunu genel anlamda şu konulara içermektedir:

• **Birinci Kısım Genel Hükümler**

- Birinci Bölüm Borç İlişkisinin Kaynakları
- İkinci Bölüm Borç İlişkisinin Hükümleri
- Üçüncü Bölüm Borçların Ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı
- Dördüncü Bölüm Borç İlişkilerinde Özel Durumlar
- Beşinci Bölüm Borç İlişkilerinde Taraf Değişiklikleri

• **İkinci Kısım Özel Borç İlişkileri**

- Birinci Bölüm Satış Sözleşmesi
- İkinci Bölüm Mal Değişim Sözleşmesi
- Üçüncü Bölüm Bağışlama Sözleşmesi
- Dördüncü Bölüm Kira Sözleşmesi
- Beşinci Bölüm Ödünç Sözleşmeleri
- Altıncı Bölüm Hizmet Sözleşmeleri
- Yedinci Bölüm Eser Sözleşmesi
- Sekizinci Bölüm Yayım Sözleşmesi
- Dokuzuncu Bölüm Vekâlet İlişkileri
- Onuncu Bölüm Vekâletsiz İş görme
- On Birinci Bölüm Komisyon Sözleşmesi
- On İkinci Bölüm Ticari Temsilciler, Ticari Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları
- On Üçüncü Bölüm Havale
- On Dördüncü Bölüm Saklama Sözleşmeleri
- On Beşinci Bölüm Kefalet Sözleşmesi
- On Altıncı Bölüm Kumar ve Bahis
- On Yedinci Bölüm Ömür Boyu Gelir ve Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmeleri
- On Sekizinci Bölüm Adi Ortaklık Sözleşmesi

3.6.2.12. Ortaklık veya Hissedar Davaları ile İlgili Suçlar

İşletmelerde uzun yıllar ya da kısa bir zaman için dahi olsa ortak olan kişi ya da kişilerin ortaklıktan ayrılma sürecinde kar/zarar paylaşımı üzerine defter kayıtlarında ve şirket sözleşmelerinde hükümleri inceleme ve araştırma işlemidir.

3.6.2.13. Şahsi Yaralanma İddiaları/Motorlu Taşıtların Kazaları ile İlgili Suçlar

Adli muhasebeciye adi suçlarda ağır veya hafif yaralanma ile sonuçlanan olaylarda yol açılan maddi ve manevi zararı tespit için müracaat edilebilir. Bununla birlikte trafik kazalarında meydana gelen maddi ve de mali kaybın tespiti içinde adli muhasebeciden yardım istenebilir.

3.6.2.14. Sigortadan İstenebilecek Tazminat ile İlgili Suçlar

Sigorta poliçelerinde hükümler olayların oluş biçimindeki ayrıntılara göre değerlendirme farklılıkları arz edebilir. Adli muhasebeci öncelikle burada olayın oluş şeklini net olarak anlamalı ve poliçe hükümlerinin hangisini ne ölçülerde uygulama yapılacağı konusunda taraflara yardımcı olabilir.

3.6.2.15. Bankacılık Kanunu ile İlgili Suçlar

Bankacılık iki açıdan incelenmesi gereken bir kurumdur. Bankacılık öncelikle devletle kurum arasındaki ilişki, ikinci olarak da banka ile müşteri arasında olan ilişkidir. Esasında bu konudaki suçlara BDDK tarafından denetleme ve inceleme yapılır. Fakat bankacılık işlemlerinin çok karmaşık bir yapıda olmasında Adli muhasebeci özel olarak ya da kamu elemanı kadrosunda tahsis edilerek hizmet verebilir.

5411 Sayılı Kanunda Bankacılık Kanununda suçlar şöyle sıralanmıştır:

- İzinsiz faaliyette bulunmak (Madde 150)
- Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek (Madde 151)
- Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak (Madde 152)
- Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek (Madde 153)
- Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak (Madde 154)
- Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak (Madde 155)

- İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme (Madde 156)
- Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (Madde 157)
- İtibarın zedelenmesi (Madde 158)
- Sırların açıklanması (Madde 159)
- Zimmet (Madde 160)
- Diğer kanunlara aykırılıklar (Madde 161)

3.6.2.16. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile İlgili Suçlar

Adli muhasebecinin çalışma alanlarından birisi olan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunun amacı kanunun 1. maddesinde şöyle geçmektedir: “Bu Kanunun amacı, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir.”

Kanunda yer alan suçlar ise kanunun 5. Bölümünde Hukuk ve Ceza davaları olarak iki ana bölümde yer almıştır.

- **Hukuk davaları üç ana başlık halinde açıklanmıştır:**
  - ***Tecavüzün ref'i davası kendi içinde üç ana başlık halinde açıklanmıştır:***
    - Genel olarak madde 66’da aşağıda şekilde yer almaktadır:

Manevi ve mali hakları tecavüze uğrayan kimse tecavüz edene karşı tecavüzün ref'ini dava edebilir. Tecavüz, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi veya müstahdemleri tarafından yapılmışsa işletme sahibi hakkında da dava açılabilir. Tecavüz edenin veya ikinci fıkrada yazılı kimselerin kusuru şart değildir. Mahkeme, eser sahibinin manevi ve mali haklarını, tecavüzün şümulünü, kusurun olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün ref'i halinde tecavüz edenin düçar olması muhtemel zararları takdir ederek halin icabına göre tecavüzün ref'i için lüzumlu göreceği tedbirlerin tatbikine karar verir. Eser sahibi, ikamet ettiği yerde de tecavüzün ref'i ve men davası açabilir.

- **Manevi haklara tecavüz hali** madde 67’de aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

Henüz alenileşmemiş bir eser, sahibinin rızası olmaksızın veya arzusuna aykırı olarak umuma arz edildiği takdirde tecavüzün ref'i davası, ancak umuma arz keyfiyetinin

çoğaltılmış nüshaların yayımlanması suretiyle vakı olması halinde açılabilir. Aynı hüküm, esere, sahibinin arzusuna aykırı olarak adının konulduğu hallerde de caridir. Eser üzerinde sahibinin adı hiç konulmamış veya yanlış konulmuş yahut konulan ad iltibasa meydan verecek mahiyette olupta eser sahibi 15 inci maddede zikredilen tesbit davasından başka tecavüzün refini talep etmişse, tecavüz eden gerek aslına, gerek tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalar üzerine eser sahibinin adını derç etmeye mecburdur. Masrafı tecavüz edene ait olmak üzere, hükmün en fazla 3 gazetede ilanı talep edilebilir.

32, 33, 34, 35, 36, 39 ve 40 ıncı maddelerde sayılan hallerde yanlış veya kifayetsiz kaynak tasrih edilmiş veyahut hiç kaynak gösterilmemişse ikinci fıkra hükmü uygulanır.

Eser haksız olarak değiştirilmiş ise hak sahibi aşağıdaki taleplerde bulunabilir:

- Eser sahibi, eserin değiştirilmiş şekilde çoğaltılmasının yayım ve temsilinin, yayım ve temsilinin, radyo ile yayımının menedilmesini ve tecavüz edenin, tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalardaki değişiklikleri düzeltmesini veya bunların eski haline getirilmesini talep edebilir. Değişiklik, eserin, gazete, dergi veya radyo ile yayımı sırasında yapılmışsa eser sahibi, masrafı tecavüz edene ait olmak üzere, eseri değiştirilmiş şekilde yayımlamış olan bütün gazete, dergi ve radyo idarelerinden değişikliğin ilan yolu ile düzeltilmesini talep edebilir.

- **(Değişik: 7/6/1995 - 4110/20 md.)** Güzel sanat eserlerinde eser sahibi asıldaki değişikliğin kendisi tarafından yapılmadığını veya eserdeki adının kaldırılmasını yahut değiştirilmesini talep edebilir. Eski halin iadesi mümkün ise değişikliğin izalesi ammenin veya malikin menfaatlerini esaslı surette haleldar etmiyorsa eser sahibi eseri eski hale getirebilir.

▪ **Mali haklara tecavüz hali** madde 68'de aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

Eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir.

İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması

durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmışsa hak sahibi, tecavüz edenin elinde bulunan nüshalar hakkında ikinci fıkradaki şıklardan birini kullanabilir.

İkinci ve üçüncü fıkraların eser sahibinden başka hak sahiplerince uygulanabilmesi için eser sahibinin bu Kanunun 52 nci maddesine uygun yazılı çoğaltma izni aranır.

Hak sahiplerinden biri, ikinci ve üçüncü fıkralar uyarınca talepte bulduklarında Ceza Muhakemesi Kanununun el koymaya ilişkin hükümleri delil elde etmek amacı dışında uygulanmaz.

Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapmış olması halinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir.

➤ ***Tecavüzün men'i davası madde 69'da aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:***

Mali veya manevi haklarında tecavüz tehlikesine maruz kalan eser sahibi muhtemel tecavüzün önlenmesini dava edebilir. Vaki olan tecavüzün devam veya tekrarı muhtemel görülen hallerde de aynı hüküm caridir. 66. maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının hükümleri burada da uygulanır.

➤ ***Tazminat davası madde 70'de aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:***

Manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme, bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir.

Mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir.

Birinci ve ikinci fıkralardaki hallerde, tecavüze uğrayan kimse tazminattan başka temin edilen karın kendisine verilmesini de isteyebilir. Bu halde 68 inci madde uyarınca talep edilen bedel indirilir.

• **Ceza davalarında suçlar başlığı iki madde halinde incelenmiştir:**

➤ **Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz** madde 71'de aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

Bu kanunda koruma altına alınan fikir ve sanat eserleriyle ilgili manevi, mali veya bağlantılı hakları ihlal ederek bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapıyı hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın işleyen, temsil eden, çoğaltan, değiştiren, dağıtan, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma ileten, yayımlayan ya da hukuka aykırı

olarak işlenen veya çoğaltılan eserleri satışı arz eden, satan, kiralamak veya ödünç vermek suretiyle ya da sair şekilde yayan, ticarî amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden, kişisel kullanım amacı dışında elinde bulunduran ya da depolayan kişi hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.

Başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koyan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır. Bu fiilin dağıtmak veya yayımlamak suretiyle işlenmesi hâlinde, hapis cezasının üst sınırı beş yıl olup, adlî para cezasına hükmolunamaz. Bir eserden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır. Hak sahibi kişilerin izni olmaksızın, alenileşmemiş bir eserin muhtevası hakkında kamuya açıklamada bulunan kişi, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bir eserle ilgili olarak yetersiz, yanlış veya aldatıcı mahiyette kaynak gösteren kişi, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı, tanınmış bir başkasının adını kullanarak çoğaltan, dağıtan, yayan veya yayımlayan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır.

Bu Kanunun ek 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında bahsi geçen fiilleri yetkisiz olarak işleyenler ile bu Kanunda tanınmış hakları ihlâl etmeye devam eden bilgi içerik sağlayıcılar hakkında, fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Hukuka aykırı olarak üretilmiş, işlenmiş, çoğaltılmış, dağıtılmış veya yayımlanmış bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı satışı arz eden, satan veya satın alan kişi, kovuşturma evresinden önce bunları kimden temin ettiğini bildirerek yakalanmalarını sağladığı takdirde, hakkında verilecek cezadan indirim yapılabileceği gibi ceza vermekten de vazgeçilebilir.

➤ **Koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri madde 72'de aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:**

Bir bilgisayar programının hukuka aykırı olarak çoğaltılmasının önüne geçmek amacıyla oluşturulmuş ilave programları etkisiz kılmaya yönelik program veya teknik donanımları üreten, satışı arz eden, satan veya kişisel kullanım amacı dışında elinde bulunduran kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

3.7. ADLİ MUHASEBECİLERİN KULLANDIKLARI TEKNİKLER

Adli muhasebeciler çalışmalarını esnasından bazı teknik yöntemlerden faydalanırlar. Serbest Muhasebeci Mali Müşavir çalışma yöntemleri başta olmak üzere Bağımsız Denetçi yöntemlerini de kullanırlar. Bazı yöntemleri ise adli muhasebecilik mesleğine has yöntemlerdir.

Adli muhasebeci kullandıkları yöntemler teknoloji ve bilimle alakalı olduğu için sürekli bir gelişim ve yenilenme durumundadır. Adli muhasebeci çalışma sürecinde son şeklini vereceği raporunu destekler mahiyette deliller getirmek zorundadır. Eğer raporunu destekleyen delilleri ortaya koyamazsa ortaya koyacağı görüş ve iddiası havada kalacak ve doğruluğu şüpheli hale gelecektir. Adli muhasebecinin kullandığı teknikleri ve yöntemler aşağıda incelenmiştir.

3.7.1. Defter, Fatura ve Evrak İnceleme

Adli muhasebecinin temel vasfı muhasebecilik ve denetimdir. Defter, fatura diğer belgeler üzerinden işlem yapar. Eğer bu tür evraklarda şüpheli işlemler varsa, anlaşılabilen net olmayan bir kayıt ya da evrak varsa sonrasında diğer teyit ve sorgulamalara geçer. Ama her şeyden önce araştırma ve incelemeye esas alacağı faktör yazılı evraklardır.

Adli muhasebeci öncelikle şirket defter kayıtlarını, bu kayıtlara esas olan fatura ve diğer belgeleri, teyit ve mutabakat mektuplarını vb. yazışmaları inceler. Bu fatura ve diğer evraklarda yer alan yazı ve imzaların gerçek olup olmadığını denetler. Bu incelemeyi yaparken belgenin firmaya ait olup olmadığı, sevk irsaliyesi ve fatura tarih ve içerik uyumu, imzaların gerçek ve doğru olup olmadığı, şekil ve usul şartları taşısa dahi fatura diğer evraklardaki işlemlerin firma yapısı ve büyüklüğü doğru orantılı olup olmadığı ve bu fatura ve belgelerin muhasebe kayıtlarına THP uygun olarak kaydedilip kaydedilmediği gibi hususları yazılı dokümantasyon üzerinde kontrol etmelidir.

Üzerinde durulacak diğer husus ise bu tip evrakların fotokopi veya renkli fotokopi vb. tür de değil asıl veya suret olmasına dikkat edilmesi gerekir. Çünkü bu tür fotokopilerde evrak üzerinde oynamak günümüzün gelişen teknolojisinde pek zor olmayan işlemlerdendir. (Aktaş & Kuloğlu, 2008, s. 107)

3.7.2. Yeniden Hesaplama Tekniği

Adli muhasebeciler firma kayıtlarında ve yazışmalarında gördüğü işlemleri ve hesaplamaları yeniden hesaplayarak doğruluğunu denetlemelidir. Böylelikle gerek stok ve malzeme sayımlarında gerek firma borç alacak hesaplamalarda varsa hata veya kasıtlı hile ve yolsuzluk bunları tespit edebilmelidir.

Bir firmada kar marjları, stok değerleme yöntemleri ve hesaplamaları, muhtemel fireler, maliyet çıkarma çalışmaları vb. birçok hesaplamalar firmanın karını etkileyen hususlardır. Bununla birlikte hesaplamalar doğru şekilde yapılmış olabilir ama bu hesaplama sonuçları defterlere aktarılırken yanlış rakamlarla yazılmış olabilir. Bu tür işlemlerde gerek hesaplama hataları gerekse kayıt hataları olma ihtimaline karşılık yeniden hesaplama yöntemi ile işlemlerin doğruluğu kontrol edilmiş olur. (Altınsoy, 2011, s. 61)

3.7.3. Doğrulama (Teyit Etme) Tekniği

Adli muhasebeci evrak üzerinde gerekli denetimi ve incelemeleri yaparken şüpheli gördüğü işlem ve kayıt varsa o işleme dair karşı firmadan teyit isteme yoluna gidebilir. Genellikle firmalar dönem sonlarında hesap mutabakatları yaparlar. Bu tür yazışmalara muhasebe mesleğinde mutabakat mektupları olarak isimlendirilir. Bu teyit yazışmalarının firma hesap bakiyelerine uyumlu olup olmadığı kontrol edilmelidir. (Balcı, 2014, s. 30)

3.7.4. Analitik İnceleme

Adli muhasebeci evraklarda gördüğü rakamları ve bunların kayıtlarını sadece usul ve şekil açısından kontrol etmez. Bu alış-satış rakamların oranlamasını satış kar marjını ve stok maliyetlime oranlarını ve satış cirosu ile alacak-borç rakamlarının devir hızını kontrol eder. Muhasebe işlemlerinde fatura ve defter kayıtları orijinal ve vergi kanunları açısından gerçek olmayan anlamında kullanılan naylon firmalardan olmaması muhasebe işlemlerinin yüzde yüz doğru olduğu anlamına gelmez. Bu tür kar ve maliyetleme ilişkilerine firma büyüklüğu açısından genelleme yaparak değerlendirme yapılması gerekmektedir. (Pazarçeviren, 2005, s. 6)

3.7.5. Fiziki İnceleme ve Gözleme

Adli muhasebeci esas olarak fatura vb. evraklar ile bunların muhasebe kayıtlarını, tek başına hile ve yolsuzluğun var olup olmadığı konusunda tek başına ölçü almaz. Bu kayıtlara esas olan ticari mal ve stok depoda olmayabilir veya başka ölçülerde ve vasıfta olabilir. Örneğin birinci sınıf bir malzeme denilen yerde hurda malzeme olabilir. Kasa da gösterilen nakit ile fiili var olan nakit para rakamı aynı olmayabilir. İşyerine alınmış gösterilen birçok demirbaş işyeri sınırları içinde bulunmayabilir. Adli muhasebeci kayıtlara esas olan malzeme ve likidite değerlerin depoda, bankada vs. ilgili yerlerde fiziken var olup olmadığı varsa kayırlarda yer aldığı şekliyle olup olmadığını bu tür hile risklerine karşı denetimini yapmalıdır. (Saçaklı, 2011, s. 21)

3.7.6. İfade Alma (Sorgulama)

Adli müşavirler klasik anlamda C.M.K yer alan polis ya da savcı gibi ifade alma usullerine başvuramaz. Buradaki ifade alma daha çok ilgili muhasebe ve finansal işlemleri yapan ya da aracılık eden kişilerin yaptığı işlemlere dair şüpheli ya da anlaşılamayan hususları sorup açıklayıcı bilgi almaktır. Bu aynı zamanda üzerinde şüphe olan kişilerin olayı açıklaması ve üzerinde yer alan şüpheleri gidermek için de aynı zamanda bir fırsattır. (Uğurlu, 2013, s. 108)

3.7.7. Yazılı İfade Alma

Adli müşavirlerin inceleme ve araştırmalarında başvurdukları yöntemlerden birisi de ifade, açıklama ve bilgisi istenen kişilerden yazılı şekilde açıklama yapmalarınıdır. Bu hem adli muhasebecinin açıklamaları yazılı şekilde tutmasına ve kayıt altına almasına yarar hem de sözlü ifadelerden eğer video kamera gibi kayıt altına alınmadıysa ilgili kişinin daha sonraki evrelerde ben öyle bir şey söylemedim gibi inkâra yeltenmemesi için yapılan sağlıklı bir işlemdir.

Yazılı ifadeler genel itibariyle hile yapan kişilerin mimiklerle ve sözlü sorulmayan başka şeyler anlatarak geçiştirme yani daha kolay yalana başvurma yöntemine kaçmaması için de yapılır. Yazılı ifadelerde, muhatabına olayı çok fazla gereksiz detaylara boğup asıl soruyu cevap vermeye kaçmasına fırsat vermemek için mümkün mertebe ana konuya

yönlendirilir. Bununla birlikte konunun önemi ölçüsünde detaylandırması istenebilir. Kimi zaman yazılı ifadesi alınan kişilerin bu asıl soruya cevap vermeden başka konulara değinmesi de olabilecek şüphelerin artmasına yol açabilecektir. (Balci, 2014, s. 30)

3.8. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİNDE YETKİ KARMAŞASI

Adli muhasebecilik hizmeti bir süreçtir. Müşteri var olduğundan şüphelendiği veya aslında emin olduğu fakat ispatlayacak delillerden yoksun olduğunda adli muhasebeci uzmanından somut şeyler bulmasını ister. Adli muhasebeci bu noktadan sonra görünen evrak ve belgelerin ötesinde görünmeyen ve perdelenen detayları bulmaya çalışır. Bu araştırma ve inceleme kimi zaman resmi evraklar üzerinde olabileceği gibi özel yaşamın sınırları içerisine girerek özel evrak üzerinde de olabilir.

Adli muhasebeciye icra iflasla ilgili davalara dair hizmet aldıkları zaman alacaklısını zarara sokmak için şirket malvarlığı eksilten veya kişisel malvarlığını elden çıkaran bir işletmesi yetkilisiyle karşılaşabilir. Bu gibi olayların tespiti için adli muhasebecinin şüpheli gözükken yetkilinin kişisel malvarlığına, o malvarlığına ne zaman sahip olduğuna dair ve ne zaman elden çıkardığına dair tapu kayıtlarına bakma yetkisi şu an için yoktur.

Adli muhasebeciden devletle iş yapan özel sektörün aldığı ihale işlerinde devleti zarara uğratıp uğratmadığına dair araştırma yapması istenebilir. Eğer adli muhasebeci bir mahkeme tarafından bilirkişi olarak atanmadıysa o şirketin yasal defterlerinde hangi malı kaça aldı ve kaça mal etti gibi soruların inceleme yetkisi yoktur. Şirket ortak ve yöneticileri görevi ne olursa olsun resmi görevi olmayan birisine şirket defter ve kayıtlarını göstermek zorunda değildir.

Adli muhasebeci kara para aklanması suçu ile ilgili bir dava alabilir. Şüpheli bir kişinin geliri ile orantılı olmayan harcamalarını ve lüks yaşamına dair bir araştırma yapabilir. Şüphelinin aldığı gayrimenkul ya da araçların parası ne şekilde ödendi, o paranın kaynağı nedir diye araştırma yapması gerekebilir. Ancak bu gibi durumlarda adli muhasebeci kendisini zorluklar ve yetkisizlik içinde bulacaktır. Hiçbir otomobil satan acente ya da gayrimenkul satan bir emlakçı müşteri hakkında özel sektörde çalışan birisine bunu vermek istemeyecektir.

Adli muhasebeci SPK kapsamında suçlara da bakabilir. Şirket sahipleri ve/veya yetkilisi, çalışan personelinden birisini, şirket içi özel bir bilgiyi rakip firmaya vermiş olmasından şüphelenebilir. Bu noktada adli muhasebecinin, ilgili şirket çalışanının örneğin özel e-postalarına girip yazışmalarını kontrol etmeye yasal hakkı ve izni yoktur. Cep telefonu şirketlerinden ilgili personelin telefon görüşme ve kısa mesaj ayrıntılarını isteme hakkı ve yetkisi yoktur.

Adli muhasebeci iş konusuna giren davalardan birisi de boşanma ile ilgili davalardır. Genel de nafaka üzerine olan anlaşmazlıklarda taraflardan birisi, elde ettiği varlıklarını elden çıkarma, gizleme hatta kendisini zararda gösterebilir. Bu gibi durumlarda adli muhasebeci yine tapu kayıtlarına veya banka hesap bilgilerine ulaşma hakkı yoktur.

Adli muhasebeci zimmetle ilgili davalarda, ortaklık veya hissedar davalarında vb. birçok davalarda tarafların özel yaşam ihlaliyle suçlanabileceğinden dolayı birçok hususu kontrol etme ve inceleme hakkı yoktur.

Bu türden bir hakkı olmaması da adli muhasebecilerin yetki ve görevlerine dair bir yasal düzenleme olmamasından kaynaklanmaktadır. Resmi sertifika veya ruhsatını almış bir adli muhasebeci görevi ile ilgili ve sınırlı kalmak şartıyla bankalar, cep telefonu ve normal ev iş telefonu operatörleri, gayrimenkul satan şirketler, otomobil, yat, gemi vb. araçları satan şirketler nezdinde şüpheli veya hakkında suç iddia edilen kişilerin bilgilerine ulaşma hakkı elde etmedikçe, görevini ve hizmetini gerektiği şekilde yapması mümkün gözükmemektedir. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı Türkiye özel ve/veya kamu niteliğinde adli muhasebecilik hizmetinden yeterince faydalanılması isteniyorsa muhakkak adli muhasebeci uzmanlarına dair görev, yetki ve haklarına dair yasal düzenlemelerin yapılması zorunludur. Aksi halde adli muhasebeciler yapacakları birçok araştırmalarda yetkisizlik veya yetki karmaşası sorunlarıyla karşı karşıya kalacaklardır.

BÖLÜM 4. ADLİ MUHASEBECİ MESLEĞİNİN TÜRKİYE UYGULAMASINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Adli muhasebecilik mesleğini fiilen yapan ve bunun eğitimini veren kişilerin tecrübelerinden hareketle adli muhasebeciliğin Türkiye uygulamasına yönelik tespitlerin yapılmasıdır. Türkiye’de adli muhasebecilik mesleğinin ne olduğunun, nasıl yapıldığının, ne gibi zorluklarla karşılaşıldığının açıklanması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi çalışmada amaçlanmaktadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Çalışmanın kapsamı adli muhasebecilik işini yapan uzman kişilerin adli muhasebeci olarak yaşadıkları olaylar ve karşılaştıkları zorluklardan hareketle Türkiye’deki adli muhasebecilik uygulamasına yönelik tespitlerin yapılmasıdır. Çalışmada İSMMMO Akademi’de açılan “Adli Muhasebe” kursunda eğitmenlik yapan Prof. Nejat Bozkurt’la ve bu kurstan yetişen üç üstatla ve bu konuda kitap yazmış olan uzman meslektaşla adli muhasebecilikle alakalı uygulamaya yönelik mülakat yapılmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Adli muhasebe işi yapan kişiler ile görüşme yöntemi çalışmada kullanılmıştır. Ortalama 30 dakikalık sürede Ek-9 sıralanan sorular, adli muhasebeci olan kişilere yöneltilmiştir. Görüşmede kayıt cihazı kullanılmış ve kayıt cihazına çözümlenerek verilen cevaplar metne aktarılmıştır. Yazıya aktarılan metinler görüşme yapılan kişilerle paylaşılmış ve içerik olarak teyit istenmiştir. İlgili röportajların tam metni ekte bulunmaktadır.

4.4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

Adli muhasebe, ülkemizde mesleğe yönelik henüz bir yasal düzenleme olmamasına rağmen uygulaması yaygın olmasa da var olan bir iştir. Dava desteği ve bilirkişilik olarak yer yer adli muhasebecilik hizmetine başvurulsa da suiistimal, hile ve yolsuzluk araştırmacılığında çok kısıtlı olanak ve yeterli olmayan var olan yasal düzenlemelerle örneklerine az rastlanır. Bu genelde şirket mali tablo ve işlemlerini ya da ilgili olayların evraklarına dair denetleme işinin ötesine geçememektedir. Adli muhasebeci mesleğini ülkemizde icra eden beş uzman kişilerle adli muhasebecilik üzerine yapılan görüşmeler değerlendirilecektir.

Görüşme yapılan uzman adli muhasebecilerin beşi de erkek adli muhasebecilerdir. Bu Türkiye’de yalnız erkeklerin adli muhasebeci olduklarını göstermemektedir. Piyasada adli muhasebeci işini yapan bayan adli muhasebecilere de rastlanmaktadır. Cinsiyet konusunu belirtilmesinin sebebi adli muhasebecilerin yaşadığı zorluklar içerisinde hile denetimi araştırması yaparken karşılaşılabilecek tehdit ve yaralanma riskleridir.

Görüşme yapılan kişilerden akademik unvanı yalnız bir kişi Profesör diğeri lisans mezunu kişilerdir. Ortak yönleri ise iki kişinin aynı zamanda bu işin eğitimini de veriyor olmasıdır. Diğer iki kişi ise verilen bu eğitimlerden geçmiş olmasıdır. Burada bu eğitimin özellikle adli muhasebeciliğin tanınmasında önemli bir yere sahip olan İSMMMO AKADEMİ’de yapılıyor olması özellikle belirtmelidir.

Adli muhasebecilik nedir sorusuna verilen cevaplar iki noktanın öne çıkmasını göstermektedir. Birinci kısım adli muhasebeciliğin hukuki süreçlere konu olan tarafını öne çıkartırken diğer kısım muhasebe alanında denetim noktasını öne çıkarmaktadır.

Adli muhasebeci işini kaç yıldır yapıyorsunuz sorusunu ise sırayla verilen cevaplar 15 sene -5 sene -5 sene -9 sene ve 5 senedir.

Bir adli muhasebeci işi ne kadar sürüyor sorusuna verilen cevaplar ise işin durumu, yoğunluğu ve karmaşık yapısına göre değiştiği ifade edilmektedir. Verilen cevaplarda bu süreç ekibin niteliğine ve niceliğine göre de değişmektedir. Yani ekipteki kişi sayısı ve o kişilerin bilgi ve tecrübeleri önemlidir. Bu konuda zaman olarak 6 ay olabildiği gibi 2,5 ay ve hatta 1 ayda olabilmektedir. Tabii başta belirtildiği gibi bu işin yoğunluğuna ve karmaşıklığına da bağlı bir durumdur.

Son bir sene içerisinde 3 ila 6 adet arası adli muhasebecilik işi alınmıştır. Piyasa da çok adli muhasebeci olmadığı düşünüldüğünde bu sayının ne kadar az olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Adli muhasebecinin sahip olması gereken özellikler sorulduğunda ise kimi uzman kişilerin alması gereken eğitimleri öne alırken kimi uzman kişilerde kişinin karakteristik ahlaki ve beceri özelliklerine vurgu yapmaktadır.

Adli muhasebecinin ne tür eğitimler alması gerekmektedir sorusuna verilen cevaplarda öne çıkan iyi bir muhasebe eğitimi alınmasıdır. Aynı zamanda bu alanda belli bir süre tecrübesi olması gerekmektedir. Kimisi başlı başına adli muhasebecilik özel eğitimi alması gerekir derken diğer bir uzmanımız bunu başta muhasebe denetimi olmak üzere suç bilimi eğitimi gibi eğitimler alması gerektiğini ifade etmiştir.

Adli muhasebecilik hizmetinde birçok yan alanda uzman olmak gerektiği düşünüldüğünde adli muhasebecinin bu alanların hepsinde mi uzman olması gerektiği yoksa ekibinde bu yan alanlarda uzman kişiler mi bulunması gerektiği sorusuna ise verilen cevaplar: bir adli muhasebecinin işiyle ilgili her türlü uzmanlık gerektiren hususları bilemeyeceğidir. Örneğin bir grafoloji (yazı bilimi) uzmanlığını her adli muhasebecinin bilmesi gerekmediği gibi. Ekipten bu alanda bir uzman bulunması ya da dışardan destek alması adli muhasebecinin işin yapabilmesi için yeterlidir.

Adli muhasebeci olabilmek için kaç yıl staj yapmalı sorusuna ise verilen cevaplardaki ortak noktalardan birisi: staj yapması gerekmediği ama bu işi yapan uzmanların yanında bir süre, onların gözetiminde adli muhasebecilik işini yapmaları gerektiğidir. Aslında bu cevap da staj gibi tanımlanabilir.

Adli muhasebecilik olaylarına hangi örnekler verilebilir sorusuna ise verilen başlıca cevaplar şöyledir: Çalışan hileleri, fatura hileleri, bordro hileleri ve yönetici hileleri.

Adli muhasebecinin “çalışma ilkeleri nelerdir” sorusuna verilen cevaplar ise genel olarak şöyledir. Adli muhasebeci objektif olmalı, sosyal sorumluluk sahibi olmaları, iş sahiplerine karşı iş etiğine uygun hareket etmeleri, sabırlı olmaları, sezgileri kuvvetli olması ve de dolayısıyla mesleki şüphecilik özelliğine sahip olmalarıdır.

Adli muhasebecinin bir bağımsız denetçiden farkı; bağımsız denetçi uluslararası denetim standartlarına göre işletmenin aykırı bir eylemi olup olmadığına bakarken; adli muhasebeci ise ilgili olaylarda ilgili şüphelinin bir zarara sebebiyet verip vermediğine veya zarar vermeye yönelik bir işlem olup olmadığına bakılmasıdır. Diğer açıdan adli

muhasebeci çalışma süresi olayın bitmesine bağlıdır. Bağımsız denetçi ise takvim yılını esas alarak çalışma süresi belirlemektedir. İnceleme konusu olarak bağımsız denetçi mali tabloları ve finansal işlemleri esas alırken adli muhasebeci ise mali tabloların haricinde zarar eylemi yapan kişinin kişisel posta yazışmaları dâhil banka ekstralarına dahi bakabilir. Bakması gerekebilir.

Adli muhasebecinin mali müşavirden farkı nedir sorusuna verilen cevaplar; bu noktada kimisi farklı alanlar, birbiriyle alakası yok derken diğerleri mali müşavir temelinde başta muhasebe uzmanlığını kullanarak suç unsuru aramak diye ifade edilmiştir.

Adli muhasebenin bilirkişiden farkı nedir sorusuna ise bilirkişilik adli muhasebenin alt koludur, ama adli muhasebecilik bilirkişilik demek yanlış olur olarak cevaplanmıştır. Bu soruya verilen diğer cevap ise; bilirkişinin kullandığı kaynaklar kendisine sunulan evraklar ve dokümanlardır. Adli muhasebeci ise kendisine verilmeyen evrakları ve işlemleri bulup onları inceler diye açıklama getirilmiştir.

Adli muhasebecinin çalışma süreci nasıl işler sorusuna verilen cevap; talep gelmesi ve işin bitene kadar sonuç alana kadar çalışmaların yapılmasıdır ve ücret de ona göre belirlenmektedir. Eğer baştan görülen alanın dışına ekstra alanlara taşıyorlarsa ekstra zaman ve ücret konuşulabilir. Kısaca çalışma süreci işin alınması, sözleşme yapılması, saha çalışması ve raporlama şeklindedir.

Adli muhasebeci hangi tür suçlara bakar sorusu ise; maddi ve manevi zarar veren her türlü suç ve suç unsurlarına bakar; sosyal ve ticari alanda her türlü suça bakar; parayla ilgili her türlü suça bakar; mali suçlara bakar; nadir de olsa bir cinayet aydınlatılması noktasında finansal yönleri de inceler olarak cevaplanmıştır.

Adli muhasebecinin çalışma sonucunda yazacağı rapor bir kanaat mi arz eder yoksa iddia biçiminde olur sorusuna verilen cevaplar aşağıda sıralanmıştır:

- Rapor kanaatle biter, ama raporun ekindeki deliller o kanaati somut olarak destekler.
- Eğer raporu isteyen adli merci ise kanaatle biter. Ama raporu isteyen bir şirket yöneticisi ise deliller ışığında somut ifadelerle şu kadar zarar ve kayıp var şeklinde rapor tanzim edilir.
- İddia şeklinde olur. Ekte sunulan evraklar ışığında şöyle şöyle olmuştur denir.
- Genelde kanaat olarak ifade edebilir. Ama somut bir belge, delil veya itiraf varsa tespit edilmiştir diye ifade edilir.

Adli muhasebecinin karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği zorluklar nelerdir sorusuna verilen cevaplar ise şaşırtıcıdır:

- Veriye erişememe. Türkiye’de yasal mevzuat yeterli olmadığı için bilgiye erişme hakkı kısıtlıdır.
- Rapordan olumsuz etkilenen insanların açabileceği maddi ve manevi tazminat davaları
- Tehdit edilme
- Yasal bir asgari ücret bulunması

Adli muhasebecilik hizmetinin yasal düzenlemeye ihtiyacı var mı sorusuna verilen cevaplarda ayrı bir meslek olarak yasal düzenleme olması gerektiğini savunanlar olduğu gibi, mali müşavirlik mesleğine bağlı bir uzmanlık alanı olarak yasal düzenleme olması gerektiğini belirtenlerde olmuştur.

Adli muhasebenin tanınırlığında “İSMMM MO AKADEMİ” bağlı adli muhasebecilik kursunun önemi nedir sorusuna verilen cevaplar; genel itibariyle adli muhasebe mesleğinin tanınmasında İSMMM MO AKADEMİ önemli bir yer tutsa da evvelindeki akademik makalelerin ve bu konuda verilen başka kurslarında bunda etkisi olduğu belirtilmiştir.

Uluslararası kuruluş olan ACFE’nin Türkiye de temsilciliğini yapmakta olan USİUD adlı derneğin ülkemizde yeterince tanınırlığı var mı sorusuna ise maalesef yeterince tanınmadığı ifade edilmiştir.

Adli muhasebeciliğin Türkiye’de geleceğini nasıl görüyorsunuz sorusu genel itibariyle iyimser olarak cevaplanmıştır.

BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Adli muhasebecilik isminden de anlaşılacağı üzere muhasebe merkezli bir kelimedir. İsmindeki adli kelimesi bunun adliyeye yani hukuki ihtilaflı bir konu olmuş ya da olması muhtemel bir muhasebe işlemleri üzerine bir araştırmayı, incelemeyi ve raporlamayı hedeflemektedir.

Türkiye’de adli muhasebecilik terimi iki yönlü gelişme sergilemiştir. Birincisi akademik olarak 90 yıllardan itibaren makale ve yazılarda daha sonra ise yüksek lisans ve doktora tezlerine konu olmuştur. İkincisi ise meslek olarak yazı hayatında az çok tanınmasından ve özellikle ülkemizde muhasebe mesleğinin “denetim” alanında önem kazanmasından sonra İSMMMO’na bağlı İSMMMO Akademi’de açılan “Adli Muhasebe” kursu bu konuda eşik olmuştur. Piyasadaki adli muhasebeci uzmanı olan insanların çoğu bu kurstan yetişmiştir.

Çalışmada bu kursta hem eğitmenlik yapan Prof. Nejat Bozkurt’la ve bu kurstan yetişen üç üstatla ve bu konuda kitap yazmış olan uzman meslektaşla adli muhasebecilikle alakalı uygulamaya yönelik mülakat yapılmıştır.

Adli muhasebecilik işini fiilen yapan bu uzman kişilere adli muhasebeci nedir sorusuna tek tip açıklama yapılmamaktadır. Kimisi hukuksal ihtilaflar noktasını öne çıkartırken kimisi de muhasebe denetim yönünü öne çıkarmaktadır.

Adli muhasebecilik işi ortalama 7-8 yıldır yapılmaktadır. Son bir sene içerisinde ortalama 4 adet adli muhasebe işi alınmıştır. Adli muhasebecilik işinin ne kadar sürdüğü ise işin durumu ve karmaşıklığına göre değişmektedir. Ortalama 1 ayda ile ortalama 3 ay arasında değişmektedir.

Adli muhasebeci özellikleri ve nitelikleri açısından en başta gelen özellik iyi bir muhasebeci olunmasıdır. Muhasebe temelinde hukuk, bilgisayar ve suç bilimi gibi diğer alanlarda uzmanlaşması gerektiği ifade edilmektedir. Adli muhasebecilik mesleği için mevcut muhasebe meslek yasası olan 3568 Sayılı Mali Müşavirlik Kanunu yeterli mi konusunda ise ortak kanaat bu var olan yasanın adli muhasebecilik için yeterli olmadığı ve ek düzenlemeler gerektiğidir.

Adli Muhasebecilik alanında mevcut bir üst kurum veya bir birlik yoktur. Usuid adli uluslararası suistimal ve inceleme uzmanları derneği ise muhasebe ve denetim piyasasında yeterince tanınırlığı olmadığı ortak kanaat olarak ifade edilmiştir.

Adli muhasebecinin karşılaştığı zorluklar iki noktada toplanmaktadır. Birincisi bilgiye ulaşma, ikincisi ise adli muhasebecinin can ve çalışma ortamı güvenliğidir

Adli muhasebecilik bir meslek mi ya da yoksa muhasebe mesleğinin altında bir uzmanlık alanı mı olduğu tartışma konusu olmuştur. Ama kesin olan bir husus, adli muhasebecilik yapan kişinin muhasebe bilgisinin çok iyi olması gereğidir. Adli muhasebeci adeta bir dedektif gibi araştırma ve inceleme yaparken çalışmalarını öncelikle muhasebeci gözlüğüyle ve perspektifi ile yapmalıdır.

Adli muhasebecilik çok tanınan ve bilinen bir mesleki uzmanlık alanı değildir. TÜRMOB ile ACFE'nin Türkiye temsilcisi olan USUID'un işbirliği içerisinde eğitim, sertifika programları ve çeşitli sempozyumlar düzenlemesi, adli muhasebeciliğin tanınması için faydalı olacaktır.

Ülkemizde adli muhasebecilik yapmak için yeterli imkânlar ve yasal düzenlemeler henüz yoktur. Dolayısıyla adli muhasebeci, normal mevzuat ve yasal düzenlemeler çerçevesinde araştırması gereken birçok hususu inceleyecek yetkiye ve hakka sahip değildir. Örneğin haksız kazanç sağladığını düşündüğü bir şirket ortağının ya da çalışanın kişisel banka kayıtlarına bakma yetkisi yoktur. Kredi kartı ekstraları bilgisine ulaşma hakkı ve yetkisi yoktur. Ülkemizde adli muhasebeci kendi özel imkânları çerçevesinde bu türden özel kişisel bilgileri bir şekilde temin etse dahi öncelikle özel hayatın gizliliği başta olmak üzere birçok yasal açıdan başı ağrıyabilecektir.

Adli muhasebecinin önemli ayaklarından birisi olan hile denetimi ve yolsuzluk araştırmasında ise adli muhasebeci kendisine sunulan evraklardan ziyade göz önünde olmayan gizlenen ve perdelen iş ve işlemleri incelemesi gerekir. Buda muhasebecinin sıradan bir muhasebe denetimi işinin çok ötesinde adeta bir mali dedektiflik denilen bir araştırma içerisinde olmasını gerektirir.

Görünen evrakların ve bilgilerin çok ötesinde inceleme ve araştırma yapması için adli muhasebecinin yasal yetki ve haklara sahip olmasıyla anlam kazanacaktır. Bu yasal düzenleme yapılana kadar adli muhasebeci ek-2 de vekâletname örneğinde görüleceği üzere şirket yöneticisinin ve çalışanlarının özel yaşamına dair araştırma yapması için ilgili araştırma ve inceleme konusu olabilecek kişilerin kendisinden resmi izin almakla mümkün olabilecektir. Kimi zaman bu bilgilere ulaşmak dahi ne yazık ki bir şirkette yolsuzluk ve hile yapıldığını tespiti için yeterli olmamaktadır.

Adli muhasebeciler mevcut yasal düzenlemeler ışığında meslek konusu olan dava destekleri ve bilirkişilik konularında kısmen hizmet verebilmektedir. Bu hizmette 3568 sayılı Mali Müşavirlik Kanunu kapsamındadır. Adli muhasebeciliğin üçüncü ve önemli konusu olan hile ve yolsuzluk denetiminde ise sadece kendisine sunulan belgeler kapsamında araştırma ve inceleme yapabilmektedir. Bu da hileyi yolsuzluğu ortaya çıkarmak için yeterli değildir. Dolayısıyla başta Türk Ticaret Kanunu, Türk Ceza Kanunu olmak üzere ilgili kanunlarda adli muhasebeciliğe dair düzenlemelere yer verilmelidir. Özellikle Mart 2016'da TBMM'ye sunulan Bilirkişilik Kanununda adli muhasebecilere dair düzenlemelere yer verilmesinde önemli faydalar vardır. 6100 Sayılı HMK da yer alan "Uzman Görüşü" nün yer alması adli muhasebecilik mesleğinin geleceği için faydalı ama yeterli değildir.

Adli muhasebecilerle ilgili kanuni düzenlemeler yapılırken muhasebe alanında Maliye Bakanlığı, hukuk alanında Adalet Bakanlığı ve suçluyu belirleme ve yakalama alanında ise de İçişleri Bakanlığı ilgili uzmanları başta olmak üzere bu bakanlıkları ilgilendiren mesleki kurumlarla işbirliği yapılarak ve istişare edilerek ortak çalışma yapılmalıdır. Aksi halde yapılacak olan düzenlemelerin, adli muhasebecilik ile ilgili uygulamalarda eksikliklerin olacağı baştan görülmelidir.

Adli muhasebeciler hukukla beraber en başta muhasebe merkezli bir uzmanlık alanı olduğu için 3568 sayılı Mali Müşavirlik Meslek Yasasında kapsamında bir uzmanlık alanı olarak düzenlemelere yer verilmelidir. Bu düzenleme içerisinde belli bir süre staj ya da deneyim şartı aranması gerektiği, adli muhasebeciliğin hizmet kalitesi açısından önemli bir husustur.

KAYNAKLAR

Kitaplar:

- [1] Aykın, H., & Sözmen, H. (2009). *Terörün Finansmanı*. Ankara: Mali Suçları Araştırma Kurulu.
- [2] Bozkurt, N. (1998). *Muhasebe Denetimi*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- [3] Bozkurt, N. (2011). *“İşletmelerin Kara Deliği Hile-Çalışan Hileleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- [4] Gülten, S., & Kocaer, İ. (2010). *Adli Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Ankara Ofset.
- [5] Güredin, E. (2000). *Denetim*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- [6] Mahmutoğlu, F. (2003). *Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Makaleler:

- [1] ACFE. (2014). *İş Suistimalleri ve İstismar Üzerine Uluslararası Rapor*. İstanbul: Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Derneği (USIUD).
- [2] Aksoy, T. (2005, Eylül). U.arası Denetim Standartlarına Geçiş Sürecinde AB Denetim Muktesabatı ve Yeni AB sekizinci Denetim Direktif Tasarısına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Muhasebe Bilim Dünyası*, 7(3), 31-67.
- [3] Aktaş, H., & Kuloğlu, G. (2008). Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*(25), 101-120.
- [4] Arzova, B. (2003). “İşletmelerde Çalışanlar Tarafından Yapılan Hilelerin Kırmızı”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 120-124.
- [5] Başpınar, A. (2004). Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış. *Maliye Dergisi*, 53-56.
- [6] Bozkurt, N. (2000a, Ağustos). İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler. *Yaklaşım Dergisi*(92), 56-57.

- [7] Bozkurt, N. (2000b, Ekim). Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan. *Yaklaşım Dergisi*(94).
- [8] Bozkurt, N. (2000c, Nisan). Mali Tablolar İşletme Yönetimi Tarafından Yapılan Muhasebe Hileleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(12), 16.
- [9] Çabuk, A., & Yücel, E. (2012, Ekim). Adli Muhasebecilik Mesleğinin Türkiye'deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 73-80.
- [10] Çakır, M. A. (2015). Adli Muhasebecilik Mesleğinin İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 95-103.
- [11] Çankaya, F., & Gereken, B. (2009). Hile Denetçiliği Mesleği ve Sertifikalı Hile. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*(28), 96.
- [12] Erdoğan, M. (2001). Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında Benford Yasası. *Muhasebe ve Denetime Bakış*.
- [13] Gülten, S. (2010). Adli Muhasebe Kavramı ve Adli Muhasebe Mesleği. *Ankara Barosu Dergisi*, 3.
- [14] Haftacı, V., & Cemkut, A. (2011). Yeni Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Muhasebe Mesleğini İlgilendiren Genel Düzenlemeler. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 1-16.
- [15] İtişgen, R. (2013). Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXXI, 639-672.
- [16] Karacan, S. (2015). Hukuk ile Muhasebenin Keşime Noktası: Adli Muhasebe. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 108.
- [17] Karacan, S. (2012). Hukuk ile Muhasebenin Keşime Noktası: Adli Muhasebe. *Uluslararası İktisadi ve İdari İnceleme Dergisi*, 3.
- [18] Kasap, M. (2013). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Aklama Suçuyla Mücadele. *Çankırı Üniversitesi İİBF Dergisi*, 121-132.
- [19] Kaya, U. (2005). Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*(1), 49-64.
- [20] Kırlioğlu, H., & Akyel, N. (2004). Enron Sonrası Bağımsız Denetimde Yaşananlar. *Muhasebe ve Finans Dergisi*, 32.
- [21] Özbireckli, M., & Süslü, C. (2005, Temmuz). Bağımsız Denetim Firmalarının Yolsuzluk Riski Faktörlerini Değerleme Uygulamaları ve Türkiye'deki Bağımsız

- Denetim Firmaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma-1. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(27), 70.
- [22] Öztop, B. (2010). Yeni Tür Dedektif: Adli Muhasebeci. *Turkishtime*(96), 86-89.
- [23] Pazarçeviren, S. (2005). Adli Muhasebecilik Mesleği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2).
- [24] Şavlı, T. (2014). Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim Süreci. *XI Uluslararası Denetim Sempozyumu*. Antalya: İSMMMO.
- [25] Şentürk, F., & Kasap, M. (2013). Beyaz Yaka Suçları ve Finansal Yolsuzluklar. *Çankırı Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 143-167.
- [26] Toraman, C., Abdioğlu, H., & İşgüden, B. (2009). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları. *Afyon İ.İ.B.F. Dergisi*, 17.
- [27] Uçan, Ö. (2007, Ekim). Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 38-45.

Kanunlar, Tebliğ ve Standartlar:

- [1] 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- [2] 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu
- [3] 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- [4] 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun
- [5] 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
- [6] 4734 Sayılı İhale Kanunu
- [7] 4857 Sayılı İş Kanunu.
- [8] 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununu
- [9] 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu.
- [10] 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
- [11] 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- [12] 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
- [13] 5841 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
- [14] 6098 Türk Borçlar Kanunu
- [15] 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
- [16] 6331 İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
- [17] 6632 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

- [18] (1992). 1 Seri No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği. Ankara: Maliye bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı.
- [19] (2006). *Sermaya Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ*, Seri: X, No: 22,. Sermaye Piyasası Kurulu. Ankara: 26196 sayılı Resmi Gazete.

Tezler:

- [1] Akal, C. (2014). *Adli Muhasebe ve Adli Muhasebe Mesleğinin Ne Olduğu, Denetim Sektöründe Farkındalığı ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler Üzerine Bir Değerlem* (Cilt 5). İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [2] Altınsoy, M. (2011). *Adli Muhasebecilik ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [3] Akyel, N. (2009). *Adli Muhasebecilik ve Türkiye'de Uygulanabilmesi İçin Altyapı Bileşenlerinin Mevcut Durumu, Değerlendirilmesi ve Öneriler*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- [4] Balcı, M. (2014). *Adli Muhasebe, Uygulamaları ve Günümüzdeki Durumu*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [5] Çoşkun, A. (2013). *Adli Muhasebede Farkındalık; Türkiye'de Bağımsız Denetim Şirketleri Üzerine Bir Araştırma*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- [6] Demir, S. (2015). *Bağımsız Denetimde Hata ve Hilelerin Adli Muhasebe Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi.
- [7] Göksu, S. (2011). *Adli Muhasebe Kapsamında Çalışan Hileleri ve Kars İlinde Adli Vakaları Analizi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [8] Kuloğlu, G. (2007). *Adli Muhasebe Kapsamında Kredi Kartı Dolandırıcılıkları ve Türkiye Örneği*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

- [9] Kurt, A. (2013). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Perspektifinde Adli Muhasebecilik Mesleğine Bakış*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [10] Küçük, İ. (2008). *Finansal Raporlamada Hile-Manipülasyon ve Önlenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- [11] Pala, F. (2011). *Adli Muhasebe Mesleği ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi.
- [12] Pehlivan, A. (2010). *Adli Muhasebe Eğitimi ve Türkiye'de Adli Muhasebe Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- [13] Saçaklı, Y. (2011). *Adli Muhasebecilik Perspektifinde Türkiye'deki Üniversitelerde Muhasebe Denetimi Eğitimi ve Öneriler*. Afyonkarahisar: AfyonKocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [14] Şahin, B. (2011). *Adli Muhasebecilik Mesleği ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [15] Uğurlu, Y. (2013). *Adli Muhasebeye Mesleğinde Mahkemeye Yönelik Uygulamalar ve Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksel Lisan Tezi.
- [16] Yücel, E. (2011). *Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi.

Elektronik Yayınlar/İnternet:

- [1] Web_01. (2015, 06 15). *Adli*. TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5522c750165771.27402256 adresinden alındı
- [2] Web_02. (2015, 12 20). *Hukuk*. 2015 tarihinde TDK: http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5676ec50af4c84.41633900 adresinden alındı

- [3] Web_03. (2015, 12 20). *Denetim*. TDK: http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5676ed2850a0c8.89014682 adresinden alındı
- [4] Web_04. (2015, 12 20). *Kriminoloji*. 12 20, 2015 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5676fc2e83c716.13147574 adresinden alındı
- [5] Web_05. (2015, 12 20). *Psikoloji*. Aralık 20, 2015 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=PS%C4%B0KOLOJ%C4%B0 adresinden alındı
- [6] Web_06. (2015, Aralık 20). *Grafoloji*. Aralık 20, 2015 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5676fd30bc3268.99477729 adresinden alındı
- [7] Web_07. (2015, Aralık 5). *Usiud*. Aralık 5, 2015 tarihinde CFE Sertifikasyon: <http://www.usiud.org/index.php?ktg=nav&syf=statik&pg=sertifikasyon&mode=0> adresinden alındı
- [8] Web_08. (2015, Aralık 5). *Vizyon ve Misyonumuz*. Aralık 5, 2015 tarihinde Web_7: http://www.usiud.org/index.php?ktg=nav&syf=statik&pg=vizyon_misyon&mode=0 adresinden alındı
- [9] Web_09. (2011, 09 02). *Muhasebenin Sherlock Holmesleri- FRC*. Eylül 02, 2011 tarihinde Sabah Gazetesi: <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2011/09/02/muhasebenin-sherlock-holmesleri?paging=2> adresinden alındı
- [10] Web_10. (2015, 12 29). *FAC ilk Aktif Hile Denetim Firması*. 12 29, 2015 tarihinde FAC: <http://www.fac.com.tr/tr/hosgeldiniz/> adresinden alındı
- [11] Web_11. (2015, Aralık 20). *Suistimal*. Aralık 20, 2015 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56770ad7c24c09.33747463 adresinden alındı
- [12] Web_12. (2015, Aralık 20). *Web_10*. Aralık 20, 2015 tarihinde Hile: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56770adecfa923.63828090 adresinden alındı
- [13] Web_13. (2015, Aralık 20). *TDK*. Aralık 20, 2015 tarihinde Yolsuzluk: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56770b7321cfe1.09020040 adresinden alındı

- [14] Web_14. (2015, Aralık 10). *İç Denetimin Tanımı*. Aralık 10, 2015 tarihinde Tide: <http://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=IcDenetiminTanimi> adresinden alındı
- [15] Web_15. (2015, 11 20). *İlyas, Kocaer*. <http://www.adli-muhasebe.com/>: http://www.adli-muhasebe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=13:oernek-makale-1&catid=2:makaleler&Itemid=7 adresinden alındı
- [16] Web_16. (2015, 10 22). *TDK*. İhale: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0HALE adresinden alındı
- [17] Web_17. (2015, 10 22). *Arslanoğlu, Sipahi*. Vergide Gündem: http://www.vergidegundem.com/files/makale3_0cak07.doc adresinden alındı
- [18] Web_18. (2015, 10 22). *TDK*. Boşanmak: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.568c0e680ee2a8.57763304 adresinden alındı
- [19] Web_19. (2016, Mayıs 01). *Karşılıksız Çek Bilgileri*. mayıs 01, 2016 tarihinde TBB Risk Merkezi: <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23> adresinden alındı

EKLER

Ek.1. Örnek Rapor

Sayın Muhsin Bilgi'ye Örnek Rapor için teşekkürlerimizi sunarız.

Rapor Tarihi: 15.10.2015

HİLE-SUİSTİMAL VE YOLSUZLUK DENETİM RAPORU

KONUSU:

ADA KİMYA A.Ş ŞİRKETİNDE Yönetici AHMET Y. tarafından yapıldığı iddia olunan yapılan HİLE –SUİSTİMAL VE YOLSUZLUK işlemlerinin denetimin yapılması ve tespitlerin raporlanmasıdır.

İDDİA

İstanbul Vergi Dairesi mükellefi - 111 222 3344 Vergi Numarası olan ADA KİMYA A.Ş Ataşehir -İstanbul adresinde faaliyet gösteren ŞİRKET 2004 yılından itibaren ticaret yapmakta olup bu işletmede YÖNETİCİ – şirket idari ve ekonomik işlemlerini yapan AHMET Y. tarafından hem şirkete ait ekonomik varlıklar üzerinde yapıldığı iddia olunan hile, suistimal ve yolsuzluk iddiasının araştırılmasıdır.

YASAL DAYANAKLAR VE DELİLLER

- 1- Ada Kimya. A. Ş Kanuni Yasal Defterleri
- 2- Ada Kimya A.Ş. Ait Yasal Satış Faturaları- Tahsilat Makbuzu
(2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010)
- 3- Banka Ekstreleri

AHMET Y. HAKKINDA BİLGİLER

Şirkette 10 yıldır YÖNETİCİ görevinde ve şirket ortakları ile yakınlığı olan bir kişi,
İkamet adresi yer: Kadıköy -İstanbul

YAPILAN İŞLEMLER

Ada Kimya A.Ş şirketine ait tüm kayıtlar üzerinde;

Adli Muhasebe –Hile Denetimi inceleme yapılması talebi ile yapılan hizmet sözleşmesine istinaden, tarafımıza tevdi edilen görev gereği, işletmenin kanuni kayıtları, faturaları, bankaları ve diğer tüm evrakları üzerinde, çeşitli adli muhasebe teknikleri kullanılarak inceleme yapılmaya başlanmıştır.

İşbu Şirket e ait resmi kayıtlarında çeşitli hile metotları kullanılarak USULSÜZLÜK-YOLSUZLUK ve SUİSTİMAL' in AHMET Y. tarafından yapılıp yapılmadığı, mevcut işletmeyi zarara uğratıp uğratmadığı hakkında rapor tanzim edilmesi hedeflenmiştir.

Yukarıda belirtilen hususların ADA KİMYA A.Ş şirketine ait kayıtlarda ve mevcut işletmenin ekonomik gücünü zarara uğratıp uğratmadığı hususlarının olup olmadığı hakkında çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Tarafımızca yapılan inceleme sonucu, mevcut delillere dayanılarak talepler doğrultusunda rapor hazırlanmıştır.

Rapordaki temel hedef; Şirket adına kayıtlı şirketin resmi defter ve belgelerinde ve banka kayıtlarında, iktisadi işler için kestiği faturalarda ve tahsilat makbuzlarında yapılan inceleme sonucunda, iktisadi işletme ekonomik olarak çeşitli Hile –Suistimal ve Yolsuzluk yöntemleri ile zarara uğratma, ekonomik hayata zarar verme ile kendi nam ve hesabına menfaat sağlama suretiyle işletmeyi iktisaden zor duruma düşürme ve ekonomik zarar verme işlemlerinin tüm tespitlerinde Medeni Kanun – Borçlar Kanunu ve Vergi Kanunları mevzuatları açısından değerlendirerek, delillerle ve yapıma yöntemleri ile konuyu açıklığa kavuşturup, rapor haline getirmektir.

Yapılan inceleme; alanında tecrübe ve sertifika sahibi Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanları ile araştırılması, incelemesi ve delilleri ile de kanıtlanmak suretiyle, rapor haline getirilmiştir.

İnceleme konusunu oluşturan ve olayın aydınlatılmasında esas teşkil eden temel varsayım olarak; işgal konusunda görevi suistimal, nitelikli hırsızlık, güveni kötüye kullanma, nitelikli dolandırıcılık gibi fiillerin, muhasebe ve banka kayıtlarında yanıltıcı transferler, yetkisiz imzalar, varlıkların kişisel hesaplara aktarımı, şahsi tahsilatların sebebiyle haksız zenginleşmenin olup olmadığı hususları detaylı şekilde tarafımızca araştırılmış, incelenmiş ve raporlanmıştır.

YAPILAN İNCELEME

BAĞIMSIZ ADLİ MUHASEBE UZMANI olarak; konunun taraflarca objektif inceleme ölçüleri çerçevesinde, ilgili tarafın Kanuni Defterlerinin, yıllık satış ciro hasılatlarının ve ödemelerinin bu özel denetim yoluyla detaylı inceleme yapılarak aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

01.01.2006-30.04.2011 Tarihleri arasında ADA KİMYA A.Ş ünvanlı şirkete adına kayıtlı XXX Vergi Dairesi – 111 222 3344 Vergi numarası ile Yeni Çamlıca Mah. Cad. N:99 Ataşehir-İstanbul adresinde ticari faaliyet yapan firma, hükmü şahsında iktisadi ve ekonomik işlemlerinden vergisel-borçsal ve hukuki sorumlu adına yetkili olarak görülmediği halde; kendisine Kanuni Noter Vekaletnamesi - Özel Yetkilendirme Sözleşmesi olmaksızın sadece yetkili olması nedeniyle kendinde zımnen yetkili addedilerek tüm işletmenin ekonomik ve iktisadi işlemlerini sevk ve idare ederek, imzalar atarak, banka hesaplarını kendi nam ve hesabına para transferi yaparak hukuksuz şekilde kullanımına sebep veren, şahsi nam ve hesabına menfaat sağlamak içerikli işlemleri gerçekleştirerek, şirketi ekonomik zarar ve ziyana sebep verecek fiil ve davranışlarda bulunarak, şirket içi güven ve ilişkiyi kendi menfaatleri doğrultusunda kullanma suretiyle HİLE - SUİSTİMAL VE YOLSUZLUK işlemlerini AHMET Y. tarafından gerçekleştirildiği, yapılan araştırmalar ve evraklar üzerindeki incelemeler neticesinde aşağıda detaylı şekilde tespitlerle ortaya konulmuştur.

TESPİTLER

A-Ahmet Y. Şirketin dışarıdan atanmış ve fiili müdürü olup, şirkete ait işlere başladığından itibaren Ahmet Y.'nin şirkete ait hesaplardaki parasal hareketlerde göze çarpan fark edilebilir derecede dâhili artışlar gözlenmektedir. Tamamen banka hesaplarına yönelik yapılan araştırmamızda, Şirket e ait olan ortak hesaptan ya da şirketin e ait cari hesap müşterilerden havale şeklinde gelen parasal tutarların direkt şahsi hesabına aktarımının gerçekleştiği açıkça görülmektedir.(EK:1 Dosya)(Örnek Yıl Banka Hesap Hareketleri 2010 yılı)

B- Ahmet Y. 15/10/2003 tarihi itibarıyla Kozyatağı Mah. İstanbul Cad. Sivaslılar Sitesi B Blok No:10 D:4 Kozyatağı- Kadıköy – İstanbul adresindeki şirket misafirlerine tahsis ettiği daireyi kendi dost ve akrabalarına tahsis ettiği,

C- Şirkete ait l kredi kartı (Finansbank kredi kartı ile ailevi harcamalarının karşılandığı görülmektedir. Ahmet Y.'a maaş hesabı hareketlerinde işletmeye ait harcamaların olmadığı görülmektedir. (Ek-3 Finansbank Kredi Kartı Hesap Özeti)

D-Şirkete ait vergi borçlarının ödenmek üzere Ahmet Y. tarafından şirket kasasından bedelleri nakit olarak alındığı fakat ilgili vergi idaresine ödenmediği ve birikmiş vergi borcundan dolayı şirkete ödeme emirlerinin geldiği, daha sonraları vergi dairesine taksitlendirme yaptırmıştır. (Ek-4 Dosya Vergi Taksitlendirme Cetveli)

E- Şirkete ait İş bankası Hesabından Ahmet Y. Yapı Kredi Bankasından şahsına almış olduğu tüketici kredisinde kredi hesabına geri ödenmek koşulu ile gönderilen havaleler, Ahmet Y. tarafından Şirkete iade edilmeyen ödemeler olarak aşağıda dökümü yapılmıştır. Toplam; 4.970,00.-TL dir. (Ek-5 Dosya Ahmet Y. Kredi Ödeme Ekstresi)

F- Ahmet Y. için yapılan hastane masraflarının, Şirkete ait kredi kartı ile ödenip iadesi ise özel sigorta firması tarafından Ahmet Y. Vakıfbank şahsi hesabına yapılan ödemeler;

Ahmet Y. adına yapılan Özel Sağlık Harcamaları bu harcamaların bedelleri özel sağlık sigortası tarafından Ahmet Y. Vakıfbank Hesabına 2011 yılında iade edilmiştir. İş bu toplam 1.371,26 TL Ahmet Y. tarafından Şirkete iade edilmemiştir.

Ekleri sunulan, evraklarda tespit edilen, para hareketleri her ne kadar suistimal konusu olmasa da, Şirket tarafından, ayrıca yapılan tüm harcamalar, Ahmet Y 'nın şahsına yönelik harcamalardır. Bundan dolayı alacak konusu yapılabilir. (Ek-1 ile Ek-6 Dosyaları)

YAPILAN SUİSTİMALLER

1- Şirket Adına Ait Tüm Resmi Faturaların Satış İşlemleri Ahmet Y. Tarafından İmzalı Şekilde Tanzim Edilerek Yapılan Yetkisiz İşlemler;

SATIŞ FATURA CİROLARI;

ADA KİMYA A.Ş.'nin Yıllara Göre Satış Ciroları

YILLAR	2006	2007	2008	2009	2010
SATIŞ CİROLARI	22.558,21	54.687,49	67.629,67	87.642,84	116.975,19
DETAYLI EKLER	EK-7/1 DOSYA	EK-7/2 DOSYA	EK-7/3 DOSYA	EK-7/4 DOSYA	EK-7/5 DOSYA

YUKARIDAKİ YILLARA AİT SATIŞ DÖKÜMLERİ EKİLİ LİSTELERDE GÖRÜLMEKTEDİR.

2006 - 2010 Yılların da 349.493,40 TL gerçekleştirmiştir.

İş bu cirolardan elde edilen tahsilatlar bankalar hesabına elden Tahsilat Makbuzu karşılığı ve elden nakit alınarak tahsil edilmiştir. Tüm bu satışların satış faturalarında ve Tahsilat Makbuzlarında Ahmet Y.nın imzası bulunmaktadır. Adeta Ahmet Y., Şirket kendi işletmesi gibi kullanmıştır.

Ada Kimya –Şirketinde imza yetkisi ve vekâletname olmadığı halde tüm resmi işlemler AHMET Y. tarafından gerçekleştirilmiştir.

SATIŞ FATURALARINA AİT AHMET Y. İMZALI TAHSİLAT MAKBUZU İLE YAPILAN USULSÜZ TAHSİLATLAR 2006-2007-2008 YILLARINA AİT YAPILAN TÜM TAHSİLATLAR İŞLETME KASASI VE BANKA HESAPLARI DIŞINDA KAYIT DIŞI KALMIŞTIR.

Ahmet Y. imzalı faturalar karşılığı firmalardan tahsilat makbuzu ile tahsil edilen bedeller, Şirket yetkililerinin ve ortakların haberi olmadan ve işletmeye dâhil edilmeden ve sadece kendi uhdesinde, tasarrufunda kullanılan miktarlar; Toplam 83.912,68 TL'dir. Buna ilişkin Tahsilat Makbuz detayları ekli listededir. Makbuzların İncelenmesi sonucu muhasebe tahsilat usulleriyle işletme de SUİSTİMAL YAPILARAK şahsi nam ve hesabına tahsilat yapılarak şirket zarara uğratılmıştır.

(Ek -8 Dosya Listede detaylar verilmektedir.)

2- ADA KİMYA A.Ş şirketine AİT SATIŞLAR KARŞILIĞI BANKA HESABINA YATIRILAN TUTARLAR

Şirkete AİT ORTAK BANKA HESABINDAN AHMET Y. şahsi HESABINA YAPILAN PARA TRANSFERLERİ;

İşletmeye ait Vakıfbank Ataşehir Şubesi 001122334455 00 numaralı ortak şirket hesap hareketleri incelendiğinde; yıllar itibariyle AHMET Y. tarafından ortak hesaptan Ahmet Y. – Vakıfbank- Pendik Şubesi - 22334455 No'lu şahsi hesabına virman yapılan para hareketleri aşağıdaki tabloda icmalen belirtilmiştir. (EK -9 tabloda detaylar görülmektedir) Özet olarak yıllara göre Ahmet Y. tarafından yapılan ve şahsi hesabına aktarılan toplam tutarlar.

Vakıfbank XXXX no lu hesabın (01.01.2006-20.08.2010) Dönemi Hareketleri

SIRA NO	YILLAR	ORTAK HESABA YATAN TUTAR (TL)	AHMET Y.HESABINA YAPILAN TRANSFERLER(TL)
1	2008	38.763,43	37.827,32
2	2009	63.752,45	55.887,81
3	2010	80.170,47	79.437,39
	TOPLAM	182.686,35	173.152,52

Ahmet Y. toplam 173.152,52 TL. Şahsi hesabına transfer ederek zimmetine geçirmiştir. Banka hareketlerinin incelenmesi sonucu; ortak banka hesaplarından şahsi hesaplarına nakli –para transferi usulleri ile şirketin nakitlerini şahsi nam ve hesabına havaleler yaparak şirketi zarara uğratmış olduğu tespit edilmiştir.

ADA KİMYA A.Ş.'nin müşterilerinin Ahmet Y. şahsi hesabına yapılan banka havaleleri

Sıra No	Ahmet Y. – Vakıfbank (özel hesabı) Pendik -11223344 Hesap		
	Tarih	Kimden Geldiği	Tutar
1	26.01.2010	Ömer Sar	607,00
2	04.06.2010	Trend Altınay	632,95
3	08.06.2010	Ömer Sar	793,00
4	03.08.2010	Ömer Sar	1.400,00
5	04.08.2010	Trend Altınay	1.000,00
6	24.08.2010	Ömer Sar	652,00
7	07.09.2010	Trend Altınay	3.140,00
	Toplam		8.224,95

(Ek-10/1 DOSYA)

Ada Kimya A.Ş Şirketi Müşterilerince Ahmet Y. Şahsi Hesabına Yapılan Banka Havaleleri (İşbankası Pendik Subesi Hesap No: 1122334455)

Sıra No	Ahmet Y.- İşbankası (özel hesabı) Pendik şubesi- 11223344 Hesabına		
	Tarih	Kimden Geldiği	Tutar (TL)
1	10.03.2008	Ömer Sar	100,00
	TOPLAM		100,00

(Ek-10/2 Dosya)

D-Ada Kimya A.Ş Şirketinin Müşterilerince Ahmet Y. Şahsi Hesabına Yapılan Banka Havaleleri (Yapı Kredi Pendik Şubesi Hesap No: 888997766) ; (Ek-10/3 Dosya)

Sıra No	Ahmet Y.- Yapı kredi (özel hesabı) Pendik şubesi- 888997766 Hesabına (dönemi 07/01/2008-01/03/2010)		
	Tarih	Kimden Geldiği	Tutar (TL)
1	14.02.08	Metin Oğlu Sistaş	500,00
2	28.04.08	Trend Altınay	721,00
3	21.05.08	Hatice Lek	1.417,00
4	13.06.08	Varol İlaç	1.766,96
5	26.06.08	Trend Altınay	2.406,00
6	16.10.08	Xx Kimya	938,82
	TOPLAM		7.749,78

E-Şirkete Ait Ortak Banka Hesabından Ahmet Y. Şahsi Hesabına Yapılan Ve Ahmet Y.L Şahsi Hesabından Ortak Hesaba Yapılan Para Transferleri Karşılaştırılması ; (Ek:11 Dosya)

Vakıfbank Ortak Hesaptan Ahmet Y. Vakıfbank Hesabına Aktarılanlar					
Tarih	Ortak Hesaba Gelen	Tutar(TL)	Giden Tarih	Hangi Hesaba Gönderildiği	Tutar(TL)
			24.11.06	Ahmet Y.0112345 no lu hesabına	48,00
09.03.2009	Ahmet Y. dan gelen	130,00	14.03.09	Ahmet Y. 11123344 no lu hesabına	120,00
21.04.2009			21.04.09	Ahmet Y.0123451 no lu hesabına	85,00
22.06.2009	Ahmet Y. dan gelen	352,00			
22.06.2009	Ahmet Y. dan gelen	278,00	23.06.09	Ahmet Y. 234543 no lu hesabına	200,00
			24.06.09	Ahmet Y. 0123454301 no lu hesabına	100,00
			24.06.09	Ahmet Y. 0133445551 no lu hesabına	100,00
			06.07.09	Ahmet Y. 02344501 no lu hesabına	4,00
			01.02.10	Ahmet Y.234543401 no lu hesabına	141,86
			19.02.10	Ahmet Y.1343454 01 no lu hesabına	132,00
			15.03.10	Ahmet Y. 234323401 no lu hesabına	400,00
			15.03.10	Ahmet Y.22323451 no lu hesabına	40,40
22.03.2010	Ahmet Y. dan gelen	455,00	22.03.10	Ahmet Y.1234345601 no lu hesabına	455,00
	Toplam	1.215,00 TL			1.826,26
	Bakiye Suistimali				611,26

F-Şirkete Ait İşbankası Bankomat Hesabından Nakit Çekilen ve Ada Kimya A.Ş Şirketine Ait Vakıfbank Banka Hesabına Yatan ve Daha Sonra Ahmet Y. Tarafından Şahsi Hesabına Yapılan Usulsüz Para Transferleri ; (Ek:12 Dosya)

ŞİRKETE AİT KART HESABINDAN VAKIFBANK ORTAK HESABINA YATAN VE AHMET Y. TARAFINDAN KENDİ ŞAHSİ HESABINA YAPILAN TRANSFER				
Tarih	Kredi Kartı	Tutar	Kime Gönderildiği	Tutar(TL)
14.11.2008	Şirkete ait iş bankası kredi kart 11123444400 nolu bankomat ile yatan	2529,31	Ahmet Y .3456701 nolu hesaba	2.530,00 TL
	TOPLAM SUİSTİMAL			2.530.00

G-Ahmet Y. 'A Ait 53 Tz 05 Plakalı Araca Ait Kasko Ödemelerinin Şirkete Ait Axess Gold Kredi Kartı İle Yapılan Ödemeler ; Toplam : 1.260 Tl İade Edilmesi Gereken Bedel Tespit Edilmiştir.Aşağıdaki Tabloda Detaylar Verilmiştir. (Ek:13 Dosya)

K —Şirket ortağının ve şirket müdürüne ait ŞAHSİ İŞBANKASI BANKOMAT HESABINDAN NAKİT ÇEKİLEN VE ADA KİMYA şirketine AİT VAKIFBANK BANKA HESABINA YATAN VE DAHA SONRA AHMET Y.L TARAFINDAN ŞAHSİ HESABINA YAPILAN USULSÜZ PARA TRANSFERLERİ ; (EK:14 DOSYA)

2007-2008 Yıllarındaki tüm satış faturaların tanzimi, tahsili Ahmet Y. in insiyatif ve imzasıyla olduğundan ve işletmenin en büyük müşterisi Tor İlaç A.Ş . ile yapılan hesap mutabakatında yukarıdaki tarih ve miktarları verilen bakiyelerin banka havalesi olmaksızın Ahmet Y. tarafından elden nakit olarak tahsil edildiği ve işletme kasasına dahil edilmediği görülmekle, toplam 2007-2008 yılları miktarı : **31.388,56 TL olup, 2009-2010-2011 yıllarında bu türden bir suistimal tespit edilmemiştir.**

2009 YILINDA KAYIT DIŞI HAREKETE RASTLANMAMIŞTIR.2010 VE 2011 Yıllarında Banka havaleleri şirket ortak ve müdürleri tarafından

gerçekleşmiş olup, böylece bu yıl içinde hesaplar arasında suistimale rastlanılmamıştır.

SONUC

ADA KİMYA A.Ş şirketinin mal satışlarından, müşterilerinden tahsil ettiği ekonomik kazançlardan, değişik şekilde HİLE-SUİSTİMAL VE YOLSUZLUK teknikleri kullanarak AHMET Y. şahsi nam ve hesabına, şirket k değerlerini hiçe sayarak, güveni zedeleyerek ve işletmenin ekonomik varlıklarından haksız şekilde kazanç sağlayarak kendisine haksız menfaat sağlamıştır.

Tüm ekli deliller değerlendirildiğinde;

I-AHMET Y. nin ADA KİMYA A.Ş şirketinde yetkisiz- vekâletsiz ve güveni kötüye kullanarak sevk ve idare ederek zarara uğrattığı,

II- Şirketin Kanuni Defterlerindeki satış hasılatlarının 2006-2010 yıllarında kanuni sürelerinde noter tasdikli defterlere yazılmış olduğu, kayıtların delil niteliği taşıdığı, kanuni İşletme Defterlerindeki hasılatların tahsilatı ve bankalar hesapları Hile - Suistimal ve Yolsuzluk yöntemleriyle detaylı şekilde incelendiğinde, AHMET Y. Şirkette yetkili olmadığı alanlarda, şirketin özel hesaplarında usulsüz kullanımla, şirketteki mevki ve yetkilerini aşarak güveni kötüye kullanarak, nitelikli olarak, muhasebe kayıtlarında ve bankalar hesabında usulsüz transferler ve hesaplar arasında transferler yaparak asli unsurda tahrifat yaparak, yanıltıcı ve hileli olarak, bankalardaki şahsi hesabına haksız sağlayarak Ada Kimya A.Ş şirketini zarara uğrattığı,

III- AHMET Y. ; ADA A.Ş adına kayıtlı şirketin ekonomik olarak çeşitli yolsuzluk yöntemleri ile zarara uğrattığı, ekonomik hayatından ve müşterilerinden kendi nam ve hesabına menfaat sağladığı, işletmeyi iktisaden zor duruma düşürdüğü ve Şirket hesaplarından ferdi Kredilerinin dahi ödenerek geri ödenmediği açıkça görüldüğü,

IV-İşletmenin ekonomik varlıklarında muhasebe hileleri ile faturalı faturasız olarak satışlar yaparak müşterilerden imzalı tahsilat makbuzları ile-kendi banka hesaplarına havaleler ile 2006-2010 yılları arasında;

YAPILAN ve TESPİT edilen SUİSTİMALLER;

1- Şirket ADINA ŞİRKETE AİT BAZI RESMİ FATURALARIN SATIŞ İŞLEMLERİ AHMET Y. TARAFINDAN İMZALI ŞEKİLDE TANZİM EDİLEREK, YAPILAN YETKİSİZ İŞLEMLERDEN ELDE ETTİĞİ TAHSİLATLARI VE

İŞLETME KASASINA İLE ŞİRKETE ÖDENMEYEN TOPLAM TAHSİLAT -
MİKTARLAR: 83.912,68 TL

2-İŞLETMEYE AİT ORTAK VAKIFBANK ŞUBESİ -112223344 NUMARALI
ORTAK HESAPTAN AHMET Y. ŞAHSİ VAKIFBANK- Pendik ŞUBESİ - 2223344
NO LU HESABINA VİRMAN YAPILARAK USULSÜZ PARA HAREKETLERİ
YÖNTEMİ İLE TOPLAM ; 173.152,52 TL

3- ADA KİMYA A.Ş. MÜŞTERİLERİNCE AHMET Y. ŞAHSİ HESABINA,
BANKA HAVALELERİ İLE YAPILAN USULSÜZ TAHSİLATLARIN TOPLAMI ;
8.224,95 TL

4- ADA KİMYA A.. MÜŞTERİLERİNCE AHMET Y.L ŞAHSİ HESABINA
BANKA HAVALELERİ İLE YAPILAN USULSUZ TAHSİLATLAR ; (İŞBANKASI
Pendik SUBESİ HESAP NO: ; 100,00 TL

5- ADA KİMYA A.Ş MÜŞTERİLERİNCE AHMET Y. ŞAHSİ HESABINA
BANKA HAVALELERİ İLE YAPILAN USULSÜZ TAHSİLATLAR (YAPIKREDİ
Pendik SUBESİ HESAP NO: 887766) ; 7.749,78 TL

6- ŞİRKETE AİT ORTAK BANKA HESABINDAN AHMET Y. ŞAHSİ
HESABINA YAPILAN VE AHMET Y. ŞAHSİ HESABINDAN ORTAK HESABA
YAPILAN PARA TRANSFERLERİ KARŞILAŞTIRILMASINDA ŞAHSİ
HESABINDA USULSÜZCE KALAN BAKİYELER; 611,26 TL

7- ŞİRKETİN İŞBANKASI BANKOMAT HESABINDAN NAKİT ÇEKİLEN VE
ADA KİMYA A.Ş AİT VAKIFBANK BANKA HESABINA YATAN VE DAHA
SONRA AHMET Y. TARAFINDAN ŞAHSİ HESABINA YAPILAN USULSÜZ
PARA TRANSFERLERİ ; 2.530.00 TL

8- AHMET Y.A AİT PLAKALI ARACA AİT KASKO ÖDEMELERİNİN Şirkete
AİT AXESS GOLD KREDİ KARTI İLE YAPILAN GERİ ÖDENMEK ŞARTIYLA
YAPILAN ÖDEMELER; 1.260 TL

9- ADA KİMYA A.Ş EN BÜYÜK MÜŞTERİSİ OLAN TORO İLAÇ A.Ş . İLE
CARİ HESAP MUTABAKATINDA –AHMET Y. TARAFINDAN TAHSİL EDİLİP
ADA KİMYA A.Ş FİRMA KAYITLARIN DA VE -BANKA HESAPLARI İLE,
İŞLETME KASA HESABINA İNTİKAL ETMEYEN MİKTARLAR TOPLAMI ;
2007 YILI : 12.326,82 TL ile 2008 YILI : 19.061,74 TL olmak üzere TOPLAM:
31.388,56 TL dir.

YUKARIDA TESPİT EDİLEN VE ÇEŞİTLİ SUİSTİMAL USULLERİ İLE AHMET Y. TARAFINDAN ŞAHSİ NAM VE HESABINA AKTARILAN MİKTARLAR TOPLAM OLARAK: 308.929,75 TL TESPİT EDİLMİŞTİR.

İş bu konuda ki Adli Muhasebe Denetim Raporumuz; Dosyadaki evrakların incelenmesi neticesinde tespitlerimizi içermektedir. Raporumuz ekleriyle beraber tarafınıza sunulmaktadır. (15/10/2015)

R. DERİ

Adli Muhasebe Uzmanı

Sicil No:15111

MUHSİN B.

Adli Muhasebe Uzmanı

Sicil No:1124

EK.2. Vekâletname

Sayın Baki Toraman'a teşekkür ediyorum.

VEKÂLETNAME

İstanbul Ticaret Odası Kayıtlı 123456 sicil No'lu 123 456 78910 sicil No'lu Adalar Vergi Dairesi Mükellefi Hatasız Kul Olmaz Sanayi ve Ticaret Limited Şirketinin %51 ortağı ve şirketi münferiden temsil sahibim.

Diğer ortak Ali Veli ile şirket işlemlerinden doğan aşağıdaki hususlarda;

Şahsım Adına

[1] Bütün bankalar nezdinde şahsım adına ortağı olduğum şirketin hesaplarını kontrol etmeye, ekstralara almaya, itirazlarda bulunmaya, evrak alıp vermeye, kredi ilişkilerini araştırmaya, teminatlarımızı kontrol etmeye, anapara ve faizlerini hesaplamaya, her türlü itirazlarda bulunmaya, yetkili imzaları sorgulamaya, her türlü itirazlarda, tahsile verilen çek hesaplarını kontrol etmeye bankalardan tahsil edilen paraları sorgulamaya, her türlü itirazlarda ve taleplerde bulunmaya yetkili imzaları sorgulamaya, her türlü düzeltmelerde bulunmaya

[2] Bütün faktöring ve finans kurumlarında şahsım adına hesaplarımızı incelemeye, ekstralara almaya, verilen teminatları, çekleri, tahsil edilen paraları ve kesilen faturaları incelemeye, her türlü itirazlarda bulunmaya, yetkili imzaları sorgulamaya, her türlü düzeltmelerde bulunmaya

[3] Şirket müşteriyile hesap mutabakatları yapmaya, ekstralara almaya, müşteriden yapılan tahsilatları sorgulamaya alınan ve verilen çek dokümanlarını istemeye, her türlü itirazlarda ve düzeltmelerde bulunmaya

[4] Satıcılarla olan hesapları denetlemeye, hesap mutabakatları yapmaya ekstralara almaya, her türlü itirazlarda ve düzeltmelerde bulunmaya

[5] Şirket çalışanları ile yazılı veya sözlü görüşmeler yapmaya, özlük dosyalarını incelemeye, ücret, prim mesai, ikramiye ödemelerini kontrol etmeye

[6] Şirket yöneticilerini ve hissedarları ile yazılı ve sözlü görüşmeler yapmaya

[7] Şirket ilişkileri ile ilişkili olarak 3. şahıslarla iletişim kurmaya, gerekli görüşmeler yapmaya, evrak alıp vermeye, itirazlarda bulunmaya

[8] Şirketin dönem olarak 01.01.20XX- 31.12.20XX dönem ve tarihleri arası hesaplarını, defter ve belgelerini, bilgisayarlarını, yazışmalarını, mali tablolarını, hesap cetvellerini, mizanlarını, gelen ve giden evraklarını, karar defterini, Türkiye Sicil gazetelerini, ELEKTRONİK ORTAMDA E-MAİL YAZIŞMALARINI, KDV, MUHTASAR, SGK PRİMLERİ, KURUMLAR VERGİSİ, KURUM GEÇİCİ, VERGİ BEYANNAMALARINI İNCELEMeye

[9] Şirket hissedarları ve yönetim kurulu üyelerinin, üst düzey yöneticilerinin banka hesaplarını, menkul ve gayrimenkul mallarını araştırmaya

[10] Şirket bilgisayarlarının hard disklerinin kopyalarını almaya, şirket yöneticilerinin, hissedarlarının ve üst düzey yöneticilerinin şahsi bilgisayarlarını hard disklerini kopyalarını almaya ve incelemeye

[11] Şirket muhasebecisi, S.M.M.M.'si ve tüm çalışanları ile görüşmeler yapmaya

[12] Şirkette bulunan Fiziki varlıkların fiziki ve bilgisayar sayımının dökümünü ve tespitini yapmaya

[13] Velhasıl şirket ile ilgili olarak her türlü bilgi ve belgeye ulaşmasına, gerekli tetkikleri yapmasına

Görüşme, inceleme, danışmanlık ve denetim yapmak, gerektiğinde başkalarını da vekil tayin etmeye tam yetkili olmak üzere 034262 Küçükyalı vergi dairesine kayıtlı 123 123 1234 vergi numaralı FAC ULUSLARARASI HİLE DENETİMİ VE DANIŞMANLIK HİZMETLERİ ANONİM ŞİRKETİ tarafımdan vekil tayin edildi.

VEKİL VEREN

KAMİL YANILMAZ

EK.3. Prof. Dr. Nejat Bozkurt ile Görüşme

Prof. Bozkurt Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi. Türkiye de adli muhasebeyle alakalı ilk yazı yazan kişilerin başında gelmektedir. Adli muhasebenin tanınmasında önemli bir yeri olan İSMMMO Akademi’de adli muhasebe uzmanlığı üzerine yapılan eğitim programının koordinatörlüğünde bulunmuştur.

Soru: Adli muhasebe nedir?

Prof. N. BOZKURT: Normal olarak Adli muhasebe yapılan tanımıyla incelenmesi adliyeye yönelik işlemler uzman şahitlik buna benzer eksperliğe yönelik olarak ortaya çıkmış bir meslek. Bu konuda üç ana konuya yönelik işte; hile incelenmesi veya araştırmacı muhasebesi dedikleri mahkemelerde uzman şahitlik dava öncesi destek dava destek danışmanlık gibi yapabilecek noktaya getiren çok disiplinli çeşitli multi bir meslek. Muhasebesi de var hukuku da var kriminoloji de var. İstatistiği de var. Matematiği de var. Bir melez meslek

Soru: Kaç yıldır adli muhasebe işini yapıyorsunuz?

Prof. N. BOZKURT: Danışmanlık olarak, 15 yıldır.

Soru: Son bir sene içerisinde kaç tane adli muhasebe işi geldi. yoğunluk nedir?

Prof. N. BOZKURT: 3-4 civarında.

Soru: Bu işler ortalama ne kadar sürüyor?

Prof. N. BOZKURT: Sübjektif bir soru. Tek başına çalışırsan farklı olur. Ekiple çalışırsan farklı olur. Alan incelemesi yaparsan farklı olur. Pro-aktif olarak önceden gözlemeye başlarsan farklı olur. İş bitip yakalanmış işten çıkartılmış olur. Maksimum 6 ay civarında.

Soru: Adli muhasebeci özellikleri nedir?

Prof. N. BOZKURT: Deneyimli, özel eğitim almaları, analitik yapıya sahip olmalı, objektif olmalı en önemlisi nasıl olacaksa dürüst olmalı!

Soru: Adli muhasebeci bir işletme iktisat eğitim haricinde ne tür özel eğitimler alması gerekir?

PROF. N. BOZKURT: İşletmelere yönelik lisans eğitimlerinin üzerine ya adli muhasebe üzerine yüksek lisans eğitimi -ki Türkiye’de yok- ya da özel eğitim programları

ona yönelik adli muhasebe eğitimleri var mı yok. Şu anda ne yazık ki isteseler de adli muhasebeci olacağım dediğinde bu mekanizma benim bildiğim yok

Soru: Adli muhasebecinin yazı bilimi gibi eğitim alması lazım yoksa ekipten birisi uzman olması lazım ya da ikisi de mi?

PROF. N. BOZKURT: Şimdi adli muhasebenin çok çeşitli alt tabanları var. İşte boşanmadan tut, okyanusta batan geminin sigorta değerinin belirlenmesine kadar. İşte ben SMMM'yim üç ayda bir eğitim aldım adli muhasebenin bütün alanlarını yaparım şeklinde bir şansın yok. Emniyet müdürü ne diyor. Bin tane sorgulama yaptım. Bunlar öyle bir anda her şeyi alırım diye bir şey yok. Batı da adli muhasebenin de alt dalları var, uzmanlık dalları var. Onun için komple ben oldum deme şansın yok.

Soru: Staj olarak asgari ne kadar yıl olması gerekir?

Staj olarak bir durum yok. Zaten normal olarak meslektaş olarak o tip şeyler alıyor. Doğrudan doğruya profesyonel olarak eğitim almaları lazım. Ondan sonra da alanda olayların içinde üstatların yanında yetişerek deneyim kazanmaları gerekir

Soru: Adli muhasebe olaylarına örnek verebilir misiniz?

Çalışanlar hileleri, fatura hileleri, satın alma hileleri.

Soru: Adli muhasebeci çalışma ilkeleri nedir?

PROF. N. BOZKURT: Çok geniş ama objektif ve dürüst olmaları, güvenilir olmaları

Soru: Adli muhasebeci bağımsız denetçiden farkı nedir?

PROF. N. BOZKURT: Bağımsız Denetçi uluslararası denetim standartlara işletmenin göre önemli yanlışlık var mı yok mu diye bakar Adli muhasebecide baktığı şeylerde baktığı kişilerin bakılan şeye zarar verip vermediğine hile yapıp yapmadığına bir dava konusu oluşturacak şeyde yanlışlık yapıp yapmadığına bakar. Tümüyle farklı şey ikisi.

Soru: Adli muhasebeci mali müşavirden farkı nedir?

PROF. N. BOZKURT: Mali Müşavir dediğin cümle olarak mali konularda danışmanlık yapan Türkiye de anlamında ise muhasebecilik ve vergi konularında çalışma yapar. Uzaktan yakından alakaları yok zaten

Soru: Adli muhasebeci bilirkişiden farkı nedir?

Prof. N. BOZKURT: Bilirkişi dediğin adli muhasebecinin bir alt koludur. Toplasan yüzde 20-25 ya kapsar ya kapsamaz. Adli muhasebe eşittir bilirkişi diye bir kavram yok.

Soru: Adli muhasebeci bir mali dedektif de diyebilir miyiz?

Prof. N. BOZKURT: Araştırmacı Muhasebeci diyorlar.

Soru: Adli muhasebeci çalışma süreci nasıl işler?

Prof. N. BOZKURT: İstek gelir, anlaşırın. Diğer mesleklerden bir farkı yok. Adli muhasebeciliği bir nevi danışmanlık kabul edebilirsiniz. Ücretle yapılan bir şey. Ben iki ay çalışırım şu kadar para alırım yetmezse iki ay daha çalışırım değil normal olarak iş bellidir. O işin çerçevesinin çizersin o iş bitene kadar antlaşmayı yaparsın bedelini belirlersin. Ama oradan farklı bir tarafa atlatıyorsa ona göre zaman ve parayı istersin.

Soru: Adli muhasebeci hangi tür suçlarla bakar? Örnek bir olayla açıklar mısınız?

PROF. N. BOZKURT: Genelde tutara ve insana maddi ve manevi zarar vermede her şeye bakar.

Soru: Manevi zararı da buna katabiliriz değil mi?

PROF. N. BOZKURT: Tabii değerlendirme yapar.

Soru: Raporunuzun sonuç kısmı kanaat mi yoksa tespit edilmiştir iddia şeklinde rapor bağlanıyor?

PROF. N. BOZKURT: Denetim ve inceleme raporlarının hemen hemen tamamı kanaatle biter. Ama altındaki kanıtlar onu destekler.

Soru: Adli muhasebecinin karşılaştığı zorluklar ne gibi riskler vardır?

PROF. N. BOZKURT: Vurulma !!! Veriye Erişme, Türkiye'yi soruyorsan farklı, Dünyayı soruyorsan, batıyı soruyorsan farklı. Türkiye'de mevzuat sıkıntıları, meslek olarak tanınmış olmaması, erişim kısıtlaması, şimdi sen bir insanı araştırıyorsun hile yapmış yapmamış mı diye. Onun mal varlığına erişecek veri tabanlarına veya kayıtlara erişemiyorsun. Sebepsiz zenginleşmiş zenginleşmemiş mi bakamıyorsun. Türkiye'de her şeyi ile mevzuat düzenleme olmadığından dolayı sıkıntıdır.

Soru: Maddi tazminat da var mı bu riskler içerisinde?

PROF. N. BOZKURT: Mahkemeye giderse tabii

Soru: Adli muhasebe hizmetinin de kanunda yer almasını zorunlu getiriyor, değil mi?

PROF. N. BOZKURT: Kanun değil de düzenleme. Adli muhasebe özel alan işi olduğu için normal olarak bir dünya uygulamalarında bir bağımsız denetim gibi SPK gibi YMM gibi yasal düzenlemelerde ziyade toplumun kabul ettiği mesleki örgütlerin veyahut standartlarını koyduğu bir meslektir. Danışmanlık dediğin onun normal kanunu olmaz.

İşletme uzantılı e postalara bakabilir denmiş olabilir.

Muhasebecinin altında değil, denetimin altında değil ayrı bir meslek. Bu gün seminere gelen emniyet mensubu SMMM değil mesela

Soru: Meslek dediğimiz zaman bir yasası stajı olması gerekmez mi üstat?

Uzmanlık alanı. Onlar olur da bunu devlet düzenlemez. Uluslararası iç denetim örgütü var. Onun CIA belgesi var kanunla mı? CFE belgesi var kanunla mı? Yerleşmiş şeyler. Her ülkenin veya uluslararası oturttuğu olay. Bir CFE'lik olay değil bu. SPK alınmış bağımsız denetim belgesi değil. Herhangi bir ülke çıkıp ben yaptım böyle oldu. Yaparsın olabilir. Ama ben sana genel şeyi dünya uygulamasını söylüyorum. Türkiye çıkar nasıl YMM diye bir şey çıkarttı.

Soru: Adli muhasebenin tanınırlığı İSMMMMO akademi kurslarının büyük eşik olduğunu söyleyebilir miyiz? Veya başka hangi faktör olabilir?

PROF. N. BOZKURT: Evet. 15-20 yıldır tüm Türkiye'de çalıştığımız hileyle ilgili çalışmalarımız onu da getir. Tanıma eşiği olarak İSMMMMO akademi.

Soru: ACFE diye uluslararası alanda üst örgüt var. Türkiye de bunu temsilcisi USİUD diye bir dernek var. Bunun tanınırlığı yeterli mi?

PROF. N. BOZKURT: Hayır.

Soru: Adli muhasebe bir meslek mi yoksa bir uzmanlık alanı mı? Hizmeti verirken mevcut yasalar yeterli mi? Ek düzenlemeler gerekiyor mu?

PROF. N. BOZKURT: Uzmanlık alanı. Ek düzenleme o ilgili kişilere. Mesela ABD prensip olarak hile incelemesi yaparken CFE belgesi olanların belli veri tabanlarına girip örneğin şu kişilerin aldığı evleri, arabaları yaptığı harcamaları görebilme gibi imkânları var. Şimdi bunları göremediği zaman yaptığımız çoğu hile incelemesi veya adli muhasebe işinde gelip bir yerde kalıyorsun. Çünkü ispat edilmesi gereken olay haksız kazanç sağlamış mı diye onlara bakamadığınız zaman

Soru: Adli muhasebenin Türkiye'de geleceğini nasıl görüyorsunuz?

PROF. N. BOZKURT: İyi başlamıştı, çeşitli nedenlerle yavaşladı. Ama tüm gelişmeler yine o noktaya götürecek

Soru: Yeterince talep var mı?

PROF. N. BOZKURT: Talep var da talebi tetikleyip yaratabilmen lazım. Biz de bu tip şeyler biraz yavaş gidiyor.

Soru: Geleceği iyi diyebilir miyiz? Az nceki seminerde bu pilav çok su kaldırır demiştiniz?

PROF. N. BOZKURT: Onun cevabı da o zaten.

EK.4. Muhsin Bilgi ile Görüşme

Muhsin Bilgi 1997 yılından beri serbest muhasebeci mali müşavirlik yapmaktadır. İSMMMO Akademisinin açtığı Adli Muhasebe kursunu ilk mezunlarından Olan Sn. Bilgi, 5 yıldır adli muhasebe üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Soru: Adli muhasebe nedir?

M.BİLGİ: Adli muhasebe muhasebenin canlı yönünün denetimidir. 2. olarak Adli muhasebe, muhasebenin perde arkasını araştırır. Adli muhasebe muhasebe kayıtlarının ruhuna inmektedir. Adli muhasebe, muhasebe kayıtları arasında olan veya arasında olmayan ilişkiyi kurmaktadır. Adli muhasebe, muhasebe kayıtları dışındaki olayları, muhasebe kayıtları dışındaki kalan ilişkileri arasındaki bağlantılarda muhasebeyi ilgilendiren veya ilgilendirmeyen ama şirketi bire bir etkileyen faktörlerin ilişkilerini ve sonucunu kurgulama işidir.

Soru: Kaç yıldır adli muhasebe işini yapıyorsunuz?

M.BİLGİ: 5 yıldır.

Soru: Son bir sene içerisinde kaç tane adli muhasebe işi geldi. Yoğunluk nedir?

M.BİLGİ: Şimdi bunun belirleyici unsuru yok. Tamamen sizin bilinirliğiniz, piyasaya verdiğiniz katma değeriniz veya önerileriniz referanslarınız oluşan bir iştir. Burada bize yıllık 5 civarında bir iş geliyor. Bunun süreci bir haftalık olan var, bir aylık var, iki aylık var. Tamamen işin niteliğine göre. Her yıl bu vakalar artmıyor. Eksilebilir de artabilir de.

Soru: Maksimum ne kadar sürüyor?

M.BİLGİ: Bizde 15 günle 2 ya da 2.5 ay süren olay var. Ama genelde Türkiye’de bu işi bağımsız denetçiler veya YMM tarafından yapılmakta. Burada da istenilen hedef raporlara yansımakta bazen yansımamakta. İç denetim şeklinde yapan meslektaşlarda vardır. Ama bunun hakkı, bu pazarı da verimliliği adli muhasebeciler tarafından yapılan elde denetimlerle elde edilir. Bu bilinçtir.

Soru: Adli muhasebeci özellikleri nedir?

M.BİLGİ: Adli muhasebe, öncelikle muhasebe tecrübesi olan, denetim eğitimi ve tecrübesi olan, ve bu konuda eğitim almış kişilerden oluşan bir ekipten oluşur. Çünkü

adli muhasebe bir vergi tekniği ile ve bir prosedür denetimi şeklindeki bir mantıkla çalışmaz. Adli muhasebeci ters mantıkla çalışır. Onun için eğitim şarttır. Onun için bu konudaki background olan kişilerden oluşan ekibin oluşması şarttır.

Soru: Adli muhasebeci bir işletme iktisat eğitim haricinde ne tür özel eğitimler alması gerekir?

M.BİLGİ: Adli muhasebeci, insan malzemesi insan ve parasal değerler olduğu için her iki tarafta birincisi insan faktörünü iyi tanımasıdır bir insan psikolojini insan fizyolojisini iyi bilmesi ve davranış şekillerini iyi bilmesi lazım. Bu konuda bir eğitim olması gerekiyor. Diğer konuda şirketin bilanço okuma, hesaplar arasında kurguyu kurma ve bilanço dışındaki ticari ilişkilerdeki doğabilecek oluşabilecek riskleri konusunda mantıklı çerçevede kurgular kurabilmesi içinde mesleki tecrübeli birilerinin olması gereklidir. Bunun içinde çok yönlü hukuk, denetim, suç bilimi gibi ilimlerden de eğitimler almasından fayda vardır

Adli muhasebeci öncelikle Mali Müşavirlik belgesi sahibi olan insanlardan oluşmalıdır. Ve mali müşavirlikte de belli bir yıl tecrübesi olmasında fayda vardır. Çünkü bir her şey muhasebe kayıtlarından oluşmamaktadır. Her şey veriler mevcut verilerle oluşmamakta. Olaylar arasındaki kurgu mantık, ilişki, menfaat kurgulayabilmek için tecrübe gerekmektedir. Bunun için mali müşavirlik bağımsız denetçilik birikiminin oturması, tecrübelerin edinilmesi daha sonra adli muhasebe bu temel meslek dallarının içerisinde bir uzmanlık alanı telakki edilerek ayrıca bir eğitime ayrıca bir sertifikasyonla akademik seviyede eğitime kursa şeklinde ayrıca değerlendirmesi lazım. Bunun staj dönemi şeklinde bir meslek örgütü değildir. Mesleğin içinde özellik arz eden bir uzmanlık dalıdır. Bunu tıp gibi düşünebiliriz. Doktorluk altyapı için gereklidir. Ama tıptaki uzmanlık için de onun gerekliliği sınavları onun gerekliliği bilgileri onun gerektirdiği eğitimlerden sonra adli muhasebe şeklinde sertifikasyon değerlendirilebilir.

Soru: Yazı bilimi gibi eğitim alması lazım yoksa ekipten birisi uzman olması lazım ya da ikisinde mi?

M.BİLGİ: Adli muhasebeci bence orkestra şefi gibi olmalı. Ekibinde alanda karşılaştığı sıkıntıları çözebilecek uzman kişilerden mütaala alması görüş alması veya tecrübelerden faydalanması şeklinde örgütleyebilir. Ama adli muhasebeci olaylar arasındaki kurguyu en iyi şekilde kuran ekip veya ekibin orkestra şefi şeklinde olması lazım.

Soru: Staj olarak asgari ne kadar yıl olması gerekir?

M.BİLGİ: Staj yerine bağımsız denetimdeki kademeler getirilmeli belki. Bizler böyle bir denetimde bu işi uzmanı olan arkadaşlardan faydalandığımız gibi denetçilerde ve denetim yardımcılarında da faydalanıyoruz. Bu havuzda herkese ihtiyaç var demek. Ondan dolayı şu anda mevcut yasa bağımsız denetçi yasası bağımsız denetçiler denetim yaparken hile suistimali tespitlerinde raporlarla koyuyorlar. Yalnız daha defter için adli muhasebeye ihtiyaç vardır denildiğinde işte; orada bir uzmanlık otomatikman ihtiyaç doğmuş oluyor. Burada YMM'ler raporlarını vergi açısından incelediğinde vergi de muhasebesel hileler şimdi tanımlaya başladı. Böyle sorumlulukta muhasebeye böyle bir ceza yaptırım düşünülmektedir. Bu arada bir muhasebecinin de yaptığı olaylar da kendisinin cezayla muhatap oluşabilecek veya muhasebesel hareketlerde cezalı müeyyide hangi kalemlerde oluşabileceğinin bilinci belki adli muhasebedeki özel eğitimlerle de bir bilinç getirilebilir. Bağımlı çalışan mali müşavir de adli muhasebe kuruluşlarında sertifikasyonla bilgi edindiğinde kendisinin mevcut yaptığı işlerde de kendisinin ufkunu açabilir, farkındalık getirebilir. Veya bağımsız denetçi böyle bir eğitime girdiğinde yaptığı bağımsız denetimlerde kendisinin farklı bakış açısı ile denetim yapmasına fayda verebilir. Veya özellikle ben adli muhasebeci olacağım ben. Bu konuda tespitler raporlar çalışmalarda bulunacağım diyen kişilerde sertifikasyonlar eğitim yapılarak bir yol açılmış olabilir. Veya adli muhasebe işine hukukçular da dâhil edilebilir. Çünkü böyle bir vaka geldiğinde bu vakalarda özel raporların hakkında kimler nasıl alacağı farkındalık oluşturmak için hukukçularda faydalanabilir. Yani bunun perspektifini geniş tutmak lazım. Ve taraflara açmak lazım ki bu mesleğin bir üst uzmanlık dalı, bir üst kademedeki akademik seviyede faydalanma telakki edilmesini daha doğru olduğunun inancındayım.

Soru: 3568 sayılı meslek yasası yeterli mi?

M.BİLGİ: 3568 meslek yasası 89 model bir yasa. Adli muhasebe açısından elverişli değil. Şimdi 2023'lere hedef koymuş bir Türkiye 2071'lere hedef koymuş bir Türkiye şu anda bir meslek yasası yetersiz kalmakta. Ve o yılda tamamen vergisel mantıkla yapılan. Ama şimdi mevcut şimdi 50 yıllık Türk Ticaret yasamız değişti. Bu yasaya göre yeni bir mantalite geldi. Çünkü niye. Artık verilerimiz kayıtlı veri değil. Güncel veri olması lazım. Yani biz reel değerden artık hareket etmemiz gerekiyor. Ama mevcut yasamızda bizim kayıtlı değerden hareket ediyor. Buda bize yanlış veriler veriyor. Birde adli

muhasebeci her zaman kayıtlardan faydalanmaz. Çünkü her şeyin doğru olması kayıtların doğru yazılması orada bir vukuatın bir vakanın olmadığını göstermez.

Soru: Adli muhasebede bir örnek olay verir misiniz?

Misal örnek vereyim. Adli muhasebe incelemesinde bir ücret bordro incelememde tespit ettiğim bir vakadır. Üst düzey yöneticinin çocuklarını şirketinde sigortalı olarak gösterdiğini şirketten maaş aldığını ve şirkette belli bir dönem sonra da tazminat alarak çıktığını vakasını biz tespit ettik. Bu vaka normal vergilendirilmiş ücretlendirilmiş ve kayıtları düzgün şekilde girilmiş. Hiçbir şekilde kayıtlarda bir tereddüt yok. Mahal yok. Bunun vergi denetçiler tarafından da YMM ve Bağımsız Denetçiler tarafından da uygun görülmüş. Ama bir adli muhasebe ve hile denetçisi açısından bir yöneticinin oğlunun orada çalışması bizim için şüpheli bir davranıştır. Bunun üzerine gittiğimizde yöneticinin çocuğunun özel bir üniversite de okuduğunu, aylık taksitlerinin şirketten aldığı maaşla karşılandığını daha sonra üniversite bittikten sonra şirketten ayrılarak tazminat parası alarak şirketten ayrıldığını böylece şirketin değerlerinin şirket yöneticisinin kendi nam ve hesabına nasıl çalıştığını kayıtlara nasıl uydurulduğunu bir tespittir. İşte adli muhasebeci bu olayın perde arkasına böyle irdeler. Böyle bulur ve tespit eder, ortaya koyduğunda şirketin zarar ettirildiğini ortaya çıkar. Ama mevcut kayıtlara göre şirket zarar etmemiştir. Düzgün kaydedilmiştir. Vergisi zamanında ödenmiştir. SSK 'kası zamanında ödenmiştir. İşte adli muhasebeyle de bu işin ne kadar usulsüz ne kadar hilekâr ve ne kadar yolsuzluk şeklinde yapıldığını aleni tespittir. Bu ikisi arasındaki olaylar ve vakadaki fark budur.

Soru: Peki bu olayda firma bu sahibi “benim oğlum okuldan sonra geldi çalıştı. İşe giriş çizelgeleri imzaları vs. tamam. Olay gerçektir” diye iddia ederse nasıl yol izlenecektir?

M.BİLGİ: Şimdi benim vakada firma sahibi değildi burada. Kurumsal firmanın üst düzey yöneticisiydi örneğimiz. Ortaklar burada yok. Ortak kurumsal ortaklık olduğu için. Profesyonel yöneticilerden oluşmakta. Vakada bir numara tepe yöneticisi oğlu veya işte çocuğu için kimse tepe yöneticisinin şirket üzerindeki takdirlerini irdelemek yetkisine sahip değil. Ama adli muhasebeci için böyle bir sınır yok. Adli muhasebeci için vakanın kimin tarafından gerçekleştirildiği değil vakanın şirkete verdiği zarar olup olmadığı. Veya şirketin politikalarına aykırı davranılıp davranılmadığıdır. Ondan dolayı vakada vergi kaybı olmayabilir. Vaka da herhangi bir şekilde usul kaydı olmayabilir ama adli muhasebeci için bu bağlantı eğer reel değil ise kaydi ise burada bir şüphe oluşturur. Siz

ne kadar ücretliler hakkında çalışan hakkında bordrolar da sabah işe girdiğini akşam çıktığını veya işte herhangi saatlerde çalışıp çalışmadığını düzenini şirket içerisinde kurgularsınız kurgulayın, her bordrolunun her zaman şirket içerisinde çalışması zorunluluğu yoktur. Bazı şirket dışında hizmetler görür. Bazı ise şirket dışında mesaisi gider. Onun için buradaki personelin hakikatte orada bir şeylere katkı sağlaması bir şeyler üzerinde ilişki kurgulaması şarttır. Yani bir çalışanın ekonomik değer üretmesi lazım şirket değerine. Eğer bu değer etkisi yetkisi veya olaylar içerisinde bir parça pazılın bir parçası değilse o zaman siz denetçi adli muhasebeci mantığıyla burada bir şüpheli bir düşünce oluşur. Sizde bu şüpheli düşünce üzerinize incelememeniz devam eder

Soru: Adli muhasebeci çalışma ilkeleri nedir?

M.BİLGİ: Adli muhasebeci birkere işe başlamadan önce olayla ilgili olarak sır saklaması etik davranması hem mesleki hem insani hem de şirket değerlerini mevcut yasalar çerçevesinde koruması gerekiyor. Burada bir etik anlaşması yapılabilir. 2. sır saklama anlaşması yapılabilir işe başlamadan önce. İşin sonucunda da denetim yapan veya adli muhasebe hizmeti veren firmayla hizmeti alan firma arasında kendi aralarında yazılı veya sözlü şeklinde değerlerin veya işte oradaki sır niteliğinde ki olan olayların saklanması konusunda bir anlaşma da yapabilirler. Bu yazılı da oluyor, sözlü de oluyor pazarda.

Soru: Adli muhasebeci bağımsız denetçiden farkı nedir?

M.BİLGİ: Şimdi pazarda bir vergi denetçisi, ikincisi bağımsız denetçi, üçüncüsü adli muhasebeci veya hile denetçisi şeklinde tabir ettiğimizde vergi denetçisiyle bağımsız denetçisi işe başlamadan önce mevcut elindeki ilke ve esaslar doğrultusunda uyup uymadığı uygunluk denetimi bir de esaslar ve kıstaslar belli ama bir adli muhasebe hile denetçisi kıstas yoktur. Kıstas olaylar arasındaki ilişkidir. Bu ilişki olumlu veya olumsuz gelişir. 2 adli muhasebeci düşünce tarzı olarak incelemeyi tersten başlatır. Soruları bir olayın sorgulaması şeklinde çalışır. Ama vergi denetçisi ile bağımsız denetçi elindeki kıstaslara uyup uymadığına bakar. 3. ise çalışma şekli uzun değildir. Kısa adı adli muhasebecide. Onbeş gün, bir ay, bir buçuk ayda işlemini bitirir, raporunu verir. Bünyeden çekilir. Ama bir bağımsız denetimde süreklilik ve bağımsızlık esas olduğu için daha detaya daha ince kurgulara ve bağlantılara girmez. Sadece uygunluk denetiminde kalır. Bunlar temel esas farklarıdır. 2. diğer ana farklardan biri de adli muhasebeci inceleme teknikleri ve çalışma alanlarındaki kurgularıyla diğer denetçiler arasındaki

kurgular farklıdır. Sürece onlar yayar. Aylık üç aylık 6 aylık gibi ama adli muhasebeci süreci belirlidir 15 gün, 3 hafta, 1 ay, 1, 5 ayda o işi bitirmesi sonuçlandırması raporlaması ve muhatabına vermesi gerekiyor.

Soru: Adli muhasebeci mali müşavirden farkı nedir?

M.BİLGİ: Mali Müşavir; bunu da 2 ayırabiliriz bir bağımlı bir de bağımsız. Bağımlılar firmanın içerisinde ve bünyesinde istihdam olan meslektaşlarımızdır. Bu meslektaşlarımız bazen mevzuatla patron arasındaki ilkeler esas doğrultusunda muhasebe kayıt sistemini şekillendirirler. Bu da bir adli muhasebe felsefesinde aykırı bir olaydır. Bağımsız ofislerde de muhasebe işleyisi sadece kayıt düzeni ve vergisel mantığa uyup uymadığından ibarettir. Adli muhasebenin böyle bir derdi yoktur. Vergi gibi bir derdi yoktur. Tek derdi parasal kaynakların şirket bünyesindeki duraklarda buharlaşıp buharlaşmadığıdır. Birinin adına nam ve hesabına işletilip işletilmediği derdidir. Bundan dolayı her iki muhasebe mali müşavir bağımlı veya bağımsız çalışma şeklindeki mali müşavirlik anlayışında farklı bir anlayışla çalışır.

Soru: Adli muhasebeci bilirkişiden farkı nedir?

M.BİLGİ: Bilirkişilik adli mekanizmadaki bir adli olayı ve hukuki uyumalık konusu olan bir dosyayı kendi o dosyayla sınırlı kalmak şartıyla mevcut bilgilerle ve belgelerle sınırlı kalmak şartıyla bir raporlama hizmetidir. Raporlama hizmetinde kaynaklar sınırlıdır. Ama adli muhasebeci hizmetinde hem olayın canlı mekanizmasına inilmesi, ilişkiler arasında veya aktörler arasında ilişkiyi belirlemede veya yapılan veya muhtemel yapılması gereken suistimal ve adli muhasebesel işlevleri perde arkasında sorgulamasıdır. Bilirkişilikte bu sorgulama yoktur sadece mevcut dosyadaki delillere mevcut dosyadaki yeterli veya yetersiz dökümanlar cihetinde değerlemedir. Adli muhasebe aksiyon işidir. Bilirkişi pasif işidir. Mevcut belgeler üzerinde raporlama hizmetidir.

Soru: Adli muhasebeci çalışırken hangi teknikleri kullanır?

M.BİLGİ: Bunu ben yaşadığım ve yaptığım olayla örnek vereyim. Önce yapacağımız iş öncesi işin bizden hangi taleplerini olduğunu alırız. Daha sonra işin alanı ilgili olarak belirlemeler yaparız. Daha sonra yapacağımız işe uygun ekipler kurarız. Alana indiğimizde ise bazen veriler muhasebesel veriler muhasebe dışında yapılan kalan kararlar, evraklar, dökümantasyonlar, ilişkiler bağlantılar önümüze gelir veya eksik gelir ama bunlar hepsini daha önceden belirlediğimizde talep ettiğimizde bazıları bize ulaşır

bazıları ise çalışma esnasında yaptığımız bulgular doğrultusunda talep ederiz. Ama hepsi muhasebenin içerisinde olmayabilir. Mesela bir kişinin özel evraklarını o kişinin bazen talep ederiz bu o şirketin kendi bünyesinde oluşabilecek kaynaklarda olmayabilir. Bu tamamen taraflardan talep ettiğimiz veya o olayın içerisinde ihtiyaç duyduğumuz bulgulara göre gelişir. Bazen de muhasebe kayıtlarına girmeyen muhasebe dışı olaylar veya kayıt dışı kalan evraklar dökümanlar talep edilir. Bunlar imha edilen muhasebe dışı bırakılan veya zorunlu muhasebe dışında kalmak zorunda olan evraklar bize ulaştırılır veya ulaştırılamaz. Ulaştırılmadığı noktalarda bir başka şekilde sorgulamalar sözlü veya yazılı dökümantasyonlar talep edilir. Muhataplarımız genelde bünye içerisinde veya bünye dışında menfaat sağlayan kişiliklerden oluştuğu için bunun bir sulh yönü vardır. 2.olarak ceza boyutu vardır. Bu her ikisinde de gerekli olan dökümantasyonlar eğer sulh yoluyla bu iş çözülecek ise burdaki tespitlerimizin kaynaklarının delillendirilmesinde tamamlama oranımız daha az olurken suç ve cezayı yönlendirecek bir tespit ise burada delillerimizin oranları yüzde doksan yüzde yüz olmak zorunda. Adli Muhasebeci çalışması içerisinde de bunun işi aldığımızda işin sonunda sonucunun nasıl çözümleneceğine göre de biz işin raporlama kısmında bunlara da riayet ediyoruz. Alanda bazen zorluklarla karşılaşıyoruz. Bunlar muhasebe dışı kalmadan dolayı zorluklarla karşılaşıyoruz. Bazen de aktörlerin bize menfaat sağladığı hayat hikayeleri de gerekiyor. Failin şüphelendiğimiz failin özel hayatı, gayrimenkul sermayesi, Banka kazançları, yaşam hikayesi bazen raporlarımızda ilerlememize bize kaynak teşkil ediyor. Neden mevcut alanda kaynakların nam ve hesabında kullanılmasında menkul veya gayrimenkul değerlendirilmediği veya kişiyi lüks harcaması veya işte farklı kişilerle ortak menfaat sağlamasındaki ilişkiyi kurgulamamız için muhasebe dışı evraklara veya bilgilere ihtiyaç duyuyoruz. Bunların hepsini legal daire de temin ediyoruz.

Soru: Sorgulamalarda özel hayat nerde başlıyor nerde bitiyor? Karmaşık bir durum değil mi?

M.BİLGİ: Gizleme yapabiliyorlar. Şunun için olayın tabii aksiyon yönü var. Bir de gizleme yönü var. bir de bunu kaçırma yönü mantığı var. Adli muhasebe hizmeti yaparken hep muhasebe defterlerini incelemiyoruz. O ticari olayın önü arkası ve sonrası var. Ticari olayın doğurduğu menfaatler var. Bir örnek verelim. Eğer siz her zaman muhasebe çalışan hilelerine veya çalışan şirketteki çalışanların adli muhasebeci işlemlerini üzerine eğitim yapmayabilirsiniz o bünyeyi yöneten yöneticiler üzerinde çalışma yapabilirsiniz. O

zaman muhasebeden alabileceğiniz evraklar yöneticiler için yeterli bir evrak olamayabilir. İşte orada o yöneticinin yakını kardeşi ailesi bağı olan kişilerde o yöneticilerin hayatı hakkında bilgi edirsiniz. Bu tamamen karşılıklı diyalog kurduğunuz sıcak temas gibi işlemlerde elde edilebilir. Bazen de bu kişilerin harcamaları özel kredi kartları özel banka hesapları da sunulabiliyor talep ettiğinizde. bu tamamen ordaki aile firmanın üst ve alt ilişkilerinden bazen de döküman rahat gelebiliyor bezen de gelmeyebiliyor.

Soru: Adli muhasebeci hangi tür suçlarla bakar? Örnek bir olayla açıklar mısınız?

M.BİLGİ: Aslında adli muhasebeci bir suç araştıran mekanizma değildir. Ama adli muhasebe dalında olan olaylarda suç unsuru veya yolsuzluk suistimal unsuru oluşabilecek veya metotları ile birlikte muhasebeyi kullandığı veya parasal değerleri kendileri için nam ve hesabına yönlendirdiği tespit eder.

Bir de şimdi şöyle suçun oluşabilmesi içinde suçun tespit edilmesi gerekiyor yani failin yaptığı işle ilgili ilişkisi ve faalin burda elde ettiği bir menfaatin olması gerekiyor. Burda adli muhasebeci suç işlediği faalin suçla ilişkiyi ve kurguyu bağlantıyı net şekilde tespitleriyle bunu sunuyor.

Adli muhasebecinin baktığı alan sosyal ve ticari alanın tamamıdır. Onun için belirli bir alanla sınırlamak bizi yanıltır. Adli muhasebeci boşanma işine de bakar şirket ayrılma işine de, şirket satın almaya da bakar. Şirkette yapılabilecek müşteri satıcı çalışan yönetici bütün şirkette menfaat sağlayan çevrenin şirkette olan etkilerine de bakar. Bundan dolayı adli muhasebecinin alanı 360 derece şeklinde geniştir. Mesela örnek olsun diye bir boşanma da mal paylaşımı veya tarafların bir birilerine olan etkilerin, negatif veya pozitif etkililerin tespitiyle bir adli muhasebe raporu mal ayrımını da etki yapıyor boşanmaya da etki yapıyor alacak veya tazminat davalarında etki yapıyor. Bir örnek vereyim. Bundan 5 yıl önce aktörümüz beyefendi mağdurumuz hanımefendi. Beyefendi hanımefendi ile evlilik yapıyor. 2. evliliğini yapıyor. Hanımefendi mevcut işleyen işletmesine, hanımefendi doğum yaptığı ve çocuğun büyüme safhasında işletmesine gelmediği dönemlerde beyefendi işletmenin başında komple iktisadi ve ticari işleri yönlendirme yapıyor. Burada işletmenin parasal hareketlerine ve parasal menfaatlerine faydalanıyor. Bu faydalanma haksız şekilde bir faydalanma. Ne zaman üç yıl geçtikten sonra boşanma safhasında hanımefendiden yüksek derecede tazminat istemesiyle olay

bize intikal ediyor. Biz de geriye dönük üç ve ya beş yıllık ticari hareketleri kayıtlı hareketleri veya menfaat hareketlerini incelememiz sonucunda çıkardığımız mağduriyet ve rapor, o boşanma davasında hanımefendiden talep edilen tazminat miktarının sıfırlarken, beyefendinin hanımefendiye açmış olduğu tam beş tane davada raporumuz işlem görmüştür. Ve beş davayı da bizim raporumuzda hanımefendi kazanmıştır. Burada bir; açılan davalar tazminat davası, iş davası, boşanma davasındaki diğer taleplerinden oluşan davalar da davanın mağdur tarafı hanımefendi mağduriyetini adli muhasebe raporuyla delillendirmiş ve uyuşmazlık halinde ise bu kuvvetli bir delil şeklinde telakki edilmiş ve hukuk ve adli mekanizmalar tarafından itibar edilmiş. Ve sonuçlarda da olumlu etkileri olmuştur. Bunun için bir boşanma vakasında olabilir. İşletmeden aile firmalarındaki işletmeler yapılan hatalar da olabilir. Veya bir başka örneğimiz uluslararası bir firmanın satın almadan önceki firmayı adli muhasebe mantığıyla denetletmesi mevcut satın alacağı içerisinde herhangi bir şekilde suistimale açık kapıların olup olmadığının tespiti o firmayı satın almadan önceki kararlarını da etkilemektedir. Bu adli muhasebenin ne kadar geniş alana sahip olduğunu gösterir.

Soru: Raporunuzun sonuç kısmı kanaat mi yoksa tespit edilmiştir iddia şeklinde rapor bağlanıyor?

M.BİLGİ: Raporda bir makam bizden eğer hukuki bir makam istiyorsa takdir ve değerlendirme hukuki makama aittir. Eğer bizden şirket yöneticileri şirket ortakları veya şirket dışındaki herhangi bir muhatap istiyorsa biz o zaman bir mütalaa tespit ve yaptığımız bilimsel kurgularımızla olayların analizini ve olayların içerisindeki failin etkilerini sonucunda bu kadar kasa kaybı vardır bu kadar olaylarda eksilik vardır gibisine tespitler yapılmakta. Ama birisini suçlayıcı ve birisinde üzerinde yargı kararıymış gibi ifadeler kullanılmaması hakkındaki titizliğimiz ön plandadır. Ve onun kişilik haklarını zedeleyecek herhangi bir şekilde ifadede bulunmuyoruz

Soru: Adli muhasebecinin karşılaştığı zorluklar ne gibi riskler vardır?

M.BİLGİ: Adli muhasebeci raporunun ilgisine verdiğinde iki şey bekler. Birincisi o raporunun muhatabını uzlaşma yoluyla hakikate varış şeklinde devam eder. İkinci yol ise hukuki uyuşmazlık ve dava yoludur. Dava yolunda muhatap fail ilk önce kendi hatalarını hilelerini suistimallerini birileri tarafından tespit edilmeyi düşündüğü için meydan okuyarak alandan çıkmıştır. Veya zararının hukuki alana taşınacağını hesap etmemiştir. Hukuk alan taşındığında ilk şikâyeti kişi raporu tanzim eden adli muhasebecisidir. İşte

bizim 5 yıllık tecrübenizde en az 5-6 kere savcıya ifadeye gitmişizdir. Bu vakalarda savcı tarafından da böyle bir hizmetin verildiğini böyle bir hizmet şeklinde ticari bir hizmet olduğunu birincisi anlatırız. İkincisi bilgilerimizi nasıl elde ettiğimizi anlatırız. Üçüncüsü ise kişi ile ilgili veremeyeceğimizi anlatırız. İşte adli muhasebecinin bekleyen risklerden bir tanesi de hukuki risklerdir. Savcılık riskidir.

Soru: Bu ifadeler şikâyet üzerine değil mi?

M.BİLGİ: Tabii fail direk sizi savcılığa şikâyet eder. Benim özel hayatım birileri tarafından elde edilmiştir. İşte benim yapmadığı işlemler suçlanıyorum. Veya işte böyle bir tespit sanaldır. Gibisine sizi üçüncüsü kişi olarak şikâyet eder. Savcılığa ifade vermeye gidersiniz. İşte burada raporunuzda veya kullandığınız ifadelerde tetkik ettiğiniz delillerde sunduğunuz delillerde size savcılık tarafından sorulur. Bundan hakikatleri elde edilmiş şekilleri veya işte raporunuzun oluşturduğunuzda buna vergisel olarak makbuzu faturası hizmetin bedeli sorulmakta. Eğer bu işin profesyonel yapıyorsanız bağımsız olarak yapıyorsanız şimdiye kadar bizim karşılaştığımız vakalarda herhangi bir şekilde olumsuz bir kararla karşılaşmadık. Her bir şikâyet unsurunda şu anda davaya giden beş tane vakada yaklaşık olarak 4 tanesinde biz savcıya ifadeye gittik. Her birinde soruşturmaya mahal olmadığına dair bize karar verildi.

Soru: Adli muhasebe hizmetinin de kanunda yer almasını zorunlu getiriyor, değil mi?

M.BİLGİ: Tabii şimdi burada adli mekanizmanın adli muhasebeciler tarafından yapılacak mütalaalar ve raporlarla hukuki alanda karar vermeden soruşturmanın başlatılmasında etkisinin olduğuna ne kadar pozitif etkisi ve yardım ettiğinin bir göstergesidir aslında ondan dolayı adli muhasebecinin işleminin sonucunda da böyle sürpriz soruşturmalara karşı karşıya kalabilir. Bunu da sayın meslektaşlarımızın bilmesini isterim. Ve bu konuda soruşturmaya yer olmadığı ile ilgili ne kadar karar varsa o kadar da tecrübeleri var demektir. Başarılar dilerim. Bu risklerle karşılaşma ihtimallerini bilmelerinde fayda var diye size bu konuda size arz ediyorum

Soru: Adli muhasebenin 2015 yılı olarak ülkemizde durumu nedir?

M.BİLGİ: Bir; bilinirlilik Türkiye’de henüz beklenen ve istenilen yerde değildir. İki. Firmalardaki bu konudaki bilinçlenme çok yetersizdir. Üç Türkiye’de adli muhasebe işiyle meşgul olan kişiler ve firmaların çok azdır. Bir de adli muhasebe kültürü toplumsal kültür henüz daha gelişmemiştir. Bundan dolayı Türkiye’de adli muhasebe henüz daha

yeni başlamıştır. Bu alanda yüksek lisans tezleri veya bilimsel dersler veya eğitimler kurslarla ve iş bir taraftan bu işin yapacak kişiler bir taraftan ticari bünye sahipleri ticaret erbapları diğer taraftan hukuk mekanizmasında icra eden yargı veya avukat ayağıyla birlikte oluşabilecek bir kültürle adli muhasebe pazarı genişletebilir. Kültürü oluşturabilir. Ama henüz bu kültür bazında çok daha yeni bu iş başlıyor. Bu işin daha emekleme evresinde başlangıç evresindeyiz. Onun için önümüzdeki dönemde herkesin bu konudaki katkılarıyla bu kültür oluşturabilir.

Soru: Adli muhasebenin tanınırlığı İSMMMO kursları büyük eşik olduğunu söyleyebilir miyiz? Veya başka hangi faktör olabilir?

M.BİLGİ: Şimdi bunun bilinirliği bizim üniversite hocalarımızın makaleleriyle başlamış daha sonra üniversitelerde yüksek lisans tezleri doktora tezleri ve kitaplar şeklinde devam ederken talebelerin bu konudaki merakları ve bu işi muhasebe boyutu ile meslek edinmiş Mali Müşavirlerin talepleriyle Türkiye’de de İSMMMO ve TÜRMOB destekleriyle yapılan akademik seviyedeki çalışmalar bir eğitimle pazarda bu işin bir başlangıç noktası oluşturmuş. Bundan sonra meslek bu işi yapan icra edecek meslektaşların akademik seviyedeki eğitimlerinin sürekliliği daha zenginleştirilmesi için devamlılığı şarttır. Bunun bir akademik ayağı vardır. İki pratik ayağı vardır. Bunun her ikisini de birleştirmekte fayda vardır. Ve Türkiye’de bunun bilinirliği için hem kesimin bu konuda bilinçlendirilmesi kültür oluşturulması ulusal veya uluslararası derneklerin çatıların bu konuda bilgi paylaşması ile üniversitelerin bilgi paylaşması ile hem bilirliliğini hem kültür oluşturma hem de bu işin pastasının genişlemesi için şarttır.

Soru: ACFE diye uluslararası alanda üst örgüt var. Türkiye de bunu temsilcisi USİUD diye bir dernek var. Bunun tanınırlığı yeterli mi?

M.BİLGİ: Türkiye’de USİUD İstanbul merkezli bir dernektir. CFE belgesine sahip kişilerden kurulmuştur. Toplumsal bilinirliği henüz daha yaygınlaşmamıştır. Ve Anadolu’nun değişik illerindeki örgütlenmesi tamamlanmadığından dolayı bilinirliği azdır.

Adli muhasebenin uluslararası sertifikasyonu Uluslararası bilinirliği Türkiye’de olduğu gibi değildir. Bu bir meslek dalıdır. Bir müracaat edilebilen bu işten para kazanabilen sektörlerin olduğu bir meslek koludur. Ama Türkiye’de henüz bu dernek açısından üye açısından yeterli seviyede olmadığından dolayı toplumsal bir bilinç oluşmadığından dolayı bilinmemekte ve tanınmamaktadır. Bu işin tanınması için bir

eğitim altyapısı iki bu işin yapan kişilerin artması üç pazarda bu bilincin ve kültürün oluşması dört bilinirlik ve farkındalık oluşması için bütün toplumsal ilgililerin bu konudaki çabalarıyla oluşması gerekiyor. Bu USİUD İstanbul kaynaklı dernektir. Faaliyetleri vardır ama faaliyetleri yeterli derecede değildir. Üniversitelerle ilgili şirketlerle veya ilgili muhatap kurumlarla yapabileceği çok iş vardır. Ve bununla ilgili olarak bu adli muhasebe ve hile denetimi yapan kişilerin bu dernekte çatı da, üyelerin artması faaliyetlerin ve tecrübelerin paylaşılması ile güzel değerler ortaya çıkabilir.

Hatta ACFE kuruluşu her yıl dünyanın değişik yerlerinde hile denetçilerden aldığı raporlarla dünyada rapor açıklaması yapmaktadır. Türkiye'nin değerleri de son iki yıllık açıkladığı yerlere dâhil edilmektedir. 2014 ve 2015 açıkladığı değerlerde Türkiye'de bazı veriler katılmıştır. Mesela Türkiye dünyada ciroların yüzde 5 yaklaşan oranlarda suistimal edildiği tespit edilirken bizim yaptığımız tespitlerde bu oran daha yüksektir 8-10'lardadır. Türkiye raporları girdikçe Türkiye özelindeki tespitlerde girecek mesela. ACFE 2015 açıkladı USİUD da bunu Türkçeye çevirerek web sayfasında yayınladı. İşte tespitler sorular anketler yapılma oranları bu Türkiye'de USİUD'un üyeleri tarafından daha çok rapor daha çok tespit olursa Türkiye'ye has verilerde açıklanabilir. Ama henüz Türkiye'ye has veriler henüz daha yok. Sadece dünyanın veya ABD'nin Avrupa'nın elde edilen verilen Türkiye'de çok sınırlı alınan verilere göre genel bir açıklama

Soru: Adli muhasebe bir meslek mi yoksa bir uzmanlık alanı mı? Hizmeti verirken mevcut yasalar yeterli mi? Ek düzenlemeler gerekiyor mu?

M.BİLGİ: Adli muhasebenin bir meslek değil de bir uzmanlık alanı olarak telakki edilmesinden yanayım. Adli muhasebe bir kanunu yasa çevresinde değerlendirme yerine bir bu işin mevcut yapan bir meslek yapan dalının uzmanlık alanı olarak eğitimle özel eğitimlerle çünkü bunun içerisinde psikolojisinden belge incelemesi emniyetinde adli mekanizmadaki kişilerin ortak bir havuz eğitim faydalanması şeklinde. Bu tamamen isteğe bağlı. Eğer meslek yaparsanız burada bir zorunluluk doğar belki. Yeterlilik ve staj dönemi de diplomada istenebilir. Ama bir uzmanlık dalı olarak telakki ederseniz bir bağımsız denetçisi sertifikası almış bir kişi en az 5 yıl tecrübeleri gibi kıstaslar koyduğumuzda bazı denetçi de isterse böyle adli muhasebeci olmak isterse bu özel kurslarının özel eğitimlerini tabii olduğu ve bunun eğitimler sonucunda elde edilecek diploma ve sertifika ile böyle özel sahip olunacağı şeklinde örgütlenirse adli muhasebe

yapan kişilerde belirlenmiş olur. Herkes yerine bu işi emek verecek merak edecek araştırma niteliği olan seven kişilerden oluşması daha verimli olur.

Soru: Adli muhasebenin Türkiye’de geleceğini nasıl görüyorsunuz?

M.BİLGİ: Adli muhasebenin gelecekteki yeri bu işi yapanlar açısından iyi. Neden. Toplumsal bir denetim kültürü oluşursa şirketle bu konuda takip eder veya yaptıkları işin uzmanlarını olduğunu bir inceleme oturursa ki buna doğru gidiyoruz. Geleceği ve önü açıktır. Adli muhasebe emek ister. Adli muhasebe bilgi ister. Adli muhasebe de sabır ister. Sabreden mutlaka mükâfatını alır.

EK.5. Baki Toraman ile Görüşme

Baki Toraman 1997 yılından beri SMMM yapmaktadır. 2009 yılında itibaren de adli muhasebeci olarak hizmet vermektedir. Adli Muhasebe alanında FAC adlı (Fraud Audit Corporation) adlı şirketin yönetim kurulu başkanıdır. FAC Türkiye'nin ilk aktif adli muhasebe şirketi olarak adı geçmektedir.

Soru: Adli muhasebe nedir?

B. TORAMAN: Kısaca; muhasebenin yasal hedefler ve amaçlar için etkin bir biçimde kullanılmasıdır.

Muhasebe, denetim, finans, sayısal yöntemler, hukuk, davranış bilimleri, araştırma ve sorgulama gibi hünerlerin, kanıt toplama, analiz etme ve değerlendirmede kullanılması ve bulguların belgelenecek raporlanması adli muhasebeyi geniş olarak bu şekilde tanımlayabiliriz.

Soru: Kaç yıldır adli muhasebe işini yapıyorsunuz?

B. TORAMAN: 5 yıl

Soru: Son bir sene içerisinde kaç tane adli muhasebe işi geldi. Yoğunluk nedir?

B. TORAMAN: 6 tane

Soru: Maksimum ne kadar sürüyor?

B. TORAMAN: Firmanın yapısına göre değişir. Verilerin yoğunluğuna göre değişir. Ama maksimum altı ayda sonuçlandırmaya çalışıyorum

Soru: Adli muhasebeci özellikleri nedir?

B. TORAMAN: Adli muhasebecilerin normal eğitimlerinin yanında bazı disiplinlerde etkili bir birikim sahibi olmaları gerekmektedir. Bir adli muhasebecinin mesleğinde başarılı olabilmesi için normal muhasebeci veya denetçi kalıplarının dışına çıkabilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bilgisayar dünyası teknoloji bilgi sahibi olmalı. Olayların arkasındaki gerçeklere bakacaklarından dolayı bir dedektif gibi davranış sergilemelidirler. Genel kural olarak bir adli muhasebeci örneğin, üçte bir muhasebeci, üçte bir araştırmacı ve üçte bir işletme elemanı gibi davranabilmelidir.

MERAK: Mesleki alanda ilgili ve meraklı olarak. Faaliyetlerinde mesleki şüpheciliğini kullanmalıdır

ISRARCI: Üzerine aldığı işi tümüyle tamamlayana kadar araştırmalarını sürdürmede ısrarcı tutum sergilemelidir.

SEZGİ: Her şartta kendi özelliklerine göre araştırarak, olayın tüm resmini genel hatları ile hem de ayrıntıları ile analiz ederek, analitik ve mantıki bir düşüneyi hâkim kılmalıdır.

YARATICI: Yaratıcı olmalı, ayrıntılara dikkat etmelidirler.

HÜNER: İnsan ilişkilerini sağlıklı bir biçimde kurabilmede hünerli olmalıdır.

Soru: Adli muhasebeci bir işletme iktisat eğitim haricinde ne tür özel eğitimler alması gerekir?

B. TORAMAN: Adli muhasebe biliyorsunuz Türkiye’de yasa olarak bir dayanağı yok şu anda. Yeni bir kavram. Adli muhasebeci yoğun muhasebe bilgisi yanında denetim, hukuk, bilgisayar ve suç bilimi eğitimlerini de almış olması gerekiyor. Aynı zamanda sorgulayıcı yönü olması için güvenlik güçlerinden bir eğitim alması gerekir. Sorgulama teknikleri ile ilgili. Evraklarda sahteciliği anlaması için sahte evrakın niteliklerini bir bakış çözer ama sahte olduğunu öngörüsü sunması evraktaki sahteciliğin ne olduğunu bilmesi gerekiyor. Öngörüsünde sahte olduğunu düşünüyorsa onu da analize göndermesi gerekiyor.

Soru: Yazı bilimi gibi eğitim alması lazım yoksa ekipten birisi uzman olması lazım ya da ikisi de mi?

B. TORAMAN: Belki teorik olarak en azından bilmek zorunda ama uygulamayı bilirse çok iyi olur ama bilmese kadrosunda bulundurması gerekir.

Soru: Staj olarak asgari ne kadar yıl olması gerekir?

B. TORAMAN: Muhasebe meslek bilgisi olanlar çok fazla tecrübesine gerek yok. Bir de bu saydığımız özellikleri varsa adli muhasebecinin bünyesinde bulundurması gereken özelliklere de sahip ise, hızlı bir şekilde yol alabilir.

Soru: Bu konuda özel bir kursa gidip bu işe başlayabilir diyebilir miyiz?

B. TORAMAN: Yo hayır. Ben Nejat bozkurt hocanın kursundan sonra bu işe başladım ama ben ancak üç projeden sonra evet ben bu işi yapabilirim diyebildim. En az 1 sene sahada olması gerekiyor.

Soru: 3568 sayılı meslek yasası yeterli mi?

B. TORAMAN: Adli muhasebeyi yapmak için yeterli değil. Adli muhasebeci olmak için mali müşavir olmanız şart zaten. Adli muhasebe zaten ayrı bir yasal dayanak yok şu anda. TTK ’da özel denetim içerisinde kendimize yer buluyoruz.

Soru: Adli muhasebede bir örnek olay verir misiniz?

B. TORAMAN: İnsanın olduğu her yerde hile vardır, hilenin her türlü de adli muhasebenin çalışma alanıdır. Çalışan hileleri. Çalışanların çalıştıkları kuruma maddi ve manevi olarak verdiği zararlar. Çalışan hileleri diyebiliriz. Bu çok sık yaşanan bir yöntem. Yıkıcı degillerdir. Yönetici hileleri az yapılır ama firmayı kapattırabilir yani.

Soru: Adli muhasebeci çalışma ilkeleri nedir?

B. TORAMAN: Sabırlı olmak ısrarcı olmak sezgilerin gerçekten kuvvetli olması gerekiyor bir de olaylara tersten bakmanız gerekiyor kuşkucu olmak gerekiyor. Hileyi yakalamak istiyorsanız hilekârdan daha iyi düşünmeniz gerekir. Zeki olmak gerekir. Ben firma da çalışıyordum. Bana bir oda ayarlamışlardı. Bir çalışan vardı. Onu aradığımda dışarı çıktı, izinli dediler. Sağlık problemi dediler. Bir gün sonra kendisine niye avukata gittiniz dediğimde çok korktu, işte baki bey benim adım geçmesin ben şu xx milyar para çaldım. Ben doktora gittim dese aslında ben üzerine gitmeyecektim.

Soru: Avukata gittiğini nereden öğrendiniz?

Ben tahminde bulundum olabilir diye, tuttu.

Soru: Adli muhasebeci bağımsız denetçiden farkı nedir?

B. TORAMAN: Bağımsız denetim de hedef olarak; bir bütün olarak mali tablolar üzerinde bir görüşün oluşturulması iken adli muhasebe de ise, oluşan veya şüphelenilen hilenin büyüklüğünü ve/veya olasılığını belirlemektir.

Bağımsız Denetimde amaç, mali tablolardan yararlanan üçüncü tarafların gereksinimlerinin karşılanması iken, adli muhasebe de ise, olma olasılığı olan veya olmuş hile konusunda yeterli bir hüküm vermektir.

Bağımsız Denetimin katkısı raporlanmış mali bilgilere kredi kazandırmak iken adli muhasebe de ise, gerçekleri ortaya koyarak, şüpheleri ve suçlamaları çözümlenektir.

Bağımsız Denetimde kanıtın kaynağı mali tablo iddialarına destek sağlayan muhasebe işlemlerinin soruşturulması, gözlenmesi, incelenmesi ve yeniden uygulanması ancak adli muhasebe de finansal ve finansal olmayan verilerin gözden geçirilmesi, kamu kayıtlarının araştırılması, gerçeği bulmaya odaklı mülakatlar, üçüncü taraf soruşturmalarıdır.

Bağımsız denetimde kanıtın yeterliliği mantıklı güvence iken, adli muhasebe ise, şüpheleri veya suçlamaları destekleyecek veya çürütecek gerçeklere ulaşmak kanıtın yeterliği olarak kabul edilir.

Soru: Adli muhasebeci mali müşavirden farkı nedir?

B. TORAMAN: Mali müşavir olarak bizler, muhasebe, denetim, finans, sayısal yöntemler ile vergi muhasebesi yaparken, adli muhasebeciler bunlara ilave olarak, hukuk, davranış bilimleri, araştırma ve sorgulama gibi hünelerinin, kanıt toplama, analiz etme ve değerlendirmede kullanılması ve bulguların belgeleyerek raporlayabilmektedir.

Soru: Adli muhasebeci bilirkişiden farkı nedir?

B. TORAMAN: Bir davada, çözümü hâkim tarafından bilinmeyen özel ve teknik bilgi gerektiren hallerde oy ve görüşüne başvurulmuş üçüncü kişi bilirkişidir. Adli muhasebeci ise dava konusu olacak olayı elde ettiği bulgular ile birlikte yetkili mercie belgeleyerek sunması gerektiğinden karar merciinin bilinmeyen özel ve teknik bilgi almasına gerek kalmaz.

Soru: Adli muhasebeci çalışma süreci nasıl işler?

B. TORAMAN: Bir talep geliyor. Özel amaçlı bir rapor istiyorlar bizden. Yönetim kurulu karar alıyor. Almış olduğu karar ile bize bir vekâletname veriyor. Vekâletname formatımız var kendimizi oluşturduğumuz. Rahat hareket etmemiz için. O vekâleti alıyorum istediğim yerde istediğim kişiyle istediğim şekilde üçüncü kişilerle tedarikçilerle çalışanlarla görüşme hakkına sahip oluyorum.

Soru: Adli muhasebeci çalışırken hangi teknikleri kullanır? Mesela çalışanların e postasına bakabilir mi?

B. TORAMAN: Tabii ki şirketle ilgili e-postalara bakar. Şirkete ait hattını kullanıyorsa bakarım. Şirkete ait kredi kartı çıkarları için kullandıysa bakarım. Şirketle kendisi ilişkileri ilgili her şeyine bakarız.

Soru: Adli muhasebeci hangi tür suçlarla bakar?

B. TORAMAN: Parayla ilgili bütün her suça bakabilir.

Soru: Raporunuzun sonuç kısmı kanaat mi yoksa tespit edilmiştir iddia şeklinde rapor bağlanıyor?

B. TORAMAN: İddia şu şu olduğunu düşünüyoruz. Ekte gösterilmiştir. Bu söylediğimiz ek şundan gösterilmiştir.

Soru: Adli muhasebecinin karşılaştığı zorluklar ne gibi riskler vardır?

B. TORAMAN: Tehdit alabilirsin.

Soru: Adli muhasebe hizmetinin de kanunda yer almasını zorunlu getiriyor, değil mi?

B. TORAMAN: Kesinlikle olması gerekiyor. Adli muhasebeyle alakalı belli başlı makaleler var. Ondan başka yazılı bir şey yok. Çok az arkadaşımız yapıyor bu işi. Ama bugün ABD de işte gelişmiş dünya ülkelerinde FBI da şu an yanılmıyorsam 700 yakın adli muhasebe uzmanı çalışıyor. Uzmanlık alanı olarak bir düzenlemesi olmalı.

Soru: Adli muhasebenin 2015 yılı olarak ülkemizde durumu nedir?

B. TORAMAN: İSMMMMO Akademi ile başlayan süreç biz ve bir kaç arkadaş ile kavramının ülkemize halen tanıtımı yapılmaktadır.

Soru: Adli muhasebenin tanınırlığı İSMMMMO Kursları büyük eşik olduğunu söyleyebilir miyiz? Veya başka hangi faktör olabilir?

B. TORAMAN: İSMMMMO Akademi bana göre başlangıçtır. Yanılmıyorsam şu anda bizim firmamız dışında başka aktif yapan yok. Türkiye’de 20 yakın yerde bu konuda seminerler verdim.

Soru: ACFE diye uluslararası alanda üst örgüt var. Türkiye de bunu temsilcisi USİUD diye bir dernek var. Bunun tanınırlığı yeterli mi?

B. TORAMAN: Bu derneğin bir dönem yönetim kurulu üyeliğini yaptım. Yeterince tanınmıyor. Ama son bir kaç aydır özel etkinlikler yapıyor. Daha da iyi gelmesi için üzerimize düşen görevleri yerine getirmeye devam edeceğiz.

Soru: Adli muhasebe bir meslek mi yoksa bir uzmanlık alanı mı? Hizmeti verirken mevcut yasalar yeterli mi? Ek düzenlemeler gerekiyor mu?

B. TORAMAN: Şu an için uzmanlık alanı.

Soru: Adli muhasebenin Türkiye’de geleceğini nasıl görüyorsunuz?

B. TORAMAN: Bir kaç yıla kalmaz bazı eksiklikler tamamlanacağını düşünüyorum.

EK.6. Selçuk Gülten ile Görüşme

S.M.M.M. olan Selçuk Gülten adli muhasebe konusunda uzmandır. Adli muhasebe konusunda ülkemizde ilk kitap olan “Adli Muhasebe Uygulamaları” adlı kitabında yazarlarından.

Soru: Adli muhasebe nedir?

S. GÜLTEN: Mahkemeye intikal etmiş veya henüz etmemiş, ancak hukuksal bir çatışma yaratması kesin olan bir soruşturmada, özellikle konunun önemli bir kısmının muhasebesel olduğu hukuksal ihtilaflarda, psikoloji, suç bilimi gibi diğer bilim dallarından da yararlanarak, kendine has araştırma, sorgulama ve analiz teknikleri kullanarak adaletin sağlanmasına yardımcı olacak gerçeği arayan, delilleriyle raporlayan bir bilim dalıdır.

Soru: Kaç yıldır adli muhasebe işini yapıyorsunuz?

S. GÜLTEN: 2007 yılından beri bu işi yapmaktayım.

Soru: Son bir sene içerisinde kaç tane adli muhasebe işi geldi. Yoğunluk nedir?

S. GÜLTEN: 3 adet iş geldi.

Soru: Maksimum ne kadar sürüyor?

S. GÜLTEN: Ortalama bir ay

Soru: Adli muhasebeci özellikleri nedir?

S. GÜLTEN: Yapıcılık: Toplumun değer yargılarına, inançlarına, gelenek ve göreneklerine ters düşen, onları yok sayan ifade ve anlatımlar içeren bir konuşma kesinlikle başarıya ulaşamaz. Çünkü her anlatımda anlatan ve dinleyen olmak üzere iki taraf vardır. Anlatanın dinleyenin özelliklerini dikkate almadan yapacağı anlatım sonuca ulaşmayacaktır.

İnandırıcılık: Konuşmacı; sözleriyle, ulaştığı sonuçlarla, oturuş ve duruş şekilleriyle, beden diliyle, dinleyenlere konuya hâkim olduğunu göstermeli ve dinleyicide güven duygusu yaratmalıdır.

Amaca Odaklanma: Konuşmacı, niçin konuştuğunu bilmeli ve dinleyici üzerinde bu amaca yönelik bir etki bırakabilmelidir.

İlginçlik: Konuşmacının tek tip bir anlatım tarzıyla konuyu açıklaması dinleyiciyi sıkır. İyi bir konuşmacı, dinleyicinin konuya olan ilgisini daima canlı tutmalıdır.

Bilgi Sağlamlığı: Konuşmacı konuyu ne kadar iyi bilse de anlatımını oluşturan olay sağlam bilgi ve belgelere dayanmıyorsa başarılı bir sonuca ulaşması mümkün olmayacaktır.

Ön Çalışma: Konuşmanın konuya ön hazırlık yapmadan çıkması hem başarısını olumsuz etkiler hem de dinleyicilerde konunun küçümsenmesine yol açabilir. Hatta bazı durumlarda dinleyiciler kendilerine saygısızlık yapıldığını bile düşünebilirler.

Konuşmayı Destekleyen Öğeler: Konuşma, söz yanında bir takım el, yüz hareketleri, iyi bir tonlama ve tablolar, grafikleri şekiller gibi görsek öğelerle desteklenmelidir.

Soru: Adli muhasebeci bir işletme iktisat eğitim haricinde ne tür özel eğitimler alması gerekir?

S. GÜLTEN: Denetim ve kriminoloji bilgisi olmazsa olmazlar arasındadır. Mali suçlar ile ilgili ceza hukuku konularının özellikle okutulması gerekir.

Soru: Yazı bilimi gibi eğitim alması lazım yoksa ekipten birisi uzman olması lazım ya da ikisi de mi?

S. GÜLTEN: Grafoloji uzmanının bağımsız olması, dışarıdan hizmet alınmasını daha yararlı buluyorum. Bunun temel nedeni ekipten birisi olduğunda samimiyet, kişisel ilişkiler önyargılar devreye girebiliyor.

Soru: Staj olarak asgari ne kadar yıl olması gerekir?

S. GÜLTEN: Adli muhasebede ayrı bir staja bence gerek yok. SMMM olurken geçen staj süresi yeterlidir. Ancak bu alana yönelmek isteyenlere mutlaka ayrı bir eğitim verilmelidir.

Soru: 3568 sayılı meslek yasası yeterli mi?

S. GÜLTEN: Adli muhasebeyi kavrayacak bir yasa ne yazık ki değil. 30 yıl öncesinin yasasının günümüzdeki adli muhasebe uygulamalarını kapsamasını düşünmek veya beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Soru: Adli muhasebede bir örnek olay verir misiniz?

S. GÜLTEN: Bizim işimiz bu. Pek çok örnek var. Ama hatırladığım bir olayda şirketi iki amca ve bir yeğen yönetmekteyken yeğen tarafından şirketin içinin boşaltılarak şirket kaynaklarının paravan şirketlere aktarılmasıydı. Kısaca şirket yönetici veya çalışanları değil bizzat ortakları akraba olmalarına rağmen birbirlerini dolandırma eğilimindeydiler.

Soru: Adli muhasebeci çalışma ilkeleri nedir?

S. GÜLTEN: Mesleki şüphecilik, dürüstlük bir uzman gibi davranabilmektir.

Soru: Adli muhasebeci bağımsız denetçiden farkı nedir?

S. GÜLTEN: Adli muhasebe bir bağımsız denetim planı gibi belirli bir plan doğrultusunda çalışmaktan çok soruşturmanın yönlendirdiği biçimde çalışır. Adli muhasebeci bağımsız denetçiye göre çok daha geniş ve çeşitli teknikler kullanır.

Soru: Adli muhasebeci mali müşavirden farkı nedir?

S. GÜLTEN: Çalışma alanları farklıdır. Adli muhasebeciler klasik defter tutma veya beyanname verme gibi işlemlerle ilgilenmezken daha çok hukuki mercilere intikal edecek şekilde mali suçlarla ilgili delil ve belge toplarlar, analizler yaparlar.

Soru: Adli muhasebeci bilirkişiden farkı nedir?

S. GÜLTEN: Bilirkişi sadece yazılı rapor vermekle kalmayıp yazdıkları raporu mahkemelerde sözlü olarak savunurlar. Hâkim savcı ve avukatların sorularını sözlü olarak yanıtlarlar.

Soru: Adli muhasebeci çalışma süreci nasıl işler?

S. GÜLTEN: İşin alınması, sözleşme yapılması, saha çalışmaları, raporlama şeklinde bir süre söz konusudur.

Soru: Adli muhasebeci çalışırken hangi teknikleri kullanır? Mesela çalışanların e-postasına bakabilir mi?

S. GÜLTEN: Bilişim teknikleri, sorgulama, grafoloji teknikleri, ses ve görüntü kayıtları gibi değişik tekniklerde kullanılır. E posta kayıtları da incelenebilir. Ancak konusu suç teşkil edecek şekilde delil ve belge toplanamaz veya özel hayatın gizliliği ilkesini ihlal edebilecek davranışlarda bulunulamaz.

Soru: Adli muhasebeci hangi tür suçlarla bakar?

S. GÜLTEN: Mali suçlara bakarız. Çok nadirde olsa bir cinayet davasının aydınlatılmasında adi muhasebe bilgilerine de ihtiyaç duyulabilir.

Soru: Raporunuzun Sonuç kısmı kanaat mi yoksa tespit edilmiştir iddia şeklinde rapor bağlanıyor?

S. GÜLTEN: Genelde kanaat bildiririz. Yeterli delil ve belge varsa veya çoğu olayda olduğu gibi itiraf varsa tespit edilmiştir de diyebiliriz.

Soru: Adli muhasebecinin karşılaştığı zorluklar ne gibi riskler vardır?

S. GÜLTEN: Güvenlik riskinin yanı sıra tarafsız olamama mağdurla özleşme gibi zorluklar bulunmaktadır. Yasal alt yapının henüz hazır olmaması hemen herkesin bu alanda faaliyet gösterebilmesi, yasal bir asgari tarifenin bulunmaması temel sorunlar arasındadır. Adli muhasebe tanındıkça bu sorunlar azalacaktır.

Soru: Adli muhasebe hizmetinin de kanunda yer almasını zorunlu getiriyor, değil mi?

S. GÜLTEN: Türkiye açısından Adli Müşavirlik mesleğinin belgelendirme ve sertifikasyonunun olmadığı ve ülkemizde mesleğin henüz özel bir kanunun bulunmadığı hemen söylenebilir. Ancak ülkemizde çok tanınmayan bir mesleğin hemen tüm ölçülerinin oluşmasını beklemekte çok gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Adli müşavirlik mesleğini anlatan bilimsel çalışmaların artması, mesleğe ilgi duyan kişi sayısının da ciddi bir boyuta ulaşması ile gerekli alt yapının ortaya çıkması da kaçınılmaz olacaktır.

Soru: Adli muhasebenin 2015 yılı olarak ülkemizde durumu nedir?

S. GÜLTEN: Kurulan adli muhasebe şirketleri artmış ve bağımsız denetim şirketleri de kendi sayfalarında adli muhasebe hizmeti verdiklerini duyurmaya başlamışlardır.

Soru: Adli Muhasebenin tanınırlığı İSM MMO kursları büyük eşik olduğunu söyleyebilir miyiz? Veya başka hangi faktör olabilir?

S. GÜLTEN: Sanmam. Başka kurslar ve seminerler de oldu. Asıl faktör konuya yönelik ilgi ve ihtiyacın artması, son zamanlarda TV filmlerinde adli muhasebecilerin yer almasıdır.

Soru: ACFE diye uluslararası alanda üst örgüt var. Türkiye de bunu temsilcisi usiud diye bir dernek var. Bunun tanınırlığı yeterli mi?

S. GÜLTEN: Bu alanda pek çok dernek olmalıdır. Özellikle isminde adli muhasebe geçen bir derneğin kurulması şarttır.

Soru: Adli muhasebe bir meslek mi yoksa bir uzmanlık alanı mı? Hizmeti verirken mevcut yasalar yeterli mi? Ek düzenlemeler gerekiyor mu?

S. GÜLTEN: Uzmanlık alanı olarak görebiliriz. Adli muhasebe çalışma alanlarını yasal mevzuat açısından ayrı ayrı ele almak gerekir.

▪ Dava Destekleri: Herhangi bir yasal alt yapıya ihtiyaç duymaksızın sadece sözleşmelerle çözümlenebilir.

▪ Uzman Tanıklık: Türkiye’de yasal alt yapısı mevcuttur. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (12.01.2011)

Uzman görüşü

MADDE 293- (1) Taraflar, dava konusu olayla ilgili olarak, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Sadece bu nedenle ayrıca süre istenemez.

(2) Hâkim, talep üzerine veya resen, kendisinden rapor alınan uzman kişinin davet edilerek dinlenilmesine karar verebilir. Uzman kişinin çağrıldığı duruşmada hâkim ve taraflar gerekli soruları sorabilir.

(3) Uzman kişi çağrıldığı duruşmaya geçerli bir özrü olmadan gelmezse, hazırlamış olduğu rapor mahkemece değerlendirmeye tabi tutulmaz.

▪ Hile Denetimi: Henüz yasal alt yapısı yoktur. İkincil mevzuatta denetim konusunun içerisinde çözümlenmeye çalışılmaktadır.

▪ Dava Destekleri: Herhangi bir yasal alt yapıya ihtiyaç duymaksızın sadece sözleşmelerle çözümlenebilir.

▪ Uzman Tanıklık: Türkiye’de yasal alt yapısı mevcuttur. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (12.01.2011)

▪ Hile Denetimi: Henüz yasal alt yapısı yoktur. İkincil mevzuatta denetim konusunun içerisinde çözümlenmeye çalışılmaktadır.

Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Hile’ ye ilişkin hükümler şöyledir.

MADDE 222- (1) Yönetim şirket sözleşmesiyle bir ortağa verilmişse, bu ortak, diğer ortaklar itiraz etseler ve karşı çıksalar bile, hileye dayalı olmamak şartıyla, şirketin yönetimi için gereken işlemleri yapabilir.

MADDE 428: (5) Kusurlu olarak bildirgesine veya kanuna aykırı hareket eden veya hileli işlemler yapan kurumsal temsilci bu fiil ve kararlarının sonuçlarından Türk Borçlar Kanununun 506’ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca sorumlu olur; sorumluluğu kaldıran veya sınırlayan sözleşmeler geçersizdir.

MADDE 207- (1) Denetçi, özel denetçi, riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi; bağlı şirketin, hâkim şirketle veya diğer bağlı bir şirketle ilişkilerinde hilenin veya dolanın varlığını belirtir şekilde görüş bildirmişse, bağlı şirketin her pay sahibi, bu konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atanmasını isteyebilir.

Soru: Adli muhasebenin Türkiye’de geleceğini nasıl görüyorsunuz?

S. GÜLTEN: Adli muhasebe uygulamaları ülkemizde genelde ara çözümlerle halledilmeye çalışıldığından bu alan fazla gelişmemiştir. Avukatlar dava destek hizmetlerini muhasebecilerden ahbab-çavuş ilişkileri içerisinde temin etmektedir. Uzman tanıklık hizmetlerini ise bilirkişiler tarafından karşılanmasına çalışılmaktadır. Hile, yolsuzluk ve suistimal denetçiliği faaliyetlerini ise iç veya dış denetçiler ya da mali polis teşkilatı bir ölçüde üstlenmektedir. Böyle ara çözümlerle adli muhasebeye olan ihtiyaç giderilmeye çalışıldığından adli muhasebe uygulamaları ülkemizde yeterince gelişmemiştir. Oysaki belli bir alanda uzmanlaşma ve profesyonelleşmenin getireceği sayısız faydalar olduğu muhakkaktır.

Adli muhasebe ile ilgili kurslar, seminerler, kitaplar, dergiler, eğitimler, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri mutlak suretle artmalıdır. Adli muhasebe uzmanları da değişen teknoloji, ulaşım ve iletişim olanakları karşısında kendilerini yenilemelidir. Adli muhasebe, meslek mensuplarımız için yeni çalışma alanları meydana getirecektir.

EK.7. Ali Örs ile Görüşme

Ali Örs 1998 yılından beri S.M.M. M. dir. Türkiye'nin ilk kurulan hile denetim şirketi olan FRC Uluslararası Hile Denetimi ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş.'nin genel müdür ve yönetim kulu üyesidir.

Soru: Adli muhasebe nedir?

A.ÖRS: Adli muhasebe kısaca suç muhasebesi olarak açıklanabilir. Yani Kişilerin işlediği mali suçların araştırılması ortaya çıkartılması sınıflandırılması ve önleyici tedbirlerin alınması faaliyetidir

Soru: Kaç yıldır adli muhasebe yapıyorsunuz?

A.ÖRS: 5 yıl

Soru: Son bir yılda kaç adli muhasebe işi aldınız?

A.ÖRS: Son bir yılda 1 tane aldım

Soru: Maksimum ne kadar sürüyor?

A.ÖRS: 6 ay sürdü. Yerine 3 gün de sürebilir. Bu tamamen işin niteliğine ve karmaşıklığına bağlı

Soru: Adli muhasebede bir örnek olay verir misiniz?

Şirketin kasasında gözüken yüksek miktarda paranın gerçekte ortak tarafından zimmetine geçirildiğini tespiti

Soru: Adli muhasebecinin özellikleri nedir?

A.ÖRS: Şüpheli, analitik düşünebilen, vücut dilini okuyabilen, detaylara dikkat eden. İşletme içi kontrol sistemlerine vakıf özelliklerinde olması lazımdır

Soru: Adli muhasebecinin çalışma ilkeleri nedir?

Ön İnceleme; İşletme sahibi ile birlikte evrak üzerinden firmayı anlamak ve İç kontrol sistemindeki şüpheli noktaları tespit etmek.

Soruşturma; Firma çalışanlarının iç kontrol sistemi hakkındaki fikirleri, uygulama becerileri ve hile yapabilme kapasite ve istekleri hakkında tespit yapabilmek.

Kanıt toplama; Hile yapıldığından şüphelenilen noktalarda bilgi ve belge elde etmek

Değerlendirme; Toplanan bilgi ve belgeleri üzerinde analiz yaparak sonuca varmak.

Geri Döndürme; Ortaya çıkarılan hilenin işletmeye verdiği zararların geri döndürülmesi

Soru: Bu nasıl mümkün oluyor?

Zararı tazmin ettirerek. Bu da iki türdür. Birincisi hukuki yollara başvurarak tedrici yöntemlere başvurmak. İkincisi hile ortaya çıktığı zaman o anın elverdiği ölçüde fiziksel ve psikoloji baskı yaparak zararı tazmin ettirmek.

Soru: Adli muhasebecinin bağımsız denetçiden farkı nedir?

A.ÖRS: Bağımsız denetçi yatırımcılar için işletmenin verimliliğini sorgular, Adli Muhasebeci doğrudan işletme aleyhine hilenin varlığına odaklanır.

Soru: Adli muhasebecinin mali müşavirden farkı nedir?

A.ÖRS: Mali müşavir sorulara cevap verir, Adli muhasebeci soru sorar. Mali müşavir yorumlar, Adli muhasebeci sorgular. Mali müşavir iç kontrol sisteminin bir parçasıdır, Adli muhasebeci değildir.

Soru: Adli muhasebecinin bilirkişiden farkı nedir?

A.ÖRS: Bilirkişi tarafsızdır, Adli muhasebeci yapılması muhtemel hile ve yolsuzlarda ilgili işletmenin tarafıdır. Bilirkişi yargılar, Adli muhasebeci suçlar.

Soru: Adli muhasebeci çalışırken nasıl teknikler kullanır?

A.ÖRS: 1-Dinleme

2-İnceleme

3-Analitik hesaplama

4-Uyarma(raporlama) , önleyici tedbirleri sunma.

Soru: Adli muhasebeci hangi tür suçlara bakar?

A.ÖRS: İşletme aleyhine yapılan mali suçlar.

Soru: Adli muhasebecinin çalışma süreci nasıl işler?

A.ÖRS:

1-Ön İnceleme

2-Soruşturma-Araştırma

3-Hile ve yolsuzluğu önleme Çalışmaları

4-Tesbit ve zararı geri döndürme

Soru: Mesleki riskler nelerdir?

A.ÖRS:

1-Tehdit

2-Rüşvet

3-Hata

Soru: Adli muhasebeci eğitimi nasıl olmalıdır, hangi dersler yer almalıdır?

A.ÖRS:

SMMM belgesi almış adaylar için;

1-Matematik

2-Hukuk

3-Hile teknikleri

4-İç Kontrol

5-İç Denetim

6-Bağımsız Denetim

7-Psikoloji

8-Sosyoloji

9-Rapor yazma teknikleri

10-Kurumsal Yönetim

11-Bilanço analizi

12-Felsefe

Soru: Adli muhasebeciler, mali müşavir ruhsatına sahip kişilerden mi oluşmalıdır?

A.ÖRS: Evet. Özellikle de işletmelerde yönetici tecrübesine sahip kişilerden oluşmalıdır. Bu tür kişilerin iç kontrol sistemi hakkında tecrübe sahibi oldukları için hata ve hilelerin nerede ve ne şekilde yapılabileceği daha bilir ve sezerler.

Soru: Adli muhasebecinin staj süreci nasıl olmalıdır?

A.ÖRS: Staj değil ama SMMM belgesi aldıktan sonra 10-12 aylık eğitim ve sınav sürecinden sonra bir denetim veya adli muhasebe firmasında bir yıl çalışma ve en az üç raporda katkısı bulunma şartları aranmalıdır

Soru: Meslek yasası ne şekilde olmalıdır?

A.ÖRS: Yasayla meslek üretmek doğru değil örgütlenme sivil olmalıdır.

Soru: Adli muhasebe tanınma eşiği nedir (İSMMMO Akademi)?

A.ÖRS: Evet. Yalnız şunu da belirtmek de fayda var. İSMMMO akademi doğru yönetilse idi adli muhasebecilik daha hızlı tanınırdı...

Soru: ACFE ve USUID tanınma durumu nedir?

A.ÖRS: Çok fazla tanınan kurumlar değil, tanınma için yatırım yapmak lazım. Sempozyumlar, kurslar düzenlemeli ve dergi çıkarma gibi yatırımlar yapmalı

Soru: Rapor kanaat mi sona erer tespit veya iddia ile mi?

A.ÖRS: Birine hırsız demek kanaatle olmaz Kesin tespit ile olur. Kesin tespit yoksa kanaatle biter

Soru: Adli muhasebe bir meslek mi yoksa bir uzmanlık alanı mı? hizmeti verirken mevcut yasalar yeterli mi? Ek düzenlemeler gerekiyor mu?

Mali müşavirliğin altında Uzmanlık alanıdır

Soru: Adli Muhasebe Türkiye’imizde ne durumdadır?

A.ÖRS: Henüz doğum aşamasında.

Soru: Adli muhasebecinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

A.ÖRS: Parlak

EK.8. ACFE 2014 İş Suistimali ve İstismar Üzerine Uluslararası Rapor

Giriş

Suistimal her an her yerde olabilir; gerçekleşirken ayırım yapmaz. Suistimalle mücadele kontrolleri suistimalin gerçekleşme ihtimalini ve olası etkilerini azaltsa da gerçek su ki, hiçbir kuruluş bu tehdide karşı tam olarak bağımsızlık kazanmış değildir. Maalesef, çoğu kuruluş ta hâlâ “biz de olmaz” zihniyeti hâkimdir. Bu yanlış algıya karşı savaşmak, suistimalin maliyeti ve evrensel yapısı hakkında toplumu bilinçlendirmek ve dünyanın her yerinde suistimalle mücadele eden profesyonelleri desteklemek için suistimale ilişkin maliyetler ve eğilimler üzerine kapsamlı araştırmalar yaptık. İlk araştırmamızın sonuçlarına 1996’da yayınlanan İş Suistimali ve İstismar Üzerine Uluslara Raporunda (*Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse*) yer verdik. O günden bu yana araştırmalarımızı genişleterek devam ettiriyor, 2002’den beri iki yılda bir rapor yayınlıyoruz.

Kuruluşları etkileyen suistimal türleri çok çeşitli olsa da bu Rapor ve önceki raporlardaki araştırmalar, özellikle yaygın bir suistimal türü olan is suistimaline odaklanmaktadır. İş suistimali şu şekilde tanımlanır: *Kişinin işveren kuruluşu ait varlıkları kasti olarak kötüye kullanması ya da zimmetine geçirmesi yoluyla kişisel zenginliğe ulaşmak için mesleğini kullanması*

Daha basitçe ifade edecek olursak is suistimalleri kişinin işveren kuruluşu dolandırdığı suistimallerdir. Yapısı gereği, bu suistimal türü işletme faaliyetlerini yürütmek için bireyler istihdam eden tüm kuruluşlar için bir tehdittir.

Bu riski ortaya koyup açıklayabilmek için Raporlarımızın her biri Su- istimal İnceleme Uzmanları (CFE’ler) tarafından araştırılan belirli is suistimali vakaları hakkında ayrıntılı bilgilere dayandırılmıştır. Tüm raporlar aşağıdaki hedefler doğrultusunda hazırlanmıştır:

- Her yıl suistimal nedeniyle kaybedilen kurumsal gelir yüzdesi hakkında uzmanların görüşlerini özetlemek
- İş suistimali ve istismarların gerçekleşme yollarını sınıflara ayırmak

- İş suistimali ve istismar suçu isleyen bireylerin özelliklerini incelemek
- İş Is suistimali ve istismar mağduru olan kuruluşların özelliklerini incelemek

Suistimal her an her yerde olabilir; gerçekleşirken ayırım yapmaz. Suistimalle mücadele kontrolleri suiistimalin gerçekleşme ihtimalini ve olası etkilerini azaltsa da gerçek şu ki, hiçbir kuruluş bu tehdide karşı tam olarak bağımsızlık kazanmış değildir.

Bu amaçlara ek olarak, 2014 Raporu 100’den fazla ülkede meydana gelen 1.483 iş suistimali vakasının analizini de içermektedir. Şekil 1; mağdur kuruluşların bulunduğu bölgeleri ve her bölgedeki vaka sayısı için medyan kayıp tutarını göstermektedir.

Mağdur Kuruluşların Coğrafi Dağılımı			
Bölge	Vaka Sayısı	Vaka Yüzdesi	Medyan Kayıp Tutarı (USD)
ABD	646	%48.0	\$100,000
Sahra Altı Afrika	173	%12.8	\$120,000
Asya - Pasifik	129	%9.6	\$240,000
Batı Avrupa	98	%7.3	\$200,000
Doğu Avrupa ve Batı /Orta Asya	78	%5.8	\$383,000
Kanada	58	%4.3	\$250,000
Latin Amerika ve Karayipler	57	%4.2	\$200,000
Güney Asya	55	%4.1	\$56,000
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	53	%3.9	\$248,000

Bu Raporla, iş suistimali türlerinin özellikleri açısından bölgesel farklılıklar tespit etmek de bulgularımızın yıllar içindeki genel yeknesaklığı dikkat çekmeye devam etmektedir. Bu suçların işleniş ve tespit edilme şekilleri, kimler tarafından işlendiği ve kimleri mağdur ettiği konularında tutarlı kalıplar olduğunu gözlemledik. Bu gözlemler araştırmamızın değerini vurgulamaktadır. Ayrıca, iş suiistimalinin maliyetleri ve eğilimleri ile bu tehdide karşı alınabilecek proaktif önlemlerin önemi hakkında suistimalle mücadele eden profesyonelleri, işletme liderlerini ve kamuyu sürekli eğitme misyonumuzu güçlendirmektedir.

İş Suiistimalinin Maliyeti

Suiistimalin toplam maliyetinin belirlenebilmesi toplumun her kesiminin ilgisini çekmektedir. Yöneticiler suistimal riskinin şirketleri açısından ne kadar önemli olduğunu bilmek isterken; suistimalle mücadele profesyonelleri bütçelerini dayandıracak ve performans ölçümlerini karşılayacak bilgiye ihtiyaç duyar, medya ve genel kamu ise beyaz yakalı suçluların bize ne kadar paraya mal olduğunu merak eder.

Maalesef, doğası gereği suistimal maliyetinin büyük bir kısmı gizli kalmaktadır. Gizlilik birçok suistimal türünün temel unsurunu oluşturduğundan, bazı suiistimler hiç ortaya çıkmaz; tespit edilenlerin çoğu ise ya hiç ölçülmez ya da raporlanmaz. Buna ilaveten, çoğu suistimal; verimlilik kaybı, itibar kaybı ve buna bağlı olarak is ve müşteri kaybı ile beraber suiistimalin gerçekleşmesine fırsat veren sorunların araştırılması ve çözülmesine ilişkin maliyetler gibi dolaylı maliyetlere de yol açar. Sonuç mali bir buzdağı gibidir; doğrudan kayıpların bir kısmı açıkça görünür olsa da göremediğimiz büyük bir zarar kütesi vardır.

Ne kadar zor olsa da suiistimallerin medyan maliyetini tespit etmek önemli bir çalışmadır. Araştırmamızda, anketimize katılan CFE'lere tipik bir kuruluşun herhangi bir tür suistimal nedeniyle yıllık yüzde kaç gelir kaybına uğradığını düşündüklerini sorduk. Yanıtlar %5'lik bir medyan oran ortaya koydu. Bu bulgunun şaşırtıcı etkisini göz önüne sermek için söz konusu yüzdeyi 73,87 trilyon dolarlık 2013 dünya gayri safi hasılası ile karşılaştırdığımızda, suiistimale bağlı olarak yaklaşık 3,7 trilyon dolarlık küresel bir kayıp olduğunu gördük.

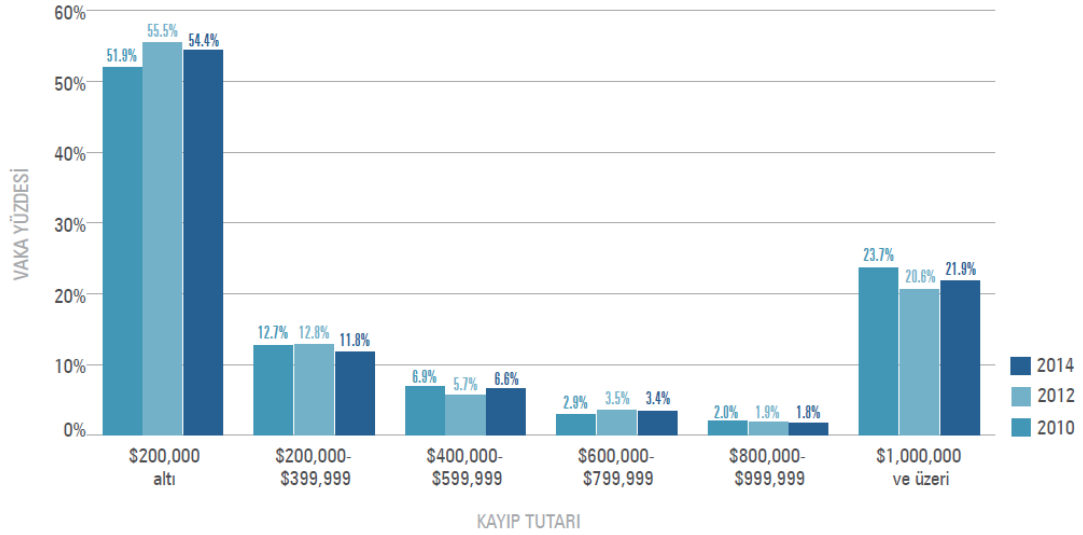
Bu rakamın belirli bir veriye ya da olgusal gözlemlere değil, çalışmamıza katılan 1.400'den fazla suistimalle mücadele uzmanının ortak fikrine dayandırıldığını vurgulamak gerekir. Böylelikle, kıstas olarak kullanılacak önemli bir ölçü elde edilmiştir. Öte yandan, bu rakamın suiistimalin maliyetini tam olarak temsil ettiği düşünülmemelidir. Gerçek maliyet ister küresel ekonominin %5'i isterse başka bir yüzdelik dilimi olsun, suiistimalin mali etkisinin yüzlerce milyar, hatta belki trilyonlarca dolara ulaştığına şüphe yoktur. Bu muazzam büyüklükteki kayıp, kesinlikle ekonomik ya da toplumsal hiçbir fayda sağlamayan bir maliyettir.

Kayıp Tutarlarının Dağılımı

Etkin olarak ölçülebilen ve suiistimalin maliyetini analiz etmekte kullanılabilen ölçütlerden biri, bilinen bir suiistimalin münferit örneklerinin sebep olduğu finansal zararın miktarıdır. Çalışmamızdaki 1.483 vakanın 1.445'i suistimal nedeniyle kaybedilen dolar bazında toplam miktar hakkında bilgi içeriyordu. Bu vakalarda suiistimallerin yol açtığı medyan kayıp tutarı 145.000 dolardı. Ayrıca, son üç çalışmamız boyunca analiz edilen vakalara bakıldığında; 200.000 doların altında kalan kayıplara neden olan vakaların sayısının toplam vaka sayısı içerisinde yüzde ellinin biraz üzerinde olduğu ve

en az 1 milyon dolar kayba neden olanların sayısının ise toplam vaka sayısının beşte birini aştığı, yıllar içinde belirgin bir şekilde benzerlik gösteren sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Şekil 2: Kayıp Tutarlarının Dağılımı

Bulguların Özeti

- Çalışmamıza katılan uzmanların verdiği bilgilere göre, tipik bir kuruluş her yıl gelirinin %5'ini suistimal nedeniyle kaybetmektedir. Bu veri, 2013 dünya gayri safi hasılası ile karşılaştırıldığında, suistimale bağlı olarak yaklaşık 3,7 trilyon dolarlık küresel kayıp olduğu anlaşılmaktadır.

- Çalışmamızda, suistimallerden kaynaklanan kayıp tutarı 145.000 dolar (medyan) olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, vakaların %22'sinde en az 1 milyon dolarlık kayıplar söz konusudur.

- Bize bildirilen suistimal vakalarının medyan devam süresi - suistimalin başlamasından tespit edilmesine kadar geçen süre - 18 aydır.

- İş suistimleri başlıca üç kategoriye ayrılabilir: varlıkların kötüye kullanımı, yolsuzluk ve mali tablo suistimali. Bunlar arasında, varlıkların kötüye kullanımı oluşma sıklığı açısından en yaygın (çalışmamızdaki vakaların %85'i) bununla birlikte kayıp tutarı açısından en az maliyetli (medyan 130.000 dolarlık kayıp tutarı) olanıdır. Buna karşın, vakaların sadece %9'unu oluşturan mali tablo suistimali, en büyük mali etkiye yol

açmıştır (medyan 1 milyon dolarlık kayıp). Yolsuzluk suiistimalleri hem sıklık (vakaların %37'si) hem de medyan kayıp tutarı (200.000 dolar) açısından orta sıradadır.

- Çoğu vaka birden fazla is suistimali kategorisini aynı anda kapsamaktadır. Çalışmamızdaki suistimal türlerinin yaklaşık %30'u başlıca üç is suistimali türünden iki veya daha fazlasını içermiştir.

- En yaygın ve tutarlı tespit yöntemi ihbarlardır. Tüm vakaların %40'ından fazlası ihbar üzerine tespit edilmiştir (herhangi bir diğer tespit yönteminden iki kat daha fazla bir oranda). Suiistimalin keşfedilmesini sağlayan ihbarların yaklaşık yarısı çalışanlardan gelmiştir.

- İhbar hatları olan kuruluşlarda ihbar üzerine suistimal tespiti olasılığı daha fazla olmuştur. Nitekim verilerimize göre, suiistimallerin tespitinde en etkili yol ihbarlardır. Üstelik bu kuruluşlar hem %41 daha az kayıp tutarına maruz kalmış hem de suiistimalleri %50 daha hızlı tespit etmiştir.

- Genellikle, küçük kuruluşlar is suistimali nedeniyle orantısız bir şekilde daha büyük kayıplara uğramaktadır. Üstelik küçük kuruluşların maruz kaldığı belirli suistimal riskleri ile daha büyük kuruluşların karşılaştığı riskler farklıdır. Nitekim bazı suistimal kategorileri büyük kuruluşlara kıyasla küçük kuruluşlarda çok daha yaygındır.

- Araştırmamızda bildirilen vakaların adet olarak çoğu bankacılık ve mali hizmetlerden, devlet ve kamu idaresinden ve imalât endüstrilerinden gelirken; kayıp tutarı büyüklüğü açısından madencilik, emlakçılık ve petrol/gaz endüstrileri en fazla medyan kayıp bildirmiştir.

- Suistimalle mücadele kontrollerinin varlığı, suiistimallerden kaynaklanan kayıplarda azalma ve suistimal sürelerinde kısalma hususunda etkili olmuştur. Suistimalle mücadele kontrollerinden herhangi birini uygulayan mağdur kuruluşlarda meydana gelen suiistimaller hem daha az kayba neden olmuş hem de bu tür kontrollerin olmadığı kuruluşlara göre çok daha hızlı tespit edilmiştir.

- Genellikle, suiistimalcinin yetki düzeyi arttıkça suiistimalden kaynaklanan kayıp da artmaktadır. Kuruluş sahipleri/üst yöneticilerin islediği suiistimaller tüm vakaların adet olarak %19'unu oluştururken kayıp büyüklüğü açısından 500.000 dolarlık (medyan) kayba yol açmıştır. Buna karşın, is suiistimallerinin %42'sini isleyen çalışanlar medyan 75.000 dolarlık kayba yol açmıştır. 130.000 dolarlık medyan kayıpla suiistimallerin %36'sını isleyen yöneticiler orta sırada yer almıştır.

- Çalışanlar kendi aralarında işbirliği (sacayağı) kurarak bağımsız kontrollerden kaçabilir ve bu sayede daha yüksek meblağlar çalabilirler. Tek bir kişi tarafından islenen bir suistimal suçunda medyan kayıp tutarı 80.000 dolarken, suiistimale karışanların sayısı arttıkça kayıp oranı da önemli düzeyde artmıştır. Medyan kayıp tutarı iki suiistimalcisi olan vakalarda 200.000 dolar, üç suiistimalci için 355.000 dolar ve dört ya da daha fazla suiistimalci olduğunda 500.000 dolardan fazla olmuştur.

- Çalışmamızdaki suistimal vakalarının yaklaşık %77'si su yedi bölümden birinde çalışan bireyler tarafından işlenmiştir: muhasebe, operasyon, satış, üst yönetim, müşteri hizmetleri, satın alma ve finans.

- Suiistimalcilerin çaldığı parayı telafi etmek zaman ve çaba gerektirir, buna rağmen çoğu kuruluş bu parayı tam olarak kurtaramaz. Çalışmamız süresince, mağdur kuruluşların %58'i suiistimalden kaynaklanan kayıplarından hiçbirini telafi edememiş ve sadece %14'ü tam olarak telafi edebilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

- İş suistimali dünyanın her yerinde işletmeler için genel bir sorundur. Suiistimalcilerin suç işlemek, kuruluşların da suiistimalleri önlemek ve tespit etmek için uyguladığı yöntemlerde küçük bölgesel farklılıklar gözlenirse de; verilerimizin genel eğilimi hem ülkeler arasında hem de önceki yıllarla kıyaslandığında oldukça tutarlılık göstermiştir. Bu tutarlılık kuruluşlara yönelik suistimal tehditlerinin doğasının ve kültürler arası ortaklığının altını çizmektedir.

- Suistimal ne kadar uzun süre devam ederse o kadar fazla mali zarara neden olur. İtiraf, kolluk kuvvetlerinden gelen bildirimler, dış denetimler ve tesadüfi tespitler gibi pasif tespit yöntemleri, suiistimalin yönetim tarafından fark edilmesini geciktirerek kaybı artırabilir. Dolayısıyla; ihbar hatları, yönetim kontrol prosedürleri, iç denetimler ve çalışan izleme mekanizmaları gibi proaktif önlemler, suiistimalin erken tespiti ve kayıpların sınırlanmasında büyük önem taşımaktadır.

- Küçük işletmelerin boyutlarına oranla suistimalden daha fazla etkilenmesi ve suistimalle mücadele kontrolleriyle yeterince korunmaması, onları bu tehdide karşı daha savunmasız bırakmaktadır. Çoğu küçük şirketin suistimali önleme ve tespit etme amaçlı önlemlere ayırabileceği kaynaklar sınırlı olsa da suistimalle mücadele politikası, yönetim kontrol prosedürü ve personel eğitimleri gibi düşük maliyetli kontrol yöntemlerinin

hayata geçirilmesiyle bu kuruluşları suiistimalden korumak için maliyet- etkin bir yatırım sağlanabilir.

- Dış denetimler her ne kadar çok sayıda kuruluş tarafından uygulansa da is suiistimaline karşı verilen savaşta en az etkili kontrollerdendir. Bize bildirilen suistimal vakalarının ancak %3'ünde ana tespit yön- temi dış denetim olarak ortaya çıkmıştır. Buna kıyasla tesadüfen tespit edilen vakaların oranı bile %7'dir. Üstelik bağımsız mali tablo denetimlerinin uygulanması medyan kayıp tutarında ve suistimal sürelerinde azalma ile ilişkilendirilse de bu azalmalar çalışmamızda incelenen tüm suistimalle mücadele kontrolleri içinde en düşük yeri tutmuştur. Dolayısıyla, bağımsız denetimler kurumsal yönetimde hayati öneme sahip olsa da verilerimiz ışığında, kuruluşların öncelikli suistimalle mücadele mekanizması olacak kadar güvenilir değildir.

- Çoğu kuruluş en etkili suistimalle mücadele kontrollerini göz ardı etmektedir. Örneğin, çalışmamızda, mağdur kuruluşların sadece %35'nin proaktif veri izleme ve analizi uyguladığı ortaya çıkmıştır; oysa bu kontrolün varlığı suistimal maliyetinin %60 daha az ve devam süresinin %50 daha kısa olmasını sağlamıştır. Ani denetimler, özel suistimalle mücadele ekipleri ve düzenli suistimal riski değerlendirmeleri gibi daha az yaygın kontroller, suistimal kaynaklı zararın ölçütleri olan maliyet ve devam süresinin birinde veya ikisinde birden benzer etkiler göster- mistir. Dolayısıyla, yönetimler suistimalle mücadele kontrollerine nasıl maddi yatırım yapacağına karar verirken belirli kontrol faaliyetlerinin gözlenmiş etkisini ve bu kontrollerin olası yakalanma algısını nasıl artıracaklarını dikkate almalıdır.

- İş suistimali faillerinin çoğu ilk kez suç işlemiştir; nitekim çalışmamızda, suiistimalcilerin sadece %5'inin suç işlemeyen önce suistimalle ilişkili bir suçtan hüküm giydiği görülmüştür. Buna ek olarak, suiistimalcilerin %82'si suistimalle ilişkili herhangi bir davranışları nedeniyle daha önce isten çıkarılmamış veya hiç ceza almamıştır. Özgeçmiş araştırmaları bazı kötü adayları elemeye faydalı olsa da suiistimalci davranışları öngörmede başarılı olmayabilir. Çoğu suiistimalci, yıllardır çalıştığı işyerinde çalmaya baslar. Dolayısıyla, çalışanların sürekli takibi ve suiistimalin risk faktörleri ile uyarı işaretlerinin anlaşılması, istihdam öncesi özgeçmiş incelemelerine kıyasla suistimali tespit etmede daha etkilidir.

- Çoğu suiistimalci, gelirinin üzerinde yaşam tarzı veya satıcılarla ya da müşterilerle aşırı samimi ilişkiler kurmak gibi, suçlarına dair uyarı işaretleri olabilecek davranışlar

(kırmızı bayraklar) sergileyebilir. İncelediğimiz vakaların %92'sinde, suistimal tespit edilmeden önce en az bir ortak davranışsal kırmızı bayrak görülmüştür. Yöneticiler, çalışanlar, denetçiler ve ilgili herkes, diğer etkenlerle birleşince suistimale işaret edebilecek bu uyarı işaretlerini ayırt etmek konusunda eğitilmelidir.

Ek.9. Görüşme Soruları

1. Soru: Adli muhasebe nedir?
2. Soru: Kaç yıldır adli muhasebe işini yapıyorsunuz?
3. Soru: Son bir sene içerisinde kaç tane adli muhasebe işi geldi, yoğunluk nedir?
4. Soru: Maksimum ne kadar sürüyor?
5. Soru: Adli muhasebeci özellikleri nedir?
6. Soru: Adli muhasebeci bir işletme iktisat eğitim haricinde ne tür özel eğitimler alması gerekir?
7. Soru: Yazı bilimi gibi eğitim alması lazım yoksa ekipten birisi uzman olması lazım ya da ikisi de mi?
8. Soru: Staj olarak asgari ne kadar yıl olması gerekir?
9. Soru: 3568 sayılı meslek yasası yeterli mi?
10. Soru: Adli muhasebede bir örnek olay verir misiniz?
11. Soru: Adli muhasebeci çalışma ilkeleri nedir?
12. Soru: Adli muhasebeci bağımsız denetçiden farkı nedir?
13. Soru: Adli muhasebeci mali müşavirden farkı nedir?
14. Soru: Adli muhasebeci bilirkişiden farkı nedir?
15. Soru: Adli muhasebeci çalışma süreci nasıl işler?
16. Soru: Adli muhasebeci çalışırken hangi teknikleri kullanır? Mesela çalışanların e-postasına bakabilir mi?
17. Soru: Adli muhasebeci hangi tür suçlarla bakar?
18. Soru: Raporunuzun sonuç kısmı kanaat mi yoksa tespit edilmiştir iddia şeklinde rapor bağlanıyor?
19. Soru: Adli muhasebecinin karşılaştığı zorluklar ne gibi riskler vardır?
20. Soru: Adli muhasebe hizmetinin de kanunda yer almasını zorunlu getirilmeli midir?
21. Soru: Adli muhasebenin 2015 yılı olarak ülkemizde durumu nedir?
22. Soru: Adli muhasebenin tanınırlığı İSMMMO kursları büyük eşik olduğunu söyleyebilir miyiz? Veya başka hangi faktörler olabilir?

23. Soru: ACFE diye uluslararası alanda üst örgüt var. Türkiye’de bunu temsilcisi USIUD’un diye bir dernek var. Bunun tanınırlığı yeterli mi?
24. Soru: Adli muhasebe bir meslek mi yoksa bir uzmanlık alanı mı? Hizmeti verirken mevcut yasalar yeterli mi? Ek düzenlemeler gerekiyor mu?
25. Soru: Adli muhasebenin Türkiye’de geleceğini nasıl görüyorsunuz?

